R O M Â N I A
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
STATUL MAJOR GENERAL
ACADEMIA DE ÎNALTE STUDII MILITARE

Centrul de Studii Strategice de Securitate

MEDIUL STRATEGIC DE SECURITATE ÎN ANUL 2001 ŞI ÎNCEPUTUL ANULUI 2002

REALITĂȚI, CARACTERISTICI, TENDINȚE

BUCUREŞTI, 2002

COLECTIV DE AUTORI

COORDONATOR

- ***General de brigadă (r.) GHEORGHE VĂDUVA, cercetător ştiinţific principal, gr. I***

MEMBRI

- ***General de brigadă (r.) EMIL CHEŢE, cercetător ştiinţific principal, gr. (spaţiile Europei Centrale şi Orientului Mijlociu şi Apropiat)***
- ***Colonel (r.) VASILE POPA, cercetător ştiinţific (spaţiul Euro-Atlantic)***
- ***Locotenent-colonel (r.) dr. VLADIMIR ZODIAN, cercetător ştiinţific principal, gr. II (spaţiul Europei de Sud-Est)***
- ***ALINA MACOVEI, asistent de cercetare ştiinţifică (spaţiul Orientului Mijlociu şi Orientului Apropiat)***
- ***ALEXANDRA SARCINSCHI, asistent de cercetare ştiinţifică (spaţiul Europei de Sud-Est)***
- ***MIHAI DINU, asistent de cercetare ştiinţifică (spaţiul de securitate din Europa Centrală)***

MEDIUL STRATEGIC DE SECURITATE ÎN ANUL 2001 ŞI ÎNCEPUTUL ANULUI 2002

- Realităţi, caracteristici, tendinţe -

CUPRINS

1. Argument…………………………………………………………………………… 3
2. Riscuri şi ameninţări………..…………………………………………………….. 4
2.1.1. Riscuri şi ameninţări generale …………………………………………..………4
2.1.2. Riscuri şi ameninţări specifice……………………………………………..………7
3. Realităţi şi caracteristici ………………………………………………..……….... 7
4. Analiza pe spaţii a mediului strategic de securitate …………….………. 14
4.1. Spaţiul Euro-Atlantic (SEA) ………………………………………..……….. 14
4.1.1. Principalele ameninţări………………………………………………………… 14
4.1.2. Caracteristici ale mediului strategic şi tendinţe……………………...…… 15
4.1.3. Evenimente cu impact strategic……………………………………...………17
4.1.4. Aprecieri ………………………………………………………..….………… 17
4.1.5. Concluzii………………………………………………………………………… 18
4.2. Spaţiul Federaţiei Ruse………………………………………………………… 20
4.2.1. Riscuri şi ameninţări…………………………………………………………... 20
4.2.2. Determinaţii actuale ale strategiei de securitate a Rusiei……………….…. 23
4.2.3. Relaţiile Federaţiei Ruse cu România……………………………….…. 29
4.2.4. Concluzii……………………………………………………………………..…. 34
4.3. Spaţiul de securitate din Europa Centrală………………………..……. 35
4.3.1. Starea de securitate în 2001………………………………………….……… 35
4.3.2. Caracterizare a statelor din spaţiul central european …………………… 37
4.3.3. Vulnerabilităţi ……………………………………………………………………… 40
4.3.4. Riscuri şi ameninţări……………………………………………..………….. 42
4.3.5. Tendinţe în anul 2002 şi în anii următori……………………………..……… 43
4.3.6. Concluzii……………………………………………………………………… 44
4.4. Spaţiul Europei de Sud-Est…………………………………………………… 45
4.4.1. Mediul de securitate în 2001……………………………………………….. 45
4.4.2. Vulnerabilităţi…………………………………………………………….... 50
4.4.3. Ameninţări…………………………………………………………………… 53
4.4.4. Concluzii……………………………………………………………………… 54
4.5. Spaţiul Orientului Mijlociu şi Orientului Apropiat ……………………… 54
4.5.1. Surse de insecuritate specifice zonei……………………………………… 54
4.5.2. Caracteristici, realităţi, tendinţe actuale………………………………….…56
4.5.3. Cooperarea regională, relaţii, interese în 2001…………………………... 62
4.5.4. Concluzii……………………………………………………………………..
5. Modelul de război al anului 2001…………………………………………… 66
6. Mediul strategic de securitate în zona de interes pentru România…… 67
7. Tendinţe……………………………………………………………………………... 69
8. Concluzii……………………………………………………………………………. 72
9. Cronologia evenimentelor cu impact strategic în anul 2001………….. 73

1. ARGUMENT

Primul an al mileniului trei a fost unul neliniştit, aducător de numeroase temeri şi de mari incertitudini. Este un an al evenimentelor-şoc şi al interogaţiilor adesea fără răspuns sau cu răspunsuri complicate, al provocărilor asimetrice şi tendinţelor conflictuale, al marilor inexplicaţii şi al incomensurabilelor semne de îndoială, al angoaselor şi temerităţilor.

În anul 2001 s-au produs numeroase evenimente, dintre care unele au o importanţă foarte mare şi contează mult în dinamica situaţiei strategice generale şi regionale. Până la un moment dat, situaţia strategică, derivată din situaţia politică generală, din relaţiile dintre state, părea coerentă şi, într-un anume sens, previzibilă. După oprirea bombardamentelor asupra Iugoslaviei în 1999 şi desfăşurarea alegerilor în această ţară, în anul următor, 2000, şi în 2001, totul părea a intra pe un curs normal, nu lipsit de tensiuni şi probleme, dar cumva sub control. Sub controlul NATO şi al organismelor internaţionale. Pentru că, indiferent ce se spune şi ce s-ar spune, important este că războiul din Kosovo a fost oprit sau, cel puţin, pus sub un anumit control. Pe această temă s-au emis multe ipoteze, s-au formulat numeroase judecăţi apreciative, unele problematice, altele asertorice sau apodictice.

Oricum, media, care, şi la acest început de mileniu, joacă rolul cel mai important, atât în comunicarea planetară, cât şi în confruntarea de pe planetă, a lăsat problema Kosovo în stand by şi a căutat alte subiecte mai fierbinţi. Au apărut, între timp, şi câteva lucrări importante pe această temă (din păcate, foarte puţine), care prezintă realitatea aşa cum este ea, aşa cum a ajuns să fie. Pentru că, aşa cum se spune, şi drumul spre iad este pavat cu bune intenţii.

Lumea a continuat să fie interesată de valorile democraţiei occidentale, dar, sub impactul lucrării lui Huntington, şi-a adus aminte că pe pământul oamenilor mai există şi China, cu o populaţie de 1,250 miliarde locuitori, pe care ilustrul profesor o numeşte civilizaţia sinică, şi India, cu o populaţie de aproape un miliard de locuitori, pe care tot Huntington o defineşte ca aparţinând civilizaţiei hinduse, şi lumea islamică, neunitară şi, oarecum, ciudată, care numără şi ea vreun miliard de susţinători, şi civilizaţia japoneză, şi cea africană şi, mai ales, cea ortodoxă. Se adaugă, dacă vrem să nu omitem nimic în configuraţia marilor entităţi civilizaţionale, şi cea sud americană; dar aceasta ar putea fi considerată ca făcând parte din civilizaţia occidentală.

Pornind de la lucrarea lui Huntington, care a făcut atâta vâlvă în ultimul deceniu al secolului XX, se pare că problema care se pune acut la începutul mileniului trei este cea a implicării sau neimplicării entităţilor civilizaţionale în confruntările de pe planetă. Altfel spus, confruntările de pe planetă – politice, economice, etnice, religioase, informaţionale sau militare – sunt între civilizaţii, adică au ca suport cultura, sistemele de valori, sau civilizaţiile sunt doar cele care le suportă efectele, urmând să-şi reconstruiască viaţa şi sistemele de valori după fiecare dezastru? Este o interogaţie la care nu se poate răspunde tranşant, deşi nu cultura produce războaie. Principalul „vinovat“ al confruntărilor de pe planetă nu este valoarea, ci interesul. Dar şi această afirmaţie este foarte generală şi nu dă un răspuns tranşant la o întrebare care, se pare, astăzi nu mai preocupă pe nimeni: De ce există războaie? Nimeni nu mai caută azi răspuns la o astfel de întrebare, deoarece n-ar folosi la nimic. Fiecare doreşte să ştie ce trebuie să facă pentru a câştiga războiul, a fi adică în tabăra potenţialului învingător sau, dacă aceasta nu se poate, atunci cum să prevină implicarea sa într-un război pe care nu-l poate câştiga, fără să piardă însă avantajele încheierii păcii. Războiul civilizaţiilor este, după unii, o falsă problemă, iar după alţii o mare problemă. Şi anul 2001, primul an al secolului al XXI-lea şi al

mileniului trei s-a desfăşurat, din punctul de vedere al strategiilor de securitate, în această dilemă, între aceste două extreme. Iar atacurile teroriste din 11 septembrie asupra Statelor Unite, ca şi riposta antiteroristă fermă şi îndreptăţită confirmă şi, în acelaşi timp, infirmă ipoteza huntingtoniană, marcând o nouă eră din punct de vedere al abordărilor de securitate la nivel planetar.

Având în vedere aceste argumente, precum şi multe altele, se impune actualizarea aprecierilor şi evaluărilor mediului strategic de securitate, ca rezultat al mai bine de un deceniu de acumulări de la căderea Cortinei de Fier, dar mai ales ca urmare a mutaţiilor produse în acest plan de momentul 11 septembrie 2001.

2. RISCURI ŞI AMENINŢĂRI

Ameninţările şi riscurile din anul 2001 le-au continuat şi le-au amplificat pe cele din anii precedenţi. Unele au un caracter permanent, altele cresc sau scad în intensitate în funcţie de conjuncturi. Ele pot fi împărţite în:

- Riscuri şi ameninţări generale;

- Riscuri şi ameninţări specifice diferitelor teatre de acţiuni (spaţii strategice), zonelor geografice, geoeconomice şi geopolitice, entităţilor civilizaţionale şi ţărilor.

2.1. Riscuri şi ameninţări generale

a. În anul 2001, a existat (desigur, într-o foarte mică măsură, dar a existat) pericolul folosirii de către grupările teroriste a unor mijloace radioactive, chiar nucleare, chimice şi biologice în acţiunile lor punitive şi de destabilizarea a situaţiei internaţionale şi regionale, ca şi cel al declanşării unui conflict nuclear regional (între India şi Pakistan).

Riscurile şi ameninţările nucleare, chimice şi biologice fac parte din categoria riscurilor permanente. Deşi puse sub un anumit control prin tratatele ABM, SALT şi START, acestea continuă să rămână, totuşi, cele mai grave. Ele îşi menţin acuitatea şi actualitatea, datorită adâncirii decalajelor dintre lumea bogată şi lumea foarte săracă, proliferării terorismului, procesului tot mai accentuat de mondializare a crimei organizate şi amplificării extremismului şi intoleranţei. Accesul destul de facil la tehnologii nucleare, chimice şi biologice performante, posibilitatea escaladării şi, în consecinţă, a pierderii de sub control a situaţiilor conflictuale sunt factori care accentuează aceste riscuri.

În 1980, Bundesnachrichtendienst (Agenţia germană de informaţii) estima că doar trei ţări încercau să achiziţioneze tehnologia rachetelor nucleare: Coreea de Nord, Irakul şi Libia. În anul 2001, după estimările Centrului de evaluare a armelor de distrugere în masă al NATO, mai mult de 25 de ţări posedă sau dezvoltă arme chimice sau biologice, în timp ce numărul ţărilor din „clubul nuclear“ este mai mare de 9 şi poate fi sporit în următoarea etapă.

Iranul produce rachetele balistice sol-sol Shahab-1, cu o bătaie de 300 km, Shahab-2, cu o bătaie de 500 km şi Shahab-3, cu o bătaie de 1300 km. Există date că în curând (până în 2005) va fi operaţională şi racheta Shahab-4, cu o bătaie de 2000 de kilometri, adică în măsură să lovească ţări din centrul Europei. Agenţia de Informaţii a Apărării din SUA apreciază că până în 2010 capacităţile nucleare ale Iranului vor spori.

Se apreciază că în cinci ani, Irakul va atinge capacităţile sale dinainte de războiul din 1991 şi, posibil, va dezvolta programele de construire a unei rachete cu bătaie de 3000 km. Există cel puţin 80 de programe pentru dezvoltarea armelor

chimice, dintre care 20 vizează realizarea unor sisteme. În aceste proiecte sunt implicate şi unele întreprinderi din India.

Libia colaborează cu Iranul în dezvoltarea rachetelor balistice. Ea are în dotare rachete SCUD cu o bătaie de 300 km şi a cumpărat din Coreea de Nord 50 de rachete No Dong – 1 cu o bătaie de 1300 km (Korean Institute for Defence Analyses). Această țară nu a semnat Convențiile asupra armelor chimice şi biologice.

Coreea de Nord produce rachete SCUD. Ea a testat racheta Taepo Dong 2 cu o bătaie de 5000 km, chiar 6000 km, dar testele au fost întrerupte. Coreea de Nord vinde sisteme de rachete şi componente ale acestora.

b. Riscurile şi amenințările clasice s-au manifestat în tot cursul anului 2001 şi, pentru etapa următoare, constau în pericolul declanşării sau redeclanşării unor războaie locale, din tot spectrul posibil, de la cele între două țări (spre exemplu, Etiopia – Eritreea, India – Pakistan etc.), în proliferarea războaielor de gherilă, a conflictelor etnice, ca şi în posibila tensionare a situației în zona Macedoniei, a Bosniei şi Herțegovinei şi izbucnirea unor conflicte locale. Apreciem că diferendele între Grecia şi Turcia nu vor degenera în confruntări militare, dar vor continua să reprezinte un risc important în zonă.

c. Riscurile şi amenințările social-culturale se concretizează printr-o creştere a agresiunii tot mai directe asupra sistemelor de valori, îndeosebi asupra celor naționale, dar şi asupra celor din anumite zone, arii geografice şi civilizații, inclusiv asupra celor care aparțin civilizației occidentale. Obiectivul acestor agresiuni de tip cultural (de fapt, subcultural) este stimulat de latura negativă a procesului de mondializare, precum şi de interesul cultivării de confuzii, prin care se urmăreşte scoaterea omului de rând din sistemele de norme, constrângeri şi obligații în care a fost format şi atragerea lui la alte sisteme de constrângeri care urmăresc îndeosebi deznaționalizarea şi depersonalizarea ființei umane, evident în scopul exploatării ei fără limite şi distrugerii identității de tip național. Pe acest fond, se accentuează discrepanțele economice, culturale şi sociale, se adâncesc decalajele, se intensifică tensiunile şi conflictele etnice şi religioase, se multiplică polii de putere şi de influență.

d. Anul 2001 a fost un an al riscurilor asimetrice. După toate probabilitățile, ele se vor continua şi chiar se vor accentua în anul 2002 şi în anii următori, datorită, în principal, caracteristicilor stării de haos, provocărilor generate de procesul de trecere de la societatea de tip industrial la cea de tip informațional, accentuării contradicțiilor şi incompatibilităților dintre state, centre globale şi regionale de putere şi apariția unor presiuni foarte mari dinspre lumea interlopă.

Principalele riscuri de natură asimetrică apreciem că ar putea fi următoarele:

- Recrudescența acțiunilor de tip terorist, mai ales a acelora îndreptate împotriva Statelor Unite ale Americii, Europei Occidentale şi Rusiei;

- Coalizarea unor organizații teroriste şi, posibil, crearea unor rețele regionale (chiar globale) care să desfăşoare acțiuni bine organizate şi coordonate unitar împotriva valorilor civilizației lumii occidentale;

- Apariția, în anii următori, a unor forme ale terorismului genetic;

- Continuarea şi manifestarea violentă a extremismului fanatic, a fundamentalismului şi intoleranței religioase;

- Menținerea la cote îngrijorătoare a confruntărilor asimetrice, disproporționate, în zone conflictuale cum ar fi Indonezia, Africa, America Latină, precum şi a celor dintre palestinieni şi israelieni şi, probabil, amplificarea sprijinului musulman pentru

palestinieni şi a celui al anumitor cercuri occidentale pentru israelieni, ceea ce va duce, în lipsa unei soluții de pace impuse de comunitatea internațională, la adâncirea conflictului între lumea islamică şi lumea occidentală (care nu este însă un conflict între civilizații);

- Continuarea acțiunilor violente ale kurzilor din Turcia, probabil, într-o mai bună cooperare cu cei din Irak şi Iran şi cu cei din Europa, şi accentuarea ripostei Turciei;

- Proliferarea rețelelor mafiote, a traficului de droguri, îndeosebi în zona balcanică şi în unele țări ale Europei Occidentale;

- Continuarea acțiunilor de denigrare a unor țări din zona balcanică şi din spațiul Carpaților, îndeosebi a României, în scopul izolării acesteia, întârzierii cât mai mult a integrării acestora în NATO şi în Uniunea Europeană.

e. Cele mai numeroase dintre riscurile şi amenințările anului 2001 au avut ca suport sistemele informaționale şi îndeosebi media. Războiul de imagine a dominat anul 2001 şi va continua să domine şi anii următori.

Principalele componente ale riscurilor şi amenințărilor din zona spațiului informațional apreciem că ar putea fi următoarele:

- Crearea unor imagini care să slujească interese opuse procesului de democratizare a societăților în special est-europene, să inducă îndoieli şi să mențină o stare de nesiguranță şi incertitudine favorabilă corupției, spălării banilor, traficului de droguri, crimei organizate etc.;

- Sprijinirea mediatică şi prin sistemele de informații a procesului subversiv de devalorizare a statelor naționale şi națiunilor ca entități de bază în noua construcție europeană şi mondială şi formularea unor sugestii de regionalizare, federalizare etc., contrare intereselor țărilor europene;

- Eludarea adevăratelor probleme, care țin de modul de finanțare a unor acțiuni de mare amploare, de sistemul de cooperare internațională, de rezolvarea concretă a situațiilor şi diferendelor, şi intoxicarea opiniei publice cu informații false, agresive, provocatoare, care incită la violență, ură, răzbunare;

- Exercitarea de presiuni asupra conducerii unor state sau asupra unor oameni politici pentru a menține un climat derutant, favorabil afacerilor murdare, traficului de armament şi de droguri, rețelelor de pedofilie, a celor de prostituție şi comerț cu carne vie etc.

f. Se multiplică în această perioadă riscurile ecologice, îndeosebi datorită adâncirii decalajelor tehnologice, apariției şi proliferării sistemelor de arme care afectează mediul, cosmosul şi straturile superioare ale atmosferei (sistemul HAARP, spre exemplu) şi altor elemente (depozitarea deşeurilor nucleare şi chimice, distrugerea unor depozite de armament chimic etc.).

g. Migrația de populații.

2.2. Riscuri şi amenințări specifice diferitelor teatre de acțiuni (spații strategice), zonelor geografice, geoeconomice şi geopolitice, entităților civilizaționale şi țărilor

Există două categorii de riscuri şi amenințări specifice:

- Cele care rezultă din particularizarea riscurilor generale;

- Cele care sunt specifice acelor teatre, zone, spații, țări şi entități civilizaționale sau de altă natură.

Primele se manifestă în mod specific, în funcție de condițiile concrete. Celelalte, particulare acelor zone, spații etc., se cunosc de multă vreme sau apar pe neaşteptate, ca urmare a contingenței cu alte riscuri sau ca reacții la presiunile exercitate de procesul de mondializare.

Acestea din urmă rezultă din agresiunea informațională asupra tradițiilor şi conceptelor care guvernează de veacuri aceste spații, din impactul puternic pe care îl provoacă tehnologiile viitorului şi interesele marilor corporații transnaționale asupra identităților naționale, civilizaționale şi organizaționale ale diferitelor comunități şi din starea de haos care guvernează la ora actuală cea mai mare parte a planetei.

3. REALITĂȚI ŞI CARACTERISTICI GENERALE

Anul 2001 face parte din lungul lanț al unei perioade post-bipolaritate, caracterizată ca o stare de haos specifică trecerii de la o ordine la o nouă ordine. Acest an este dominat de cel puțin două evenimente cu impact strategic major, care vor marca profund viitorul imediat: continuarea şi escaladarea confruntărilor dintre Israel şi palestinieni şi acțiunile teroriste din 11 septembrie asupra Statelor Unite ale Americii.

Primul dintre aceste evenimente relansează confruntarea în Orientul Apropiat, un spațiu caracterizat de tensiuni, lipsă de resurse şi cu foarte multe probleme nerezolvate. Între acestea se situează: problema palestiniană, problema terorismului, problema kurdă, cea a apei şi cele ale raporturilor interetnice din zonă. La care se adaugă problema încă nerezolvată a Irakului.

Al doilea – atacul terorist de la Word Trade Center şi Pentagon – poate fi definit ca o trecere la limită a confruntărilor asimetrice dintre două lumi, dintre două filosofii, dintre două mari tendințe, dintre două mari mentalități. De o parte se află lumea care se consideră frustrată şi caracterizată a fi îndoctrinată cu ideologii agresive, reactive, distructive şi punitive, capabilă de acte extreme pentru realizarea unor obiective greu de localizat şi de definit. Această lume nu are o identitate precisă, nu poate fi localizată pe țări, regiuni şi continente, ci doar pe structuri informale, acțiuni şi tendințe, dar şi acestea aproximative şi incomplete. De cealaltă parte se află lumea democratică, civilizația de avangardă a planetei, care se consideră a reprezenta modelul civilizației viitorului, bazat pe mondialitate, libertate individuală şi toleranță, unicitate, progres tehnic şi informație.

Neangajate în acest conflict planetar, dar cu interese regionale foarte puternice şi posibil generatoare de conflicte, sunt câteva țări şi culturi extrem de importante şi de valoroase, cum ar fi China, India, Pakistanul şi Iranul.

Lumea africană, la ora actuală, se pare că nu contează prea mult în această confruntare mondială, întrucât gradul de distrugere cauzat de luptele intestine, care durează pe acest continent de peste trei decenii, este atât de mare încât, din punct de vedere strategic, continentul african nu poate avea alte implicații în situația strategică mondială în afară de aceea de a fi suport sau spațiu al unor resurse îndeosebi pentru terorism şi lumea interlopă (petrol şi diamante). O oarecare excepție de la această realitate, caracteristică pentru Africa anului 2001, o reprezintă Republica Sud-Africană şi Egiptul.

Continentul asiatic, cu imensele lui resurse şi situația politică şi strategică extrem de bulversată şi de alambicată, datorită mutațiilor produse în ultimul deceniu în majoritatea țărilor din zonă, a devenit, practic, obiectivul cel mai important în confruntarea mondială. Primele două expresii ale acestei confruntări sunt acțiunile antiteroriste desfăşurate de americani şi aliații lor împotriva talibanilor şi rețelei teroriste Al Qaida de pe teritoriul acestei țări, care se consideră, totodată, un punct

câştigat în această bătălie, şi redistribuirea urgenţelor şi competenţelor în ceea ce priveşte exploatarea şi transportul petrolului caspic.

Două dintre grijile importante, cu impact strategic, ale anului 2001, subliniate şi în Raportul NATO asupra arhitecturii de securitate transatlantică, s-au referit la *apărarea strategică antirachetă* şi la *politica externă de securitate şi apărare* a Uniunii Europene. Problematica apărării antirachetă a fost dezvoltată şi în 2001 în patru concepte: BMD (apărarea împotriva rachetelor balistice), GMD (apărarea mondială antirachetă), TMD (apărarea antirachetă a teatrului) şi NMD (apărarea naţională antirachetă). George W. Bush a apreciat că NMD şi TMD nu sunt de mare utilitate. Preocuparea Statelor Unite de a dezvolta un sistem de apărare antirachetă de mare anvergură (BMD) şi, mai ales, implicaţiile acestuia pentru Alianţă şi pentru statele membre au născut numeroase întrebări, între care cea mai importantă se referă la originile ameninţărilor care pot justifica un astfel de proiect. Autorii raportului se întreabă care sunt statele definite ca având un „comportament îngrijorător“[1], şi ce atitudine trebuie să adopte Alianţa şi comunitatea internaţională în ansamblul ei vizavi de acestea.

Progresele tehnice ale Statelor Unite, mai ales în domeniul sistemelor de micro-propulsie, fuzee şi informatică, pot constitui o bază pentru dezvoltarea unor astfel de programe şi elaborarea unor strategii pe măsură. Costul unui sistem BMD în variantă Clinton, spre exemplu, se estimează la cel puţin 60 de miliarde de dolari, iar cel avut în vedere de George W. Bush chiar mai mult. După unele estimări ale Organizaţiei de Apărare împotriva Rachetelor Balistice, cheltuielile de achiziţie a celor mai performante opt sisteme ar depăşi 80 de miliarde de dolari. Ar fi deci nevoie de mai mulţi ani pentru a se materializa acest concept, avându-se în vedere faptul că alocările nu pot fi mai mari de 8-10 miliarde pe an. Dacă s-ar lua o astfel de decizie pentru un sistem în varianta Clinton, acesta ar fi gata în 2006.

Europenii nu sunt toţi dispuşi să accepte cu uşurinţă un astfel de sistem din mai multe motive, între care se situează grija faţă de relaţiile cu Moscova şi Beijing, teama de o nouă cursă a înarmărilor, precum şi îngrijorarea diseminării securităţii euro-atlantice prin crearea a două zone diferite, una europeană şi una americană (cei patru D – delegitimitate, decuplaj, destabilizare şi deturnare).

Totuşi, unii dintre şefi de state europene susţin ceea ce ar putea fi definit ca un sistem de apărare mondială antirachetă (GMD). Un astfel de sistem ar putea combina şi îmbina în mod convenabil BMD şi TMD, asigurând deopotrivă apărarea antirachetă a Statelor Unite şi aliaţilor şi a forţelor lor desfăşurate peste mări.

Cancelarul vest-german Gerhard Schröder, spre exemplu, a declarat, la începutul lunii martie 2001, că Germania ar putea să participe la dezvoltarea unui sistem BMD. În ianuarie 2001, primul-ministru italian, M. Amato, îşi exprimase opinia că, indiferent care ar fi soluţia operaţională, trebuie să se ţină seama şi de îndoielile europenilor. Jacques Chirac, preşedintele Franţei, a spus că BMD este o „invitaţie la proliferare“, iar ministrul apărării grec, Apostolos Tsohatzopolos, şi-a exprimat opinia că o astfel de decizie, pe care el a calificat-o ca fiind unilaterală, va fi criticată.

Sistemul TMD al NATO constă, potrivit acestui raport, într-o arhitectură de mici sisteme de apărare antirachetă la altitudine mică şi mijlocie bazate pe proiectele TMD în curs, având o bătaie în jur de 3000 kilometri. Deşi este posibil ca sistemul TMD să fie folosit pentru apărarea populaţiei (spre exemplu sistemele americane PAC-2 au fost utilizate pentru protecţia israelienilor împotriva rachetelor irakiene

[1] Chiar dacă nu există o definire unanim acceptată a ceea ce se înţelege prin stat cu „comportament îngrijorător“, termenul se aplică unor ţări cum ar fi Irakul, Iranul, Coreea de Nord, Libia şi chiar Siria.

SCUD), se prevede ca sistemul TMD al NATO să fie conceput în aşa fel încât să asigure protecţia forţelor desfăşurate în teren.

Preşedintele rus, Vladimir Putin, a propus secretarului general al NATO, Lordului Robertson, la 20 februarie 2001, ca Rusia şi Alianţa să dezvolte un sistem TMD restrâns, transportabil (deci mobil), care ar putea fi utilizat împotriva a ceea ce el a numit „state imprevizibile şi ostile". Acesta este un sistem paneuropean de apărare antirachetă care vizează rachetele cu rază de acţiune scurtă şi medie şi nu armele intercontinentale. Acest concept ar trebui să se realizeze în patru etape:

- Evaluarea ameninţărilor, adică a pericolelor atacurilor cu rachete;
- Elaborarea unui concept de apărare antirachetă;
- Stabilirea modului de alcătuire şi desfăşurare a unităţilor antirachetă;
- Stabilirea unui centru comun de alertă timpurie antirachetă.

Ruşii se tem că sistemele de apărare antirachetă fac parte dintr-o strategie conştientă a Statelor Unite de a-şi menţine superioritatea strategică mondială. Rusia chiar a ameninţat că, în aceste condiţii, adică dacă SUA se retrag din Tratatul ABM, nu se mai simte obligată să-şi reducă armamentele strategice. O decizie unilaterală a Statelor Unite de a anula tratatul ar avea, în concepţia Rusiei, consecinţe foarte grave, între care se situează şi retragerea Federaţiei Ruse din toate acordurile principale în materie de control armamente.

Statele Unite, ca urmare a acestor semnale (dar nu numai), reexaminează politica sa faţă de Rusia, unii congresmeni susţinând cooperarea cu această ţară, alţii fiind de părere că reajustarea poziţiei faţă de Moscova este necesară, în parte pentru a arăta Rusiei că Washingtonul dezaprobă opoziţia Rusiei faţă de iniţiativele americane în materie de apărare antirachetă. Europenii sprijină cooperarea cu Rusia, întrucât extinderea NATO spre Est, campania aeriană din Kosovo din 1999 şi noul concept strategic al Alianţei au multiplicat temerile Rusiei în raport cu intenţiile Occidentului. De asemenea, Rusia sugerează să afecteze baterii mobile pentru protecţia anumitor regiuni. Aceasta propune, între altele, crearea unei baze unice de date care să conţină caracteristicile tuturor rachetelor non-strategice cunoscute, un centru comun de alertă şi încercarea noilor echipamente utilizând în acest sens instalaţiile ruseşti deja existente. Acest sistem ar trebui să aibă în vedere rachetele-ţinte la o altitudine de 144 km şi mici baterii care, în cadrul acestei umbrele, să vizeze rachetele inamice care evoluează la o altitudine de 30 km.

Acesta este un sistem de teatru (TMD) nonstrategic, propus de Putin în luna iunie 2000 şi vizând apărarea antirachetă (non-strategică) împotriva statelor cu „comportament îngrijorător". În februarie 2001, Igor Sergheev, fostul ministru al apărării din Rusia, i-a vorbit îndelung Lordului Robertson, la Moscova, despre acest sistem. De unde rezultă că una din orientările strategice ale Federaţiei Ruse este coalizarea cu Europa de Vest, cel puţin în dimensiunea strategică a apărării antirachetă. Aceasta înseamnă o tendinţă de implicare majoră în elaborarea unui concept viabil (sau cel puţin interesant pentru Rusia) de apărare comună europeană.

Este, deocamdată, un plan teoretic, în care nu se precizează nici costurile, nici calendarul, nici structurile organizaţionale. Dar ideea, ca atare, a fost lansată. Ea poate fi realizată în cadrul unui acord global care să includă un START III favorabil Rusiei şi o revizuire a tratatului ABM prin intermediul căruia să se autorizeze tipul de apărare strategică considerat necesar pentru securitatea proprie a Statelor Unite.

Dezvoltarea şi desfăşurarea unui sistem de apărare antirachetă cu bătaie lungă ar putea să provoace reacţia Chinei, care deja şi-a manifestat îngrijorarea faţă de proiectele Statelor Unite. China percepe acest proiect ca pe o consolidare a dominaţiei americane în lume, în regiunea Pacificului şi mai ales în zona de interes pentru această ţară, inclusiv în spaţiul Taiwanului. Se aşteaptă ca ea să contra-

careze atât un sistem BMD, cât şi unul TMD, acesta din urmă putând fi furnizat Taiwanului de către americani. Probabil, ea va contracara acest proiect, accelerând dezvoltarea unui sistem propriu de rachete balistice intercontinentale sofisticate. La începutul anului anunţase că îşi măreşte cheltuielile militare, datorită schimbărilor internaţionale radicale, la 17,7 %. La începutul anului 2001, China avea 20 de rachete balistice cu bătaie mare şi capete nucleare. Dacă-şi va continua politica de descurajare, s-ar putea ca, până în 2015, să dispună de câteva zeci de astfel de mijloace îndreptate împotriva SUA, la care se vor adăuga alte zeci de rachete mobile bazate la sol şi pe mare, cu mare capacitate de supravieţuire, dotate şi ele cu capete nucleare. Coliziunea dintre un avion de cercetare american şi un avion de vânătoare chinez din aprilie 2001, urmând incidentului bombardării, în 1999, a ambasadei Chinei la Belgrad, a tensionat relaţiile dintre cele două state.

Taiwanul a anunţat şi el, încă din luna mai 2000, că îşi va dezvolta, pe cont propriu, un sistem de apărare antirachetă, evident, pentru a neutraliza rachetele chineze. Totuşi, preşedintele taiwanez a ţinut să precizeze că este vorba de menţinerea continuităţii autonomiei Taiwanului până în momentul când reunificarea cu continentul va putea fi efectuată în mod pacific.

În martie 2001, India a precizat că noua sa rachetă balistică Agni-2, cu un cap nuclear de o tonă şi o bătaie de 2500 km, este gata pentru producţia de serie. Ea a susţinut opinia Rusiei în legătură cu consecinţele grave ale sistemelor naţionale antirachetă (NMD).

NMD are un impact indirect şi asupra intereselor naţionale ale Pakistanului. Consolidarea dispozitivului militar indian ar determina creşterea temerilor Pakistanului şi, în consecinţă, ar obliga această ţară să opteze pentru dezvoltarea armamentului nuclear, deşi starea actuală a economiei pakistaneze nu permite acest lucru.

În urma actului terorist de la finele anului 2001 de la parlamentul indian, tensiunile dintre India şi Pakistan au crescut. La graniţa dintre cele două ţări au loc schimburi de focuri, iar armatele se află în dispozitiv. Bătălia pentru Kaşmir se continuă, cu toate că Islamabadul nu doreşte o confruntare cu India şi, în acest scop, încearcă să tempereze mişcarea musulmană islamică militantă din Pakistan. India consideră, totuşi, că Islamabadul nu acţionează îndeajuns pentru a stăvili terorismul musulman îndreptat împotriva sa.

Situaţia din zonă, în pofida intervenţiei americane împotriva talibanilor şi reţelei teroriste Al-Qaida din Afghanistan, rămâne extrem de tensionată şi greu de pus sub control. În fond, este vorba doar de un episod din ceea ce Brzezinski numeşte bătălia pentru Asia. Evoluţia relaţiilor China – Statele Unite, China – Rusia, Statele Unite – Pakistan, China - Pakistan, India – Iran relevă jocul de interese al marilor puteri în zona asiatică şi bătălia pentru o poziţie cât mai bună în viitoarele confruntări pentru resurse.

Impactul imediat al unui sistem de apărare împotriva rachetelor cu bătaie lungă se va simţi, probabil, în primul rând asupra Tratatului ABM. Acest tratat ar permite construirea unui sistem TMD, dar ar interzice sistemele NMD. Neînţelegerile dintre Rusia şi SUA ar putea pune în pericol acest tratat. De altfel, secretarul de stat american al apărării, Donald Rumsfeld, împreună cu alţi responsabili ai administraţiei de la Washington, consideră că Tratatul ABM este o „relicvă".

America are, acum, 7000 de capete nucleare strategice. George Bush, în campania electorală, a anunţat că este dispus, potrivit Tratatului START II, să reducă, unilateral, acest arsenal cu 3500 capete nucleare. Viitoarea planificare

strategică nucleară a Statelor Unite ar putea avea în vedere un număr şi mai mic de încărcături nucleare. S-ar putea ca o astfel de perspectivă să liniştească oarecum Rusia, China şi anumiți aliați ai Statelor Unite.

Noua administrație americană nu a avut încă răgazul clarificării opțiunilor şi elaborării temeinice a strategiilor de urmat, cu atât mai mult cu cât, la 11 septembrie 2001, atacul terorist asupra Pentagonului şi complexului WTC din New York a schimbat cumva prioritățile şi, într-un fel, şi datele problemei. Totuşi, amenințările de tip terorist, oricât de grave ar fi ele, nu se pot compara cu cele nucleare decât în măsura în care este posibil ca terorismul să utilizeze astfel de mijloace.

În discursul său din 29 ianuarie 2002 referitor la starea națiunii, preşedintele american George Bush sublinia: „*Vom dezvolta şi vom desfăşura sistemul de rachete pentru apărare, pentru a proteja America şi pe aliații noştri de atacuri neprevăzute. Şi toate națiunile ar trebui să ştie că America va face tot ce e necesar pentru a asigura securitatea națiunii noastre. Vom delibera, deşi nu prea avem timp. Nu voi aştepta să se producă evenimentele când pericolele se înmulțesc. Nu voi sta de-o parte, în timp ce pericolul se apropie din ce în ce mai mult. Statele Unite ale Americii nu vor permite celor mai periculoase regimuri să ne amenințe cu cele mai distructive arme din lume.*“

Oricum, considerăm că, după ce strategia antiteroristă va fi pusă pe deplin în operă, marile puteri nucleare se vor aşeza iarăşi la masa negocierilor şi vor încerca să-şi pună sub un control sever atât arsenalele cât şi opțiunile nucleare. Americanii, spre exemplu, au afirmat că îşi vor reexamina politicile de punere sub control a armamentelor şi cele de non-proliferare şi vor termina de analizat acordurile asupra armei biologice, eseurilor nucleare şi echipamentelor nucleare strategice.

Unii dintre aliați, ca şi țările nucleare implicate direct în acest proces, manifestă încă unele îngrijorări, mai ales în condițiile actuale, în legătură cu posibilele opțiuni americane. Cele exprimate de George Bush în fața Congresului, la 29 ianuarie, indică destul de clar hotărârea Statelor Unite de a continua procesul de înarmare cu mijloacele cele mai moderne din lume şi de a acționa împotriva tuturor celor care ar putea amenința securitatea Americii şi a aliaților săi. Unii aliați europeni apreciază această decizie americană ca o nouă lansare în cursa înarmărilor.

Viitorul proces de control al armamentelor depinde de foarte mulți factori, dintre care cei mai importanți sunt:

- Interesele țărilor nucleare;
- Situația economică a marilor puteri şi a puterilor regionale;
- Riscurile asimetrice;
- Procesul de globalizare;
- Dinamica actorilor;
- Atitudinea comunității internaționale față de statele care nu se conformează controlului armamentelor.

Tratatele ABM, SALT şi START sunt bilaterale, actorii fiind Statele Unite şi Rusia. Ele au dat rezultate atâta timp cât cele două superputeri erau singurele sau principalele deținătoare de armamente nucleare. Astăzi „clubul țărilor nucleare“ s-a lărgit şi diversificat, acționând şi aici, de acum încolo, principiul asimetriei strategice.

Al doilea mare domeniu cu impact strategic în sfera securității îl reprezintă cel al raporturilor dintre strategia Alianței, mai exact, dintre conceptul strategic NATO şi politica europeană de securitate şi apărare, cu toate aspectele şi etapele ei de la PESC (politica europeană de securitate comună) la PECSD (politica europeană comună de securitate şi apărare), trecând prin ceea ce s-a hotărât la summit-ul de la

Washington din primăvara anului 1999, respectiv, constituirea unei identităţi europene de securitate şi apărare (IESD).

La summit-ul de la Helsinki din decembrie 1999 s-a hotărât ca, în anul 2003, Uniunea Europeană să fie în măsură să desfăşoare un corp de trei brigăzi, cu un efectiv total de 50 – 60.000 de oameni, în 60 de zile şi să poată susţine o astfel de desfăşurare timp de un an. Această forţă de reacţie rapidă (FRR) va fi utilizată, potrivit celor hotărâte la Helsinki, pentru îndeplinirea unor misiuni de tip Petersberg care se referă la ajutor umanitar, operaţiuni de căutare şi salvare, de menţinere şi de restabilire a păcii. În viitor, FRR trebuie să fie în măsură să îndeplinească şi alte misiuni importante, cum ar fi cele de impunere a păcii. Dar această forţă nu va fi responsabilă de apărarea colectivă, o astfel de competenţă revenind Alianţei Nord-Atlantice.

Toţi membrii UE, cu excepţia Danemarcei, s-au angajat să ofere trupe şi echipamente pentru FRR europeană, mai ales avioane şi nave, capacităţi logistice şi armamente. Într-un astfel de efort şi-au oferit disponibilitatea de a participa şi unele ţări din afara UE, între care şi Turcia. Există însă numeroase dificultăţi la nivelul capacităţilor şi mijloacelor, mai ales în ceea ce priveşte capacităţile de apărare, elementele de supraveghere, sateliţii de cercetare şi vehiculele de transport de mare capacitate.

La summit-ul de la Washington din 1999, şefii de state şi de guverne din ţările NATO au convenit asupra unei iniţiative a capacităţilor de apărare (DCI) care vizează remedierea deficitelor de capacitate din Alianţă, evidenţiate în campania din Kosovo, în timpul căreia ţările NATO n-au fost capabile să menţină o interoperabilitate deplină, şi, în mod special, creşterea capacităţilor aliaţilor europeni. Aceasta s-a materializat, între altele, şi prin conceptul IESD (identitatea europeană de securitate şi apărare), care are drept obiectiv ameliorarea relaţiei transatlantice. DCI este un fel de catalog care cuprinde 58 de elemente divizate în cinci categorii principale:

- capacitate de desfăşurare şi mobilitate;
- capacitate de susţinere logistică;
- eficacitate a angajării;
- capacitate de supravieţuire a forţelor şi infrastructurii;
- sisteme de informaţii de comandament şi control (C2).

Cu toate acestea, achiziţia echipamentului necesar nu se face tot timpul potrivit unor exigenţe militare, ci, mai degrabă, unor preferinţe politice. Există un grup-pilot care girează acest concept, având sarcina să-l facă operaţional până în anul 2002. Unii responsabili NATO consideră că grupul respectiv trebuie să fiinţeze şi după această dată, în scopul menţinerii orientării politice dată de summit-ul de la Washington şi ameliorării situaţiei strategice.

În sensul acesta, la Nisa, statele membre UE au convenit să continue eforturile în ceea ce priveşte comandamentul şi controlul (C2), învăţământul şi capacităţile strategice de transport aerian şi naval. Scopul este acela de a contribui la consolidarea coerenţei între mecanismele NATO şi celelalte organisme cum ar fi planurile de forţe NATO şi procesul de planificare şi examinare a Parteneriatului pentru Pace.

Summit-ul de la Nisa a stabilit, de asemenea, dezvoltarea capacităţilor civile ale UE în patru domenii importante identificate de Consiliul European la Feira:

- poliţie;
- consolidarea statului de drept;
- consolidarea administraţiei civile;
- protecţia civilă.

În acest sens, Uniunea Europeană intenţionează să constituie o forţă de reacţie rapidă compusă din 5000 de unităţi, dintre care 1000 ar putea fi desfăşurate în 30 de zile. Această forţă are menirea de a sprijini poliţia locală şi chiar de a o suplini în funcţie de circumstanţe.

Uniunea şi-a propus, de asemenea, să constituie următoarele structuri politice şi militare permanente:

- Comitetul Politic şi de Securitate;
- Comitetul Militar al UE;
- Statul Major Militar al UE.

Statul Major Militar a devenit permanent anul trecut, în 2001.

Cu toate acestea, cadrul de gestionare militară a crizelor de către UE şi modul de consultare şi de participare a statelor membre UE, a statelor membre UE şi NATO, a statelor care sunt membre UE şi nu sunt membre NATO, a statelor care sunt membre NATO, dar nu sunt membre UE şi a statelor candidate constituie încă surse de dificultate.

În legătură cu cele două mari domenii de impact strategic euro-atlatnic şi european, se pot desprinde unele evaluări şi concluzii:

- IESD este tot atât de inevitabilă ca realizarea sistemelor de apărare antirachetă. Cele două concepte – aparent disparate – au totuşi un suport comun – unitatea euro-atlantică - şi o influenţă hotărâtoare în ceea ce priveşte configurarea domeniului strategic. Lordul Robertson afirmă că Statele Unite nu pot impune o abstinenţă militară permanentă vizavi de Uniunea Europeană, iar europenii nu pot impune o politică de vulnerabilitate permanentă Statelor Unite.

- Unitatea euro-atlantică, în toată diversitatea ei, este, actualmente, singura în măsură să garanteze stabilitatea politică şi strategică a zonei, să pună în operă noul concept strategic NATO şi să realizeze acea confluenţă de forţe şi mijloace care să descurajeze tendinţele conflictuale şi să permită gestionarea crizelor.

- Conceptul strategic NATO, IESD şi PECSD sunt complementare (cel puţin, aşa se susţine, deşi există şi alte opinii) şi urmăresc realizarea şi menţinerea unui parteneriat strategic real între Statele Unite şi Uniunea Europeană şi creşterea rolului structurilor europene în gestionarea politică şi militară a crizelor şi conflictelor, precum şi a urgenţelor civile şi militare.

- În acest sens, se pare că europenii sunt hotărâţi să-şi asume nu numai o politică europeană comună de securitate şi apărare coerentă, ci şi costurile şi riscurile acesteia. Este o expresie a luptei pentru putere politică, economică şi militară, pentru un loc onorabil şi meritat în noua ordine mondială. În acest sens, Uniunea Europeană trebuie să-şi creeze o armată comună care să pună în operă o strategie militară europeană comună[2].

- Europenii sunt mai tot timpul în planul doi, secundându-i pe americani. Ei nu sunt capabili de o reacţie rapidă la mare distanţă, pentru că nu au dotările necesare şi de anvergura cerută şi, evident, pentru că nu au dorit acest lucru. Spre exemplu, în cazul intervenţiei din Afghanistan, ar fi fost nevoie de o bază militară în zona asiatică, cât mai apropiată de spaţiul de confruntare, care să prevină realimentarea avioanelor în aer (este foarte costisitoare, iar europenii nu dispun de suficiente mijloace de acest gen). Or, cea mai apropiată bază a fost cea din Quatar, dar aceasta nu a exclus realimentarea în aer. Europa nu are, pentru astfel de intervenţii, decât Eurofor şi Eurformarfor, cu totul insuficiente pentru a se impune în faţa americanilor.

---

[2] Deocamdată, s-a elaborat doar o politică europeană comună de securitate şi apărare; în mod firesc, aceasta trebuie să se concretizeze într-o strategie comună de securitate, care nu poate fi decât o strategie de tip integral cuprinzând o strategie economică, una culturală şi una militară.

- Europa nu este pregătită pentru aşa ceva, pentru că nu a avut în vedere o astfel de politică şi, în consecință, o astfel de strategie. În plus, caracterul precipitat al conflictului a fost defavorabil angajamentului europenilor. Nu s-a putut elabora nici o strategie comună, nici un proiect viabil de cooperare. Britanicii au pus la dispoziția americanilor un grup aeronaval care se afla în Golful Oman, fără să aibă acordul aliaților europeni. Franța a trimis şi ea nave, unități de comando, avioane şi, în final, portavionul Charles de Gaulle. Dar nici un avion propriu-zis european nu a fost văzut pe cerul Afghanistanului în timpul bombardamentelor . Acest război a subliniat încă o dată, după cel din Kosovo, carențele UE în materie de mijloace militare şi mai ales în ceea ce priveşte cooperarea militară efectivă.

În discursul său de la 29 ianuarie din fața Congresului referitor la starea națiunii, preşedintele american a relevat clar mutarea accentului conceptului de securitate american din planul euro-atlantic, în plan general şi, mai ales, în plan asiatic. Una din direcțiile prioritare ale SUA este întărirea colaborării cu Rusia, China şi India, într-o manieră „nemaicunoscută până acum". Ea se coroborează cu desemnarea fără echivoc a noii „axe a răului" – Irak, Iran, Coreea de Nord. În plus, preşedintele american a subliniat că „unele guverne se comportă cu timiditate în fața terorismului, dar nu fac nici o greşeală prin asta: dacă ele nu reacționează, atunci va reacționa America."

4. ANALIZA PE SPAȚII A MEDIULUI STRATEGIC DE SECURITATE

4.1. Spațiul Euro-Atlantic (SEA)

4.1.1. Principalele amenințări din SEA în anul 2001

Terorismul se dovedeşte principala amenințare din SEA în anul 2001, ca şi în anii următori. El vizează cu prioritate SUA, dar şi alte state membre ale NATO.

În plan secund se înscrie amenințarea proliferării armelor de distrugere în masă şi a mijloacelor de livrare a acestora, care pot alimenta acțiunile teroriste.

Pe acelaşi plan trece răspândirea globală a tehnologiei folosite la producerea armelor de către terorişti.

Dependența crescândă a Alianței de sistemele informaționale permite adversarilor desfăşurarea de operațiuni informatice care să distrugă acele sisteme.

În sfârşit, post-stabilitatea crizelor regionale de la periferia Alianței s-ar putea dezvolta cu rapiditate în conflicte, care ar afecta SEA.

Se mențin, totodată, celelalte amenințări la adresa păcii şi stabilității euro-atlantice: dificultățile economice, sociale şi politice cu care se confruntă unele țări din interiorul şi din jurul zonei euro-atlantice, eforturile neadecvate sau eşuate ale reformei, crima organizată, mişcarea necontrolată a unor mase mari de oameni, ca o consecință a conflictelor armate, rivalitățile etnice şi religioase ş.a.m.d.

4.1.2. Caracteristici ale mediului strategic şi tendinţe

Primul an al noului mileniu a reconfirmat imprevizibilitatea şi complexitatea evoluţiei mediului internaţional de securitate. În faţa ameninţărilor teroriste, statele lumii s-au alăturat SUA pentru a apăra şi promova democraţia, a opri violenţa şi a genera stabilitate în SEA şi în lume. Cooperarea internaţională şi-a dovedit, în momentele cele mai critice ale situaţiei politico-militare a continentului american, rolul activ, decisiv în contracararea acţiunilor destabilizatoare, teroriste. NATO şi-a consolidat rolul politic adoptat la summit-ul de la Washington din 1999, a întărit colaborarea cu celelalte organizaţii internaţionale şi actorii cei mai importanţi din SEA: ONU, OSCE, UE, Federaţia Rusă ş.a.

Principala grupare de forţe angajată în prima etapă a războiului antiterorist, din Afghanistan, a inclus state din SEA (SUA, Marea Britanie, Franţa, Italia, Germania), care nu au acţionat însă sub cupola Alianţei. Obiectivul primordial al războiului – capturarea liderului mişcării fundamentaliste Bin Laden - nu a fost atins, dar au fost lichidate grupările talibane care îl sprijineau pe lider şi, cu o largă cooperare internaţională, blocate resursele de finanţare a mişcării.

Dacă Consiliul de Securitate ONU, chiar în formula actuală, contestată de state ca Germania, ce vrea să i se alăture, a avut în 2001 un rol esenţial în menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, OSCE a adoptat, ca instituţie regională de securitate, Planul de Acţiune de la Bucureşti pentru lupta împotriva terorismului şi a marcat, prin preşedinţia românească, succese importante în plan diplomatic, preventiv şi de manageriat al crizelor. UE, sensibilizată de întâmplările tragice ale anului, a înţeles, o dată mai mult că trebuie să meargă „*pe un picior autonom*", dar să-şi păstreze celălalt picior în NATO. Ca atare, a continuat edificarea forţei europene de securitate şi apărare, pentru ca, aşa cum s-a stabilit în decembrie 2001, la Laeken, să-şi poată în viitor armoniza forţa cu forţa NATO, în cadrul unor misiuni

„Petersberg” (intervenții umanitare, de evacuare a populației, de menținere sau restabilire a păcii) şi misiuni *„în afara art. 5”* al Tratatului de la Washington.

Remodelarea mediului internațional de securitate, cu sporirea eforturilor de întărire a păcii şi stabilității zonei euro-atlantice, a ținut în 2001 cont de: diminuarea riscurilor apariției unor confruntări militare majore pe continentul european, întărirea solidarității statelor europene, consolidarea procesului de dialog şi cooperare, dezvoltarea parteneriatului politico-militar, intensificarea demersului preventiv şi de manageriat al crizelor, inclusiv prin operațiuni de sprijin al păcii. Pe aceste coordonate, dar şi în condițiile bugetelor de apărare restrânse, s-a accentuat procesul de redimensionare a forțelor armate ale statelor SEA, prin reducerea numerică şi creşterea mobilității unităților militare, pentru o desfăşurare rapidă în orice regiune a lumii.

Noul mediu strategic a impus ca țările NATO să opteze pentru o redefinire a rolului şi priorităților Alianței, în condițiile în care terorismul a devenit amenințarea majoră la adresa securității internaționale. Ultima reuniune din 2001 a miniştrilor apărării din țările NATO, marcată de rețineri şi controverse, a discutat despre decizia de retragere a SUA din Tratatul ABM, redefinirea relațiilor cu Rusia şi reducerea prezenței militare internaționale în Balcani. Revizuirea raporturilor NATO cu Federația Rusă schimbă fundamental relațiile Occidentului cu aceasta din urmă.

Ca tendință, lupta pe diverse spații cu terorismul face să crească în interiorul SEA rolul ONU, OSCE, UE, UEO în întărirea securității euro-atlantice şi adâncirea cooperării NATO cu organismele internaționale în domeniul stabilității şi securității. Deschiderea spre noi aderări este un element necesar în conservarea capacității Alianței de a preveni şi gestiona cu succes crizele. Disiparea forțelor SUA şi altor aliați pe spații foarte întinse, exterioare SEA, va obliga Europa să-şi consolideze propriile organisme şi capacități civile şi militare de planificare a apărării, gestionare conceptuală şi doctrinară a crizelor, de realizare a autonomiei operaționale, prin crearea de structuri proprii în domeniul informațiilor şi comunicațiilor strategice, al supravegherii şi cercetării, transportului şi logisticii. Ea va trata mai direct cu actorii internaționali importanți, având interese militare în SEA, cum este, de exemplu, Federația Rusă, şi nu va neglija relațiile cu alți actori internaționali de primă mărime, cum sunt China sau Japonia.

4.1.3. Evenimente cu impact strategic din SEA

Cel mai important eveniment cu impact strategic din SEA l-au reprezentat atacurile teroriste asupra SUA de la 11 septembrie 2001. Acestea au condus, pentru prima oară în istoria de 52 de ani a Alianței, la *„activarea”* clauzei apărării reciproce din Carta NATO. S-a constituit coaliția internațională împotriva terorismului şi a fost declanşat războiul contra acestuia. Evenimentul în cauză s-a suprapus pe dificultățile economice euro-atlantice datorate unei recesiuni care, în 2002, se estimează, va atinge pragul cel mai de jos, dar şi pe tensiunile etnice din proximitatea SEA, traficul de droguri, de substanțe radioactive şi ființe umane, criminalitatea organizată şi instabilitatea politică a unor zone, anumite crize sociale generate de fenomenul globalizării (Canada, SUA).

Cronologic, însă, evenimentul cu cea mai mare rezonanță în SEA l-a constituit schimbarea Administrației americane. Noua administrație a revizuit strategia nucleară a SUA, a anunțat intenția de abandonare a Tratatului ABM şi a protocolului de la Kyoto, reproiectarea şi modernizarea forțelor armate, înnoirea doctrinei de apărare, cu desfăşurarea scutului antirachetă, urmare a sporirii amenințărilor balistice la adresa SUA. SEA şi-a pierdut, în viziunea noilor strategi de la Washington, din însemnătate, în favoarea Spațiului Asiatic.

4.1.4. Aprecieri

Situația politică a SEA s-a modificat substanțial în 2001, în primul rând ca urmare a politicii noii Administrații de la Washington. Intuind o creştere a importanței liderilor regionali, îndeosebi asiatici, pe eşichierul politic şi economic internațional, SUA şi-au redirecționat interesele spre continentul asiatic, trecând Europa într-un plan secund şi îndemnând-o să mediteze mai adânc la necesitatea întăririi unității sale politice, economice şi militare.

Deşi liderii europeni au dovedit o maturitate politică crescândă, ei au ezitat să facă sacrificii politice şi bugetare pentru a susține politica externă şi de securitate comună. Totuşi, în SEA, revine tot mai insistent ideea consolidării identității europene. UE va gestiona singură crizele ce privesc direct securitatea continentului. Francezii propun „*o globalizare umană şi controlată*", iar alături de ceilalți aliați europeni – o politică europeană comună în problemele mediului şi dezvoltării lumii a treia.

După 11 septembrie, noul model de securitate a SEA sugerat de SUA are ca specificitate acțiunea pe celelalte spații pentru garantarea securității spațiului propriu, concomitent cu luarea celor mai stricte măsuri de securitate pe teritoriile statelor membre NATO. Modelul „*securității şi stabilității în Europa*", reproiectat ca model de „*securitate pentru Europa*", se transformă, după tragicul septembrie 2001, în modelul „*securitate pentru Spațiul Euro-Atlantic*", cu apărarea intereselor strategice la distanță, în afara Europei şi Americii. Germania, prin vocea cancelarului Gerhard Schrőder, confirmă că este necesară „*extinderea politicii de securitate dincolo de granițele Europei*".

Mitul invulnerabilității teritoriului SUA fiind spulberat de atentatele de la 11 septembrie, a fost aruncată în aer însăşi strategia militară americană. Ea a fost înlocuită cu o strategie de apărare ce renunță la „*sistemul bazat pe amenințări*", dominat de gândirea din trecut, şi adoptă modelul „*bazat pe capacități*": dezvoltarea de capacități apte să descurajeze şi să învingă orice adversar şi orice amenințare. Este şi motivul pentru care se propune ca bugetul apărării pe anul viitor să fie de 379 miliarde dolari, ceea ce reprezintă o creştere foarte substanțială față de 2002 şi arată orientarea strategiei SUA. Sistemul care se prevede este axat pe patru domenii-cheie :

- asigurările date prietenilor şi aliaților Statelor Unite în legătură cu continuarea atingerii obiectivelor propuse, precum şi capacitatea lor de a-şi îndeplini angajamentele de securitate asumate;
- descurajarea adversarilor potențiali să treacă la adoptarea unor programe şi să lanseze operațiuni care ar periclita interesele SUA şi pe cele ale aliaților şi prietenilor acestora;
- contracararea acțiunilor agresive şi restrictive prin amplasarea unor forțe capabile să răspundă cum se cuvine şi cât mai rapid oricăror atacuri şi pedepsirea aspră a actelor de agresiune;
- înfrângerea categorică a tuturor adversarilor.

Fără îndoială însă că, prin acțiunea pe alte spații, SUA îşi apără şi alte interese: caută să nu i se diminueze sfera de influență, minimizează influența în zonă a altor actori internaționali, vrea să aibă monopolul resurselor, protejează interesele propriilor cetățeni de pe acele spații, previne sau îndiguieşte conflictele locale de alte influențe ale țărilor zonei.

Situația militară în SEA, îndeosebi în partea transatlantică, a fost în 2001 extrem de încordată, din cauza atacurilor teroriste de la 11 septembrie. Cu toate

acestea, liderul de necontestat al NATO, SUA, a demonstrat, încă o dată, capacitatea sa defensivă uriaşă, rămânând principala piesă de rezistență în arhitectura de securitate a SEA şi nu numai. Structura şi dotarea forțelor sale armate – complexe şi ultraperformante – sunt şi vor fi, şi de acum înainte, un model pentru ceilalți membri ai Alianței. Misiunile „out of area”, de la finele anului 2001, îndeplinite de trupe ale SUA, Marii Britanii şi altor state din Alianță în Afghanistan, au reconfirmat responsabilitatea sporită a SUA şi celorlalte state din SEA pentru securitatea lumii, în etapa actuală, dar şi necesitatea adoptării strategiilor neconvenționale în lupta cu un inamic ce îşi ia ca aliat timpul.

Situația economică a statelor spațiului, în recesiune generală, face mai important recursul la soluții politice şi economice, decât militare pentru fortificarea securității europene şi transatlantice. Singura zonă de instabilitate, cea din Sud-Estul Europei, a coagulat toate forțele interesate în eliminarea provocărilor la adresa securității spațiului, mai ales organismele internaționale, dar şi țările din imediata vecinătate a focarelor de conflict, inclusiv România. Focarul de instabilitate din Balcani şi prima parte a războiului antiterorist au avut, cum era de aşteptat, un impact negativ asupra mediului economico-financiar euro-atlantic. În interiorul SEA, s-a prelungit competiția acerbă în plan economic, între SUA şi Europa, cu toate că interesele geostrategice ale celor două părți sunt în continuare convergente.

Şi în 2001, securitatea internațională a fost condiționată determinant de cea din Spațiul Euro-Atlantic, aici fiind, ca şi până acum, acumulate cele mai mari cantități de tehnică şi efective militare, inclusiv arsenal nuclear. Din acest motiv, s-a şi continuat restructurarea NATO, amplificarea Programul Parteneriat pentru Pace şi s-a reuşit ca Federația Rusă să fie cooptată în coaliția internațională antiteroristă şi atrasă la soluționarea practică a problemelor securității continentului european. Evenimentele din 11 septembrie au dus la creşterea vânzărilor de armament. În acest domeniu, statele SEA, în primul rând SUA, dar şi Franța, Germania, Marea Britanie, Italia, dețin supremația mondială. Tot 11 septembrie a marcat şi o creştere a indicilor bursieri americani pentru companiile de armament, securitate şi tehnologii înalte şi o scădere a celor pentru companiile de turism, transport aerian şi asigurări. Criza financiară a făcut ca în Europa să crească brusc valoarea francului elvețian şi să scadă temporar dolarul. A crescut prețul petrolului. Investitorii au bătut în retragere, iar companiile au operat concedieri. UE a înregistrat o încetinire a creşterii economice. Capitolul recesiune, se consideră, după evoluția actuală a indicatorilor economici, va fi încheiat la finele primului trimestru al anului 2002 sau cel ma itârziu în trimestrul doi.

Pentru SEA, dar şi celelalte spații geostrategice, anul 2001 a însemnat un moment de cotitură: s-au pus bazele unei noi ordini mondiale – antiteroriste -, care modifică alianțele, apropie SUA de Rusia, transformă vechile structuri de securitate, accelerează soluționarea marilor litigii, aparent insolubile, şi schimbă caracterul organizațiilor internaționale existente (NATO, UE, APEC sau OMC). NATO îşi diminuează rolul militar şi îşi accentuează rolul politic.

4.1.5. Concluzii

1. SUA vor continua în următorii ani să-şi apere interesele naționale de securitate, prin acțiuni militare comune cu alte state dinăuntrul sau din afara SEA, împotriva teroriştilor şi a țărilor care le sponsorizează materialele şi experimentele de fabricare şi distribuire a armelor de distrugere în masă, din Asia, Africa, Orientul Apropiat şi Mijlociu, dar şi prin dezvoltarea şi desfăşurarea sistemului de apărare antirachetă, care să protejeze America şi statele aliate de orice atacuri neprevăzute.

2. Polul european al Alianței se sprijină în principal pe Germania, Marea Britanie, Franța şi Italia, dar aceste țări nu au şi nu par să ajungă curând la vederi unitare. Marea Britanie face parte din axa anglo-saxonă a NATO, intim apropiată de SUA, dar din ce în ce mai conştientă de necesitatea unei identități europene a Alianței. Axa Berlin-Paris este apreciată în general ca un element puternic europenizat al NATO. Italia, Grecia şi Spania se opun, adesea, la deciziile Alianței şi în special ale SUA. De aici rezultă lipsa de unitate în spațiul european a principalilor membri ai NATO, în multe probleme de fond ale relației euro-atlantice (SUA-Europa).
3. În 2002 se va redimensiona legătura de profunzime ce există între NATO şi UE, punându-se un accent tot mai mare pe latura politică a cooperării.
4. Se estimează, de asemenea, o stabilizare a piețelor în SEA, recâştigarea încrederii şi facilitarea creşterii economice prin măsuri bugetare şi financiare eficiente. Se va înregistra un nivel mai ridicat de cooperare în plan regional.
5. Acțiunile teroriste, care vor continua şi în 2002, vor accelera, cel mai probabil, lărgirea NATO şi a UE, proces prin care să apară şi o reacție mai bine concertată împotriva actelor teroriste. Lărgirea NATO va face ca, la finele anului, SEA să se extindă ca suprafață, populație şi posibilități, să-şi promoveze interesele mai activ şi mai departe în spațiile adiacente noilor membri. Va spori, totodată, capacitatea Alianței de a preveni şi gestiona crizele regionale, de a proiecta securitate pe spații mai ample.
6. În afara ofensivei internaționale contra terorismului, care pune primii piloni firavi unei noi ordini mondiale, nu se poate prognoza definitivarea, în exteriorul SEA, în 2002, a aşteptatei ordini ce va promova democrația şi drepturile omului, va asigura deschiderea economică globală şi descurajarea agresorilor regionali.
7. Apreciem că SUA se vor distanța şi mai mult, ca potențial militar, de ceilalți aliați ai NATO şi de celelalte mari puteri militare din lume, datorită anunțatei creşteri a bugetului apărării, pentru 2003, cu aproape 15%, înregistrând, astfel, cea mai consistentă sporire a bugetului apărării din ultimele două decenii. În acelaşi timp, prin atragerea de noi membri la Alianță, se va consolida componenta europeană a NATO, echilibrând pe această cale puternicul braț transatlantic.
8. Întrucât statele SEA nu vor putea face abstracție de situația reală din sud-estul polului european al NATO – pericolul terorismului, al fundamentalismului islamic şi izolarea Turciei față de restul spațiului, tensiunile din Balcani -, instabilitatea din zona Caucazului, confruntările din Orientul Mijlociu şi Apropiat, ca şi preconizatele acțiuni împotriva Iranului, Irakului şi Coreei de Nord etc., este de aşteptat ca extinderea NATO să se facă cu nominalizarea a 7 țări candidate, inclusiv România, şi o acceptare de jure stabilită gradual, în raport cu stadiul îndeplinirii obiectivelor planului de aderare. Aceasta va reduce posibilitățile de apariție a unor noi instabilități, va favoriza cooperarea, reconcilierea şi aplanarea unor dispute istorice pe plan subregional, va susține procesul de reformă în statele sud-est europene, prin compatibilizarea cu structurile, mecanismele şi legislația Alianței.
9. În particular, atragerea României la Alianță, cu rolul ei pivotal în plan zonal, de generator de securitate, se poate estima, ar da statelor NATO posibilitatea de a se ocupa mai mult de lupta cu terorismul şi celelalte amenințări internaționale de pe alte spații şi continente.
10. Prognozăm că lărgirea NATO în formula „7” (dacă se va apela la o astfel de formulă) va transforma cea mai instabilă zonă a Europei într-o zonă liniştită, ce va consolida stabilitatea şi securitatea SEA.

11. Participarea României, alături de Marea Britanie, la Forța internațională de asistență pentru securitate din Afganistan (ISAF) creşte rolul țării noastre, ca posibil viitor membru al NATO, în soluționarea problemelor de securitate ale altor spații, prin desfăşurarea de acțiuni ale Alianței, „*out of area*”, ce corespund țelurilor şi principiilor ONU şi OSCE.
12. Procesul de includere a noilor state în Alianță va spori încrederea investitorilor străini, va redresa economiile şi piața financiar-bancară şi, se prognozează, va atenua întrucâtva riscul de țară. Unele din aceste state, inclusiv România, vor rămâne însă, o perioadă de timp, în perimetrul părții sărace a Europei şi a SEA. Soluția ieşirii mai rapide din impasul economic şi social o va reprezenta aportul totalității statelor SEA la coprosperitatea generală, dar şi efortul fiecărei țări de întărire a schimburilor economice în afara spațiului, cu Federația Rusă, China, Japonia, statele Orientului Apropiat şi Mijlociu, ca şi cu state din alte spații geografice.

4.2. Spațiul Federației Ruse

Noul concept de securitate națională a Federației Ruse a fost aprobat pe 10 ianuarie 2000 de Vladimir Putin . Documentul se găseşte în ***„Nezavisimoie voennoe obozrenie“***, din 14 ianuarie 2000. El a fost pus în operă în anul 2001.

Noul concept de securitate națională are 4 secțiuni:

1. Rusia în comunitatea mondială.
2. Interesele naționale ale Rusiei.
3. Amenințările la adresa securității naționale a Federației Ruse.
4. Asigurarea securității naționale a Federației Ruse.

4.2.1. Riscuri şi amenințări avute în vedere de Federația Rusă

În documentele oficiale, Rusia foloseşte termenul amenințări.

Amenințările contra securității naționale a Federației Ruse țin de :

- situația economiei naționale;
- imperfecțiunea sistemului de organizare a puterii statului şi societății civile;
- polarizarea socio-economică a societății ruse şi criminalizarea relațiilor sociale;
- proliferarea crimei organizate şi a terorismului;
- exacerbarea relațiilor inter-etnice;
- complicarea relațiilor internaționale.

Toate acestea, în viziunea conducerii de la Moscova, precum şi a unor analişti, creează o arie foarte largă de amenințări interne şi externe, unele vizibile, sesizabile, altele ascunse, care vor ieşi în relief numai în situații de criză sau de tensionare a relațiilor interne şi mai ales a celor internaționale.

Principalele **amenințări interne** se consideră a fi:

Amenințările în domeniul economic

- scăderea substanțială a PIB;
- scăderea investițiilor;
- scăderea potențialului ştiințific şi tehnic;
- stagnarea sectorului agricol;
- dezechilibrarea sistemului bancar;
- creşterea datoriei externe;
- tendința de predominare a materiilor prime în structura exporturilor;

- creşterea, la import, a produselor alimentare şi a bunurilor de consum, inclusiv a produselor de primă necesitate.

Toate acestea au consecinţe care ţin de:

- slăbirea potenţialului tehnic, ştiinţific şi tehnologic al ţării;
- diminuarea cercetării în domeniile dezvoltării tehnice şi ştiinţifice de importanţă strategică;
- emigrarea specialiştilor.

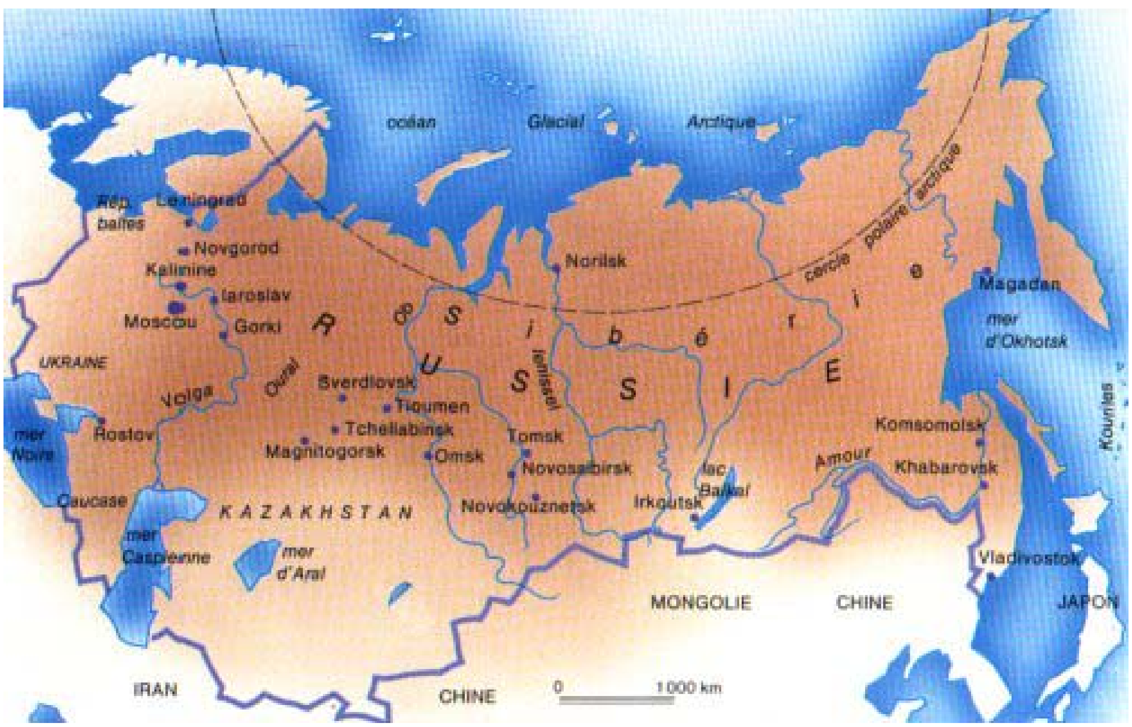
Emigrarea specialiştilor se apreciază că ameninţă Rusia să-şi piardă poziţia ei de mare putere tehnologică în lume. În acelaşi timp, această emigrare are drept consecinţe creşterea gradului de dependenţă tehnologică de străinătate şi slăbirea capacităţii defensive a Rusiei.

Se manifestă şi în Rusia, ca peste tot în lume, **tendinţe separatiste** care duc la creşterea instabilităţii politice şi la slăbirea spaţiului economic rus.

Gradul accentuat de dezintegrare economică duce la:

- sporirea inegalităţilor sociale;
- deprecierea valorilor spirituale.

Astfel de ameninţări favorizează creşterea tensiunilor între Moscova şi regiuni, ceea ce reprezintă o ameninţare care afectează organizarea federală a sistemului socio-economic al Federaţiei Ruse.

Etno-centrismul, **etno-egoismul** şi **şovinismul** se manifestă din plin în cadrul Federaţiei şi contribuie la accentuarea naţionalismului, a extremismului politic şi religios, a separatismului etnic şi creează condiţii de apariţie a conflictelor.

Ameninţările externe

Se consideră că, la nivel internaţional, principalele ameninţări împotriva securităţii naţionale a Federaţiei Ruse sunt condiţionate de următorii factori:

- eforturile anumitor state şi organizaţii interstatale pentru a slăbi şi chiar a submina rolul mecanismelor de securitate internaţionale, în primul rând al ONU şi OSCE;

- pericolul slăbirii influenței politice, economice şi militare a Rusiei în lume;
- reîntărirea blocurilor şi uniunilor politico-militare, în primul rând extinderea NATO spre est;
- instalarea de baze militare străine şi desfăşurarea de trupe importante în apropiere de frontierele ruse;
- proliferarea armelor de distrugere în masă şi a vectorilor de transport a acestora;
- slăbirea proceselor de integrare în CSI;
- apariția şi escaladarea unor conflicte în proximitatea frontierelor ruse şi a frontierelor exterioare ale statelor membre CSI;
- pretențiile teritoriale față de Federația Rusă.

Rusia consideră că amenințările din domeniul internațional la adresa securității sale naționale se manifestă îndeosebi în tentativele anumitor state de a realiza următoarele obiective:

- a împiedica Rusia să-şi întărească rolul de **centru de influență** într-o lume multipolară;
- a împiedica realizarea intereselor sale naționale;
- a slăbi pozițiile Rusiei în Europa, Orientul Apropiat, Transcaucazia, Asia Centrală şi în regiunea Asia – Pacific.

Terorismul reprezintă, în concepția securității naționale a Rusiei, o amenințare extrem de gravă.

Rusia consideră că **terorismul internațional** a angajat o campanie deschisă pentru a destabiliza situația în Rusia.

Amenințări în domeniul militar

Conducerea Federației Ruse apreciază că amenințările în domeniul militar au crescut simțitor.

Aceste amenințări sunt:

- cea mai substanțială amenințare rezultă, după cum apreciază ruşii, din noul concept strategic NATO adoptat la Washington în 23 –24 aprilie 1999 şi anume din ideea de **a interveni în afara zonei de responsabilitate** şi, mai ales, fără permisiunea Consiliului de Securitate al ONU;
- avansul tehnologic în creştere al unor mari puteri şi sporirea capacității lor de a produce armamente de o nouă generație creează condiții de relansare a cursei înarmărilor care va avea ca urmare schimbarea fundamentală a naturii operațiilor militare şi a mijloacelor de ducere a acestora;
- intensificarea activității serviciilor secrete pe teritoriul Federației Ruse;
- încetinirea reformei militare şi a reformei complexului militaro-industrial;
- insuficienta finanțare a apărării naționale;
- imperfecțiuni ale bazei juridice.

Toate acestea determină un nivel periculos de scăzut în ceea ce priveşte pregătirea operațională a forțelor armate, formațiunilor şi organelor militare, reducerea inadmisibilă a echipamentelor şi tehnologiilor de vârf, acuitatea extremă a problemelor sociale şi, în consecință, slăbirea securității naționale a Federației Ruse.

4.2.2. Determinații actuale ale strategiei ruse

4.2.2.1. Interesele naționale ale Rusiei

În 1995, ruşii considerau că au următoarele categorii de interese:

INTERESELE NAȚIONALE ALE RUSIEI		
Interese vitale	Interese majore	Interese
Dezvoltarea progresivă a Rusiei ca stat suveran.	Realizarea şi apărarea drepturilor şi libertăților indivizilor.	Garantarea unor condiții favorabile progresului social şi spiritual.
Consolidarea unității naționale.	Conservarea şi creşterea bunăstării materiale şi spirituale.	Garantarea păcii civile, realizarea justiției sociale.
Garantarea integrității şi inviolabilității teritoriului Federației Ruse.	Garantarea securității societății.	Respectul față de valorile strămoşilor, ale istoriei naționale, ale culturii, ale tradiției.
Prevenirea unei agresiuni contra Rusiei şi aliaților săi.	Prevenirea crimei organizate.	Prezervarea şi apărarea mediului.
Prevenirea războaielor şi conflictelor armate.	Garantarea stabilității internaționale şi a securității regionale şi globale.	Amiciție şi cooperare egale în drepturi cu țările străine.

Sursa : General-colonel V. Manilov, **„Securitate națională: valori, interese şi obiective“,** Voenaia Mâsli, nr. 6, noiembrie-decembrie 1995, p. 38

Interesele naționale ale Rusiei sunt definite ca un „ansamblu compozit de interese echitabile ale individului, societății şi statului în materie de economie, politică internă, în domeniile social, internațional, în cel al informațiilor, în cel militar, în cel frontalier, în cel ecologic şi în altele (…)“.

a. Interesele individului:
- realizarea drepturilor şi libertăților constituționale;
- garantarea securității personale;
- ridicarea nivelului de trai, al calității vieții;
- dezvoltarea fizică, spirituală şi intelectuală a Omului şi cetățeanului.

b. Interesele societății:
- consolidarea democrației;
- crearea unui stat de drept de orientare socială;
- realizarea şi prezervarea concordiei civile;
- reînnoirea spirituală a Rusiei.

c. Interesele statului:
- intangibilitatea ordinii constituționale;
- suveranitatea şi integritatea teritorială a Rusiei;
- stabilitatea politică, economică şi socială;
- menținerea ordinii legale;
- dezvoltarea unei cooperări internaționale bazate pe principiul egalității şi avantajului mutual.

Realizarea intereselor naționale ale Rusiei nu este posibilă decât pe o bază de dezvoltare economică durabilă.

d. Interesele naționale ale Rusiei în domeniul militar:
- apărarea independenței, suveranității şi integrității teritoriale şi statale;
- prevenirea oricărei agresiuni contra Rusiei şi aliaților săi;
- garantarea condițiilor necesare dezvoltării paşnice şi democratice a statului.

e. Interese naționale în domeniul ecologic:
- protecția şi ameliorarea mediului.

Unul dintre **interesele majore** ale Rusiei îl reprezintă ***protecția individului, a societății şi a statului împotriva terorismului, inclusiv a celui internațional.***

4.2.2.2. Interesele internaționale ale Rusiei

- consolidarea poziției Rusiei în calitate de mare putere şi centru influent al lumii multipolare;
- dezvoltarea relațiilor de la egal la egal şi reciproc avantajoase cu toate țările şi organizațiile regionale, în special cu statele membre CSI.

4.2.2.3. Securitatea națională a Rusiei – obiective, scopuri, principii

a. Obiective fundamentale
- prevederea şi relevarea la timp a amenințărilor interne şi din exterior la adresa securității naționale a Rusiei;
- măsuri operaționale pe termen lung pentru prevenirea şi neutralizarea amenințărilor din interior şi din exterior;
- surmontarea dependenței tehnologice de străinătate;
- garantarea securității individuale a omului şi cetățeanului, a libertăților sale constituționale pe teritoriul Rusiei;
- cooperare internațională de la egal la egal, în condiții avantajoase, îndeosebi cu marile state ale lumii;
- creşterea şi menținerea la nivel suficient a potențialului militar;
- consolidarea regimului de neproliferare a armelor de distrugere în masă şi a vectorilor lor;
- ameliorarea fundamentală a situației ecologice.

b. În domeniul economic exterior:
- crearea condițiilor favorabile pentru integrarea internațională a economiei ruse;
- lărgirea pieței de desfacere a produselor ruseşti;
- formarea unui spațiu economic unic cu statele CSI.

c. În domeniul politicii externe:
- consolidarea principalelor mecanisme de gestionare multilaterală a proceselor politice şi economice internaționale, sub egida în primul rând a C.S. al ONU;
- asigurarea condițiilor favorabile dezvoltării economice şi sociale a țării;
- menținerea stabilității globale în regiune;
- apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale cetățenilor ruşi în străinătate, inclusiv prin utilizarea măsurilor politice, economice şi a altora;
- dezvoltarea de relații cu statele CSI în conformitate cu principiile dreptului internațional, accentuarea proceselor de integrare;
- participarea cu drepturi depline la structurile economice şi politice, globale şi regionale;
- contribuția la rezolvarea conflictelor, inclusiv prin operațiuni de menținere a păcii, sub egida ONU şi a altor organizații internaționale;
- realizarea de progrese în domeniul controlului armamentelor nucleare, prezervarea stabilității strategice în lume, pe baza îndeplinirii de către state a obligațiilor pe care şi le-au asumat;
- îndeplinirea obligațiilor reciproce contractate în domeniul reducerii şi lichidării armelor de distrugere în masă şi a armamentului convențional;
- materializarea măsurilor de întărire a încrederii şi stabilității;
- asigurarea unui control internațional al exporturilor de materiale şi tehnologii „duale“;

- adaptarea tratatelor existente privind controlul armamentelor şi dezarmarea la noile condiții ale situației internaționale;
- dezvoltarea unei cooperări internaționale în domeniul luptei împotriva criminalității internaționale şi a terorismului.

d. În domeniul securității militare:

- Obiectiv principal: *asigurarea unei reacții adecvate la amenințările posibile din secolul XXI, menținând un nivel rezonabil al cheltuielilor de apărare.*
- Prevenirea conflictelor, de preferință, prin mijloace politice, diplomatice, economice şi alte mijloace non-militare.
    - Cu toate acestea, Rusia îşi propune să dispună şi în continuare de o putere militară suficientă pentru asigurarea păcii;
- Descurajarea, inclusiv nucleară.
    - Rusia consideră că trebuie să dispună de forțe nucleare capabile să producă în mod real şi sigur pierderile pe care doreşte să le cauzeze oricărui stat agresor sau unei coaliții de state, indiferent care ar fi situația.
- Cooperarea cu statele CSI reprezintă una din orientările strategice cele mai importante ale Federației Ruse.

e. Principiile recurgerii la forța militară:

- întrebuințarea tuturor forțelor şi tuturor mijloacelor la dispoziție pentru respingerea unei agresiuni armate, dacă toate celelalte măsuri pentru rezolvarea unei situații de criză au fost epuizate ori s-au dovedit ineficace;
- întrebuințarea forței militare în interiorul țării este admisă în strictă conformitate cu Constituția Federației Ruse şi cu legile federale, în cazul în care ar fi amenințată viața cetățenilor sau integritatea teritorială a țării, ca şi în cazul în care s-ar încerca modificarea prin forță a ordinii constituționale.

4.2.2.4. Determinații politice

Politica Rusiei, deşi pare labirintică, nesigură şi extrem de fluidă, a avut şi în 2001, ca întotdeauna în istorie, câteva caracteristici importante, care o detaşează de cea a unei țări obişnuite şi, în acelaşi timp, o face de temut:

- este constantă şi consecventă pe obiectivele strategice fundamentale, care au fost şi au rămas, în esența lor, aceleaşi de veacuri;
- este o combinație între flexibilitate şi rigiditate, totdeauna pe fază şi în cunoştință de cauză;
- este o politică a abilității şi, în acelaşi timp, a forței;
- este exprimată şi pusă în operă prin toate mijloacele şi exercitată la toate palierele;
- păstrează totdeauna o suficientă rezervă strategică.

Regimul şi sistemul politic

La ruşi, toate lucrurile – inclusiv sistemul politic – au alte dimensiuni şi, de aceea, trebuie analizate într-un mod special. Secole de-a rândul, în Rusia a domnit autoritarismul, ruşii, inclusiv intelectualii, respectând, pe de o parte, această autoritate şi, pe de altă parte, desfăşurând o activitate în care tradiția şi influența modernismului s-au îmbinat într-un mod cu totul special.

La baza organizării politice actuale a sistemului politic al Federației Ruse se află Constituția din 1993.

Ea stabileşte, ca peste tot în lume:

- drepturile, libertățile şi îndatoririle cetățenilor;
- separarea puterilor în stat;
- federalismul;
- egalitatea.

Cu toate acestea, statul rus, la ora actuală (este vorba de perioada 1993 – 2001) este un stat care-şi construieşte cu greu mecanismele, navigând între nevoia de autoritate statală, tendința autoritară a preşedintelui care, în anumite împrejurări, se comportă ca un țar (mai ales în vreme a lui Elțân), şi sporirea factorilor de putere din afara statului, adică din societatea civilă, mai exact, din societatea privilegiată.

În această perioadă a avut loc o trecere de la ceea ce se poate numi „stat-partid“ la ceea ce se numeşte „stat-regim“, preşedintele exercitând o autoritate extra-constituțională.

În această etapă, analiştii vorbesc de două opțiuni:

- una orientată spre trecut, unde ar fi fost posibile metode de comandament politic şi birocrație în economie;
- alta orientată spre viitor, care urma să fie caracterizată de aplicarea unor metode specifice regimurilor democratice: separarea puterilor, diferențierea între politic şi economic, subordonarea politicii dreptului, pluralism politic etc.

Calea aleasă n-a fost nici una, nici alta, ci una între ele.

În Rusia s-a instituit un sistem **semi-prezidențial.** Puterile prezidențiale sunt foarte mari; ele cuprind, între altele, funcțiuni legislative şi juridice, precum şi în ceea ce priveşte desemnarea Guvernelor, inițiativa legislativă şi acțiunea politică.

Preşedintele:

- este şeful statului şi garantul Constituției;
- este ales pe patru ani (maximum două mandate), prin vot direct;
- numeşte primul-ministru (care va fi confirmat de Parlament);
- poate prezida reuniunile cabinetului;
- Guvernul desemnat de preşedinte este responsabil în fața lui, nu în fața Parlamentului;
- Exercită controlul direct asupra a patru domenii politice:
    - Securitatea;
    - Apărarea;
    - Internele;
    - Afacerile externe.

În Rusia are loc o multiplicare a organelor informale care măresc puterea preşedintelui. Preşedintele acționează, în realitate, ca un guvern de substituție, în sensul că exercită un control asupra miniştrilor, mai mult chiar decât premierul.

Preşedintele are dreptul să elaboreze decrete-lege care nu au nevoie de aprobarea Parlamentului pentru a fi aplicate. Guvernul este subordonat preşedintelui şi, oficial, nu reprezintă partidul majoritar. Influența Dumei (camera inferioară a Parlamentului) în constituirea şi instituirea Guvernului se exercită doar prin procedura de confirmare a premierului şi în posibilitatea de a adopta o moțiune de cenzură.

Dacă premierul este refuzat de trei ori, Preşedintele revocă fie Guvernul, fie Duma şi procedează la noi alegeri (la fel se procedează şi atunci când Camera deputaților nu acordă încredere Guvernului de două ori în trei luni). În urma unei alegeri prezidențiale, premierul demisionează automat şi trebuie să fie reconfirmat sau înlocuit.

Constituția din 1993 caută să prevină repetarea conflictelor între autoritățile legislative şi executive care erau gata să distrugă statul rus la începutul anilor '90.

S-au introdus însă noi dezechilibre care dau naştere la noi surse de instabilitate. Spre exemplu, puterea preşedintelui a devenit discreționară, iar mecanismele create fac imposibilă demiterea acestuia.

Constituția din 1993 are însă şi foarte multe efecte pozitive, întrucât:

- a echilibrat raporturile dintre forțele şi grupările politice;
- a dus la prevenirea extremismelor;
- a marginalizat pe cei care se opuneau economiei de piață (îndeosebi sub Guvernul Cernomârdin în perioada 1992 – 1998);
- a consolidat parlamentarismul.

Regimul şi **sistemul politic** în Federația Rusă sunt două concepte care se intersectează şi se condiționează reciproc.

Prim-miniştri

Lupta care s-a dat după 1996 pentru cucerirea puterii şi formarea unor guverne are câteva caracteristici:

- nu s-a dat atât între partide şi nu a urmărit formarea unor guverne de coaliție între partide, ci între indivizi influenți;
- unii dintre aceşti indivizi influenți sunt directori ai unor mari concerne economice şi au influență deosebită în cadrul oligarhiei.

La 10 august 1996, a fost reales, ca prim-ministru, Viktor Cernomârdin (prin vot secret de Dumă). De menționat că Cernomârdin, înainte de a fi ales, a fost director la Gazprom.

În perioada martie 1998 şi decembrie 1999 s-au perindat 5 premieri.

Pentru Elțân, problema cea mai importantă nu era însă cea a guvernelor sau cea a premierilor, ci aceea a succesiunii. Comportamentul lui i-a determinat pe unii analişti să califice regimul politic al Rusiei din această perioadă drept „monarhie constituțională".

Dar Boris Elțân se grăbea. Alegerile prevăzute pentru 4 iunie 2000 au fost devansate. Ele au avut loc pe 26 martie.

În august 1998, guvernul Kirienko (Kirienko avea la acea dată 35 de ani) a început să se transforme, încet, încet, dintr-unul de tehnicieni în unul politic mai deschis. Acest lucru i-a permis lui Kirienko să acționeze mai direct, luându-şi o mai mare independență. Acest lucru n-a convenit şi, de aceea, la 11 septembrie 1998, a fost numit ca prim-ministru Evghenii Primakov, care, până atunci, deținuse, din 1996, portofoliul la Externe.

Guvernul a simțit nevoia să îmbine o mai mare rigoare economică cu cerința ataşării la teoriile liberale. Astfel, a apărut un nou tip de coaliție în care guvernul conducea pe baza unui acord cu majoritate parlamentară. În felul acesta, Duma a reuşit să-i impună lui Elțân Guvernul Primakov.

Pe 12 mai 1999, Primakov a fost demis. Parlamentul n-a intervenit în nici un fel, ci a păstrat tăcerea pentru a nu provoca demiterea sa şi, implicit, alegeri anticipate.

Este numit Serghei Stepaşin care fusese ministru la Interne şi care lucrase 15 ani în serviciile secrete.

Parlamentul

Parlamentul rus este un ansamblu bicameral.

- Camera de sus – **Consiliul Federației** – este format din câte doi reprezentanți pentru fiecare din cele 89 entități federale ruse, fiecare membru provenind din zona executivului şi legislativului.

- Camera de jos – **Duma de stat** – are 450 de deputați aleşi, jumătate dintre ei prin scrutin uninominal şi jumătate pe liste.

Consiliul Federației nu funcționează după sistemul partidelor, ci este, în majoritate, compus din conducători individuali.

Lui îi revin, potrivit art. 102 din Constituție, următoarele competențe:

- aprobarea modificării frontierelor;
- confirmarea tuturor nominalizărilor importante în Justiție;
- luarea unor decizii asupra tentativelor prezidențiale de a instaura legea marțială sau starea de urgență;
- aprobarea trimiterii de trupe în străinătate;
- luarea unor decizii în ceea ce priveşte starea de război şi de pace.

Legile vin de la Duma de stat şi, dacă sunt cu cel puțin jumătate din voturi aprobate, intră în vigoare, după ce au fost semnate de Preşedintele Federației.

Duma de stat se reuneşte în plen de două ori pe săptămână. Celelalte trei zile sunt destinate lucrului în comitete.

Conducerea celor 12 comitete ale Dumei este repartizată între facțiuni prin aşa-numitele acorduri de portofolii.

- Facțiunea Partidului Comunist este cea mai bine organizată.
- Facțiunea „Iabloko“, condusă de Grigori Iavlinski, este pe cale să capete o bună coeziune.
- „Casa Noastră Rusia“ a lui Viktor Cernomârdin s-a dovedit incapabilă să supraviețuiască după demiterea liderului şi n-a depăşit la alegeri pragul de 5 %.
- Partidul Liberal Democrat al lui Vladimir Jirinovschi a devenit coerent şi acționează dincolo de ambițiile personale ale liderului în sensul unei doctrine liberale, aşa cum poate fi înțeleasă aceasta în Rusia.

Duma stabileşte proiecte de legi, votează legile şi emite rezoluții. Însă nu numai Duma are această competență: Preşedintele, Guvernul, Consiliul Federației şi o mulțime de alte organe pot să emită decrete-lege şi dispun de dreptul unor inițiative legislative.

Prerogativele Dumei includ:

- declanşarea procedurii de punere sub acuzare a Preşedintelui;
- aprobarea alegerii premierului;
- declararea amnistiei (dreptul de a grația revine Preşedintelui);
- introducerea unui vot de neîncredere la adresa Guvernului, în urma căreia Preşedintele poate alege desemnarea unui nou Guvern sau dizolvarea Dumei.

Legile sunt trimise spre promulgare Preşedintelui. Dacă el îşi exercită dreptul de veto, în termen de 15 zile sunt remise Parlamentului.

4.2.2.5. Determinații demografice

Populația Rusiei este de 148.670.000 loc., cu o densitate de 9 loc./km². Capitala Federației Ruse, Moscova, are o populație de 8,9 mil loc. Alte oraşe importante sunt: Sankt. Petersburg (5.000.000 loc.), Nijni Novgorod/Gorki (1.400.000 loc.), Novosibirsk (1.400.000 loc), Ekaterinburg (1.400.000 loc), Samara (1.300.000 loc.), Omsk (1.100.000 loc.), Celiabinsk (1.100.000 loc.), Kazan (1.100.000 loc.), Ufa (1.100.000 loc.), Perm (1.100.000 loc.), Rostov (1.000.000 loc.), Volvograd (1.000.000 loc.). Valori mai mari ale densității populației se întâlnesc în partea europeană (3/4 din populație pe ¼ din teritoriu), densitatea medie fiind, în partea europeană, de 25 loc./km², iar în cea asiatică, de 3 loc./km². Cele mai mari valori ale

densității se întâlnesc în regiunea Moscovei (333 loc./km²), St. Petersburg, Kaliningrad, Tula, Krasnodar, Belgorod (peste 50 loc./km²). În partea nordică europeană se întâlnesc valori de 5 loc./km², chiar de 1 loc./km². Cele mai mici valori ale densităților se înregistrează în ținutul Taimâr (6 loc./100 km²), în ținutul ciuccilor (20 loc./100km²) şi în Iacuția (30 loc./100km²). Rata populației urbane este de 73%, iar durata medie a vieții este de 68 de ani. Valorile sporului natural se încadrează, în general, între 4 şi 10 la mie, predominând populația feminină (51%). În Orientul Îndepărtat predomină populația tânără, iar în zona europeană (oraşele Moscova, Sankt Petersburg ş.a.) predomină populația în vârstă. Pe teritoriul Rusiei locuiesc mai multe naționalități: ruşi – 81%, tătari – 4%, ucraineni – 3%, ciuvaşi 1%, başkiri, bieloruşi, daghestani, kareli, komi ş.a. Principalele culte întâlnite sunt: creştinism (ortodocşi în majoritate, catolici, protestanți), islamism, budhism ş.a.

4.2.2.6. Determinații economice

Economia este de tip industrial-agrar şi de bazează în primul rând pe resursele de materii prime, una dintre cele mai importante fiind cea forestieră. Alte resurse sunt: minereuri de fier (în partea europeană a Rusiei, în regiunea Moscova, la Tula, Lipețk, anomalia magnetică de la Kursk-Belgorod, în Ural - Magnitnaia Gora şi Nijni-Taghil Serov, în sudul Câmpiei Vest-Siberiene şi a Podişului Central Siberian, în Peninsula Kola), cărbuni (în Siberia, bazinul Moscovei, bazinul Peciorei, în regiunea Munților Urali – bazinele Celeabinsk, Kizel), petrol (regiunea Volga-Ural, bazinul Peciora, pe cursul inferior al fluviului Obi), aur, argint, platină (metalele prețioase se găsesc în Ural, Baikalia, iar în nord-estul Siberiei, în Podişul Central Siberian, Extremul Orient) se exploatează gaze naturale, nichel, crom, bauxită, azbest, diamante, săruri de potasiu ş.a.

Teritoriul Federației Ruse se constituie în unul din cele mai bogate rezervoare de materii prime şi hidrocarburi ale planetei, ceea ce-i conferă acestei țări un rol strategic cu totul deosebit în marile bătălii pentru resurse ale viitorului.

4.2.3. Relațiile Federației Ruse cu România

Aparent, Rusia aproape că ignoră România. Rareori îi pronunță numele şi, mai ales, rareori se interesează de poziția ei, de opțiunile ei în cadrul raporturilor internaționale. Presa din Rusia este aproape indiferentă față de România sau extrem de virulentă, de caustică, atunci când, câteodată, este vorba şi de România. S-ar părea că Rusia nu se amestecă în nici un fel în problemele României, nici nu-i încurajează, dar nici nu-i descurajează demersurile pentru integrare în NATO şi în structurile europene. Spre exemplu, neacceptarea României pentru dialogul necesar extinderii NATO, în primul său val, n-a fost nici salutată, nici nesalutată de Federația Rusă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Moscova s-a opus extinderii NATO spre est, dar a nominalizat numai țările baltice. În acelaşi timp însă, Rusia îşi dă foarte bine seama de şansele reale pe care le are România (măcinată de când se ştie de luptele forțelor politice interioare pentru putere) în a-şi realiza obiectivele strategice, de opțiunile ei posibile privind securitatea națională, de şansele ei reale, precum şi de jocurile politice şi strategice care se fac, ca întotdeauna, în spațiul european. De aceea, Rusia duce o politică aparte față de România. O politică de aşteptare şi de creare pasivă a unei conjuncturi favorabile. O Românie izolată, uitată, distrusă sau slăbită din punct de vedere economic ar putea fi, pentru Rusia, preferabilă uneia puternice, integrată unor structuri economice şi de securitate occidentale, în foarte bună înțelegere cu SUA, cu Germania, cu Franța, cu Bulgaria, cu Ucraina, cu Turcia şi cu Ungaria. Toate acestea s-ar întâmpla dacă Rusia ar considera Vestul ca

adversar. Dar lucrurile nu stau aşa. În pofida a ceea ce se spune, cooperarea dintre Rusia şi Occident creşte şi atinge cote din ce în ce mai mari, ceea ce poate avea un efect pozitiv în depăşirea complexului de falie creat în urma păcii de la Westfalia din 1648.

Este posibil ca Rusia să creadă că una din variantele României este întoarcerea cu faţa spre Est. Cele două războaie mondiale, plus o istorie de sute de ani, aşa cum a fost ea, ar trebui, potrivit acestei concepţii, să apropie România de Rusia. Există unele semnale potrivit cărora Kremlinul crede că o astfel de opţiune ar fi, pentru România, preferabilă izolării şi suportării presiunilor care se creează asupra ei în aproape toate mediile europene influenţate, într-o formă sau alta, de interesele Ungariei. În viziunea Moscovei (o viziune neexprimată încă tranşant, dar existentă de fapt), o relaţie preferenţială cu Rusia din punct de vedere economic, dar şi cu un anume impact politic (şi, deci, militar) ar fi mult mai avantajoasă pentru România decât accesul în NATO. Într-o astfel de situaţie, România ar avea şi o funcţie deloc neglijabilă în viziune rusă - aceea de a reprezenta elementul de legătură între Europa şi CSI -, iar Rusia şi-ar recâştiga influenţa în Balcani, întrucât, aşa cum se crede în unele din cercurile politice ruseşti, Bulgaria şi R.F. Iugoslavia şi-ar revizui şi ele poziţia privind accesul în NATO. Aşadar, România, poate constitui, pentru Rusia, una din cheile de la poarta reaccesului în Balcani (o altă cheie se află în modul cum va fi rezolvată în final situaţia din Iugoslavia). Evenimentele de până acum nu s-au desfăşurat în favoarea acestei viziuni, dar Rusia duce o politică pe termen lung şi nu se lasă impresionată de conjuncturi.

Zona în care se situează România şi întreaga peninsulă balcanică reprezintă un spaţiu foarte important - chiar vital - pentru promovarea obiectivelor strategice de perspectivă ale Rusiei. Rusia are două porţi de acces spre Europa Occidentală - Polonia, mai exact, Germania, şi Balcanii. Iar Balcanii nu pot fi deschişi Rusiei fără o relaţie specială cu Ucraina şi cu România. Interesant este că ruşii nu se grăbesc în construirea acestei relaţii speciale. Ei exploatează numai prilejurile favorabile pe care le oferă eşecurile repetate ale României în relaţia cu Occidentul. Poate le şi încurajează. Cert este că, în Occident, există şi o astfel de imagine a reapropierii României de Rusia. Spre exemplu, la un colocviu româno-francez pe teme de apărare desfăşurat la Touluose în zilele de 9 şi 10 octombrie 1998, consilierul pentru probleme strategice şi militare din cadrul Centrului de Analiză şi Previziune al Ministerului de Externe francez arăta că România nu trebuie să se simtă nici descurajată, nici umilită după refuzul de la Madrid. Ea are multe alte opţiuni, între care neutralitatea, o alianţă balcanică sau, de ce nu, chiar o apropiere, într-un sistem de securitate, de Federaţia Rusă.

Prezenţa americanilor în Balcani, crearea Federaţiei croato-musulmane a Bosniei, sprijinirea implicită (până la un punct) a separatismului albanezilor kosoveni sunt factori care au favorizat, în opinia Moscovei, modificarea situaţiei geopolitice din spaţiul sud-est european. Războiul împotriva Iugoslaviei (bombardamentele NATO) a izbucnit fără a avea un obiectiv acceptat în unanimitate de comunitatea internaţională, fără un mandat ONU.

Se apreciază, în mediile ruseşti, că noua realitate din acest spaţiu împarte perimetrul est-european la care ne referim în două zone distincte:

- **Zona de Nord** - alcătuită din Slovenia şi Croaţia;

- Zona de Sud - alcătuită din R.F. Iugoslavia, România, Macedonia, Albania, Bulgaria şi Grecia.

Zona de Nord se află sub influenţa Germaniei, iar situaţia celor două ţări este total diferită. În timp ce Slovenia nu are aproape nici un fel de problemă, iar situaţia ei

economică este stabilă, dacă nu chiar prosperă, Croaţia se confruntă cu mari probleme, începând cu configuraţia cel puţin curioasă a frontierelor şi continuând cu situaţia economică precară şi cu un trecut apropiat nu prea lăudabil.

Zona de Sud este caracterizată prin: dezvoltare economică slabă, instabilitate politică internă, compunere etnică complexă şi relaţii tensionate între state, posibil generatoare de noi conflicte. Zona de Sud intră în spaţiul de interes al Rusiei. Cel puţin, aşa se pare că doresc ruşii. Toată lumea ştie acest lucru, şi cu atât mai mult îl ştie şi Occidentul. Până în prezent, nu s-a ţinut însă seama şi de opţiunile ţărilor din Zona de Sud, ci s-au adoptat, atât de către Occident, cât şi de către Federaţia Rusă, atitudini cel puţin prudente şi oarecum prevenitoare, dar nu referitor la ţările respective, ci doar la raporturile Est-Vest. Ca întotdeauna.

Direct sau indirect, dar ferm şi perseverent, Rusia a încercat să determine diminuarea influenţei occidentale şi, în special, a celei americane asupra României şi ţărilor din Balcani, sperând ca, ulterior, să umple ea acest gol, acest vid de securitate regională şi să i se recucerească poziţia avută înainte. Moscova dispune de multe mijloace pentru a-şi realiza acest obiectiv: o diplomaţie extrem de eficientă, putere militară şi, mai ales, resurse inepuizabile de materii prime de care România şi ţările balcanice au mare nevoie.

Această influenţă occidentală asupra României şi zonei Balcanilor există însă şi se manifestă pregnant. Numeroase programe de preintegrare europeană şi euroatlantică se află pe rol, fiecare din ţările interesate avansând strategii clare şi indubitabile de integrare în NATO şi în Uniunea Europeană. Aceste programe sunt acceptate, sunt pe rol, sunt chiar finanţate, dar Rusia nu şi-a spus încă ultimul cuvânt în ceea ce priveşte raporturile europene.

Legăturile stabilite între România, Grecia, Bulgaria şi R.F. Iugoslavia, bazate pe asemănări culturale şi religioase, dar mai ales pe interese economice şi geopolitice comune, sunt convenabile Rusiei. Federaţia Rusă doreşte o coagulare a Balcanilor cât mai departe de influenţa Occidentului sau, în orice caz, ca pe un fel de punte de legătură între Rusia şi Occident, dar sub controlul efectiv al Rusiei. Este vechea politică a zonelor de siguranţă avansată sau de glacis strategic, practicată dintotdeauna de marile puteri. Federaţia Rusă foloseşte aceste raporturi şi se implică în catalizarea lor, atât sub imperativele „proslavismului şi ortodoxiei", cât şi sub cele ale susţinerii unor organisme europene, de tipul OSCE, pe cât posibil, fără amestec american, mai exact, fără leadership american.

România, într-o relaţie bună cu Turcia şi Bulgaria, are o oarecare influenţă în ceea ce priveşte geostrategia euro-asiatică în acest spaţiu. Cele trei ţări (Turcia, Bulgaria şi România) formează un fel de pungă strategică care asigură în mare măsură controlul nu numai al accesului spre strâmtori (care aparţin Turciei), ci chiar şi cea mai mare parte a spaţiului strategic al Mării Negre (controlează peste două treimi din litoral). Această poziţie geostrategică a României ar putea spori interesul Rusiei faţă de ţara noastră.

Federaţia Rusă păstrează, în Transnistria, un spaţiu care-i asigură (atât cât se poate în noile condiţii) dacă nu controlul zonei, atunci supravegherea neîntreruptă a acesteia. De altfel, încă în 1924, pe vremea lui Lenin, s-a constituit, aproximativ în spaţiul Transnistriei de azi, Republica Sovietică Autonomă Moldovenească. Pe de o parte, acest spaţiu realizează o prelungire a Novorosiei, ca o pană, între Ucraina şi Moldova (practic, între Ucraina şi România), iar pe de alta, menţine sub control rusesc un spaţiu dintr-o mare rocadă strategică.

Avându-se de asemenea în vedere că 60 % din populația Crimeii şi o mare parte din cea care locuieşte în fostele raioane Cahul şi Ismail de pe malul stâng al brațului Chilia este de naționalitate rusă, se explică şi mai bine interesul Rusiei pentru acest spațiu. O axă directă Novorosisk, Sevastopol, Constanța ar asigura Rusiei posibilitatea de a controla strategic cel puțin jumătate din spațiul Mării Negre, chiar şi fără voința Ucrainei. Iar o bună relație cu România - poate chiar un parteneriat strategic cu România - i-ar asigura Rusiei accesul neîngrădit (poate chiar controlul, prin forțele navale ale României) asupra celei mai importante porțiuni a traseului fluvial cel mai mare din Europa, întrucât, în acest moment, Dunărea este considerată, datorită canalelor Rin-Rhône şi Dunăre-Rin, fluviu la cinci mări.

O bună relație cu România ar contrabalansa, într-un fel, politica pe care o duce Ucraina în Marea Neagră şi care nu este defel convenabilă nici României, nici Rusiei, mai ales în ceea ce priveşte definirea şi stabilirea platformei continentale.

Ar mai fi încă un punct important al interesului rusesc - cel al conductei petroliere Caucaz - Europa de Vest -, dar se pare că interesul american şi cel al Turciei, pe de o parte, iar pe de alta, cel al Poloniei şi Germaniei ar putea avea, în această bătălie surdă pentru petrolul caucazian, prioritate. Între timp, datele problemei s-au mai schimbat şi, probabil, se va acorda din nou atenție traseului balcanic al petrolului caucazian, deşi s-a finanțat deja traseul Baku – Ceyhan, varianta turcă.

Probabil, în scurtă vreme, prin valoarea sa în hidrocarburi, ca şi prin complexele probleme care se pun în spațiul caucazian, zona din estul Mării Negre şi cea din vestul Mării Caspice vor deveni un fel de „Golf Persic" al Europei Răsăritene.

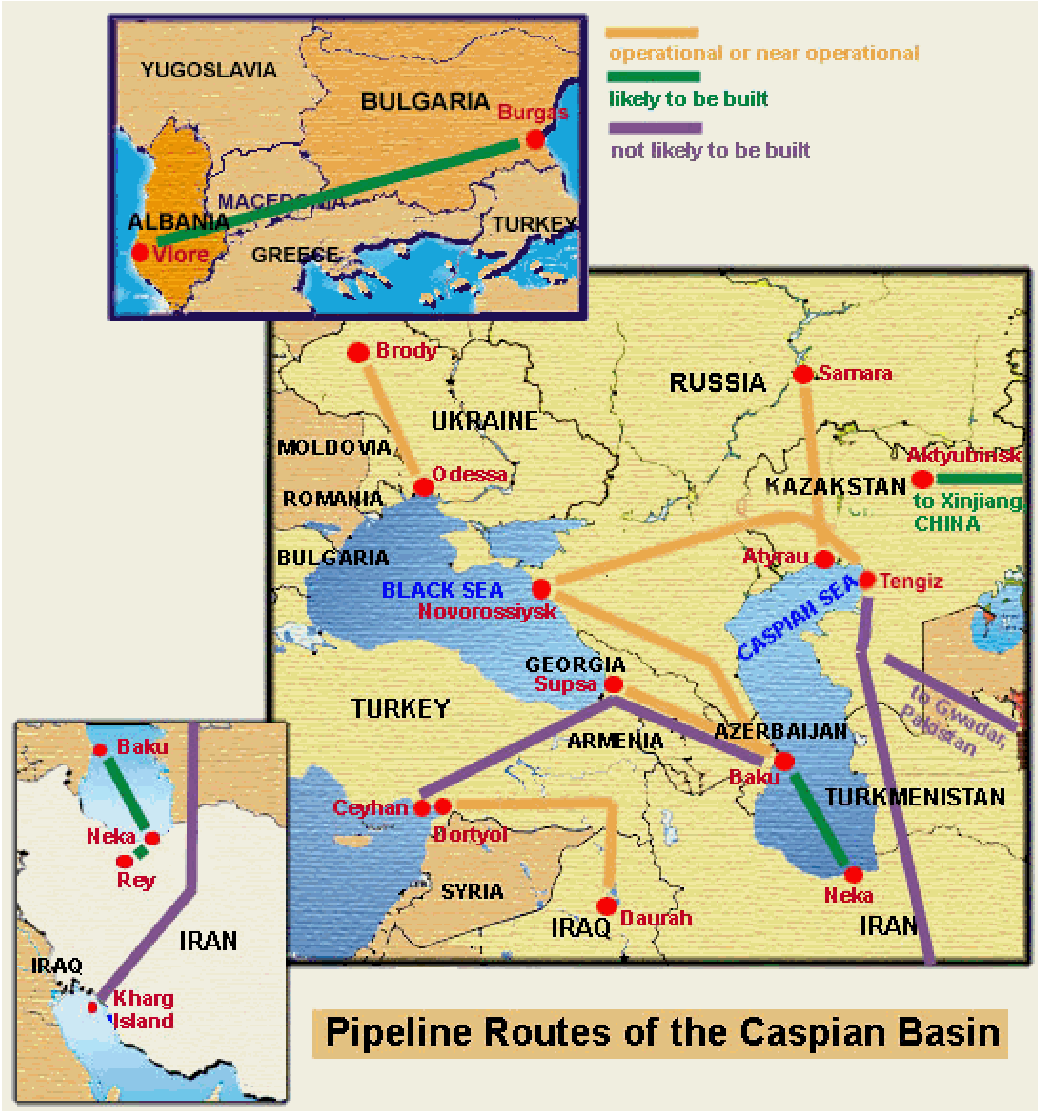
Există, la ora actuală cel puțin patru variante de transport al petrolului caucazian:

- Baku (capitala Azerbaidjanului), Supsa, Odesa, Brody, Adamow Zastaw (varianta poloneză, favorabilă Europei centrale şi nordice şi îndeosebi Germaniei);
- Baku, Odessa, Constanța, spațiul balcanic, Europa de Vest (varianta românească, favorabilă României, spațiului balcanic, Italiei şi Franței, deci Europei Centrale şi Sudice);
- Baku, Iran (variantă favorabilă Rusiei şi, evident, Iranului);
- Baku, Georgia, Ceyhan (Turcia), care este un drum mai scurt până la Mediterana, dar mult mai costisitor, întrucât traversează o zonă muntoasă (preferință a oficialităților americane, fapt pentru care a şi fost finanțat acest proiect).

„Afacerea secolului" devine din ce în ce mai mult o confruntare între interesele politice şi economice ale celor foarte puternici. Marii câştigători de pe urma acestei confruntări par a fi Turcia si Georgia, iar învinşii, Rusia, Iranul şi țările est-europene care sperau şi ele să intre în joc (Ucraina, Bulgaria şi România).

Avantajele variantei Baku, Georgia, Turcia sunt de natură exclusiv geopolitică, întrucât conducta trece printr-o țară aliată Statelor Unite ale Americii şi nu prin instabila Rusie sau prin Iranul care este încă ostil americanilor (sau, în orice caz, nesigur) şi nici prin spațiul românesc şi cel balcanic, de unde rezultă o anumită evaluare (cu totul nefavorabilă României) a configurației viitoare a spațiului strategic românesc.

Conducta Baku-Ceyhan este, însă, mult mai costisitoare decât variantele propuse de Iran şi Rusia (cealaltă tabără a afacerii). Moscova şi Teheranul, dar mai ales firmele petroliere (inclusiv americane) implicate in proiect, s-au plâns că Baku-Ceyhan este o risipă. Oricum, faptul este împlinit.

Sursa: http://www.senat.ro/ROMANA/dep_pol_ext/studii%20DRPE/geopolitica%20petrolului%20caspic.htm

Zona Mării Negre (ZMN) are, în plan geostrategic, câteva caracteristici de mare interes pentru Federația Rusă:

- reprezintă un spațiu de confluență a unor compartimente geografice, fiind situată la punctul de intersecție a trei zone geopolitice şi geostrategice extrem de importante în configurația raporturilor Est-Vest şi Nord-Sud: Asia, Asia Mică, Europa Răsăriteană;
- este poartă de transport maritim pentru Bulgaria, România, Turcia, Ucraina şi țările transcaucaziene;
- este, deopotrivă, spațiul maritim sud-vestic al Rusiei (intrarea în coridorul strategic maritim european dominată de Bosfor şi Dardanele) şi limita de Nord a flancului sudic al NATO (probabil că rațiunile acceptării Greciei şi Turciei în NATO le-au reprezentat tocmai faptul că aceste țări stăpânesc culoarul strategic maritim european, în partea lui estică);

- este dispusă pe traseul unei proiectate magistrale energetice TRACECA, precum şi al altor rute preconizate pentru transportul hidrocarburilor caspice şi din Asia Centrală;

- prin această zonă trece un segment din filiera traficului de stupefiante din Asia Centrală şi Orientul Mijlociu către Occident;

- este o zonă care s-ar putea constitui într-o grupare economică de importanță regională şi chiar europeană, cea a țărilor limitrofe Mării Negre (deja există o astfel de grupare - Cooperarea Economică a Mării Negre - CEMN -, structură regională care ar trebui, în opinia Moscovei, înglobată într-un sistem de securitate european controlat de OSCE);

- este o zonă cu mari posibilități turistice;

- țările limitrofe ar putea realiza o bună cooperare militară, constituindu-se într-un sistem de securitate pe care ruşii îl apreciază ca putând deveni în timp deosebit de eficient.

4.2.4. Concluzii

1. Cu toate dificultățile prin care trece, Rusia rămâne o putere mondială, care va influența din ce în ce mai mult (pe măsură ce se va redresa) acțiunile ce vor fi întreprinse sub egida organismelor internaționale. Ea se va constitui şi în continuare într-un pol de opoziție față de Occident, dar nu într-o manieră categorică, conflictuală, ci într-un fel de parteneriat strategic cu acesta. Federația Rusă nu-şi poate menține rolul de superputere, de mare putere mondială aliniindu-se cuminte Occidentului, ci opunându-se foarte activ acestuia, obligându-l să intre în dialog, să accepte şi chiar să caute el însuşi parteneriatul strategic cu Rusia.

2. Situația economică şi socială precară în care se află o obligă la unele concesii şi renunțări, cele mai multe formale, la atenuarea unor poziții dure sau inflexibile în problemele politicii mondiale şi la cedarea inițiativei în multe privințe. O face însă cu multă prudență şi, mai ales, privind în viitor. Rusia are nevoie de un răgaz pentru a-şi reconstitui stabilitatea internă şi a încerca să-şi refacă influența asupra spațiului strategic de interes imediat - cel al Asiei centrale şi sudice, cel al Balcanilor, zonei Mării Negre, la sud, şi cel al țărilor baltice, la nord. Se pare că un astfel de spațiu este chiar mai interesant pentru Rusia decât fostul spațiu al Uniunii Sovietice - imposibil de recuperat - şi actualul spațiu al CSI - imposibil de controlat.

3. Rusia dispune de o imensă rezervă de gaze naturale, precum şi de mari zăcăminte de petrol şi de alte materii prime în zona siberiană, prin care ar putea, la momentul oportun, să contrabalanseze interesul marilor firme din zona caspică în cea asiatică. Oricum, pentru țările din Balcani, Rusia rămâne aproape singura sau, în orice caz, una din cele mai ieftine şi mai accesibile surse de materii prime, ceea ce constituie un atu în recucerirea influenței sale în această zonă de mare interes pentru ea. Dar, pentru aceasta, Rusia trebuie să convingă că nu este nici Imperiul țarist de altădată şi nici Rusia Sovietică din vremuri mai apropiate, ceea ce va fi foarte dificil, având-se în vedere opțiunile prooccidentale reale ale României, Bulgariei, Albaniei, Greciei, Turciei, fostelor țări ale Iugoslaviei etc.

4. Rusia va încerca şi în continuare să acționeze pentru reconstituirea prestigiului în spațiul balcanic.

5. Rusia va profita de nivelul încă ridicat al tehnologiilor ei militare şi va încerca să-şi menţină partenerii tradiţionali din Balcani, din Orientul Mijlociu şi din Lumea Arabă.

6. Va cultiva relaţii speciale - parteneriate strategice - cu China, cu India şi cu Statele Unite, în scopul realizării unui control comun asupra spaţiului strategic al Asiei Centrale şi de Sud.

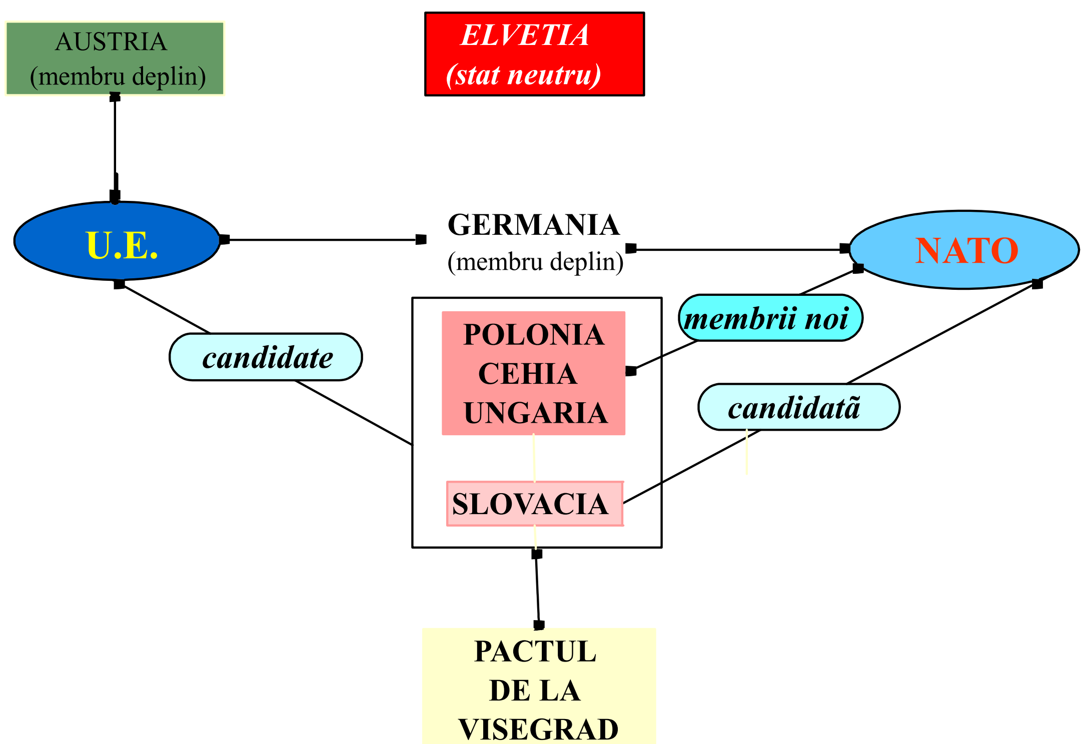
7. Dar obiectivul strategic fundamental al acţiunilor Moscovei nu este direct spaţiul strategic de interes imediat, ci Washingtonul. Federaţia Rusă, profitând de parteneriatul strategic cu SUA, va folosi toate mijloacele pentru a realiza şi valorifica efectiv acest parteneriat.

4.3. Spaţiul de securitate din Europa Centrală

4.3.1. Starea de securitate în 2001

Spaţiul de securitate din Europa Centrală include spaţiile strategice ale ţărilor care compun această zonă: Germania, Austria, Elveţia, Polonia, Cehia, Slovacia şi Ungaria (din punct de vedere geografic aici sunt incluse şi România şi R. Moldova).

În momentul elaborării analizei noastre, acest spaţiu se constituie într-un perimetru de consolidare şi extindere a UE şi NATO, după cum se poate observa din figura de mai jos:

Starea acestui subsistem din sistemul european de securitate este stabilă. O puternică influenţă asupra stabilităţii regionale exercită: apartenenţa Germaniei, Cehiei, Poloniei şi Ungariei la NATO; apartenenţa Germaniei şi Austriei la UE;

acțiunea Grupului de la Vişegrad (alcătuit din Cehia, Ungaria, Slovacia şi Polonia) în direcția integrării europene.

Deşi Austria şi Elveția au statut de state neutre, se poate afirma că, în ansamblul său, regiunea Europei Centrale este temeinic racordată la procesele europene şi euro-atlantice de integrare economico-socială, politică, militară şi culturală.

În regiune se manifestă şi Inițiativa Central Europeană, probabil cea mai eterogenă organizație subregională europeană, atât sub aspectul prosperității economice, cât şi sub cel al reformelor politico-economice şi culturilor politice. Cuprinde toate statele spațiului ex-iugoslav, cu excepția RF Iugoslavia, de asemenea, Italia, Austria, Germania, Polonia, Cehia, Ungaria, România, Ucraina şi Bulgaria.

a) Din punct de vedere ***economico-social***, Europa Centrală se caracterizează prin: apartenența la regiune a Germaniei, „principalul motor" al dezvoltării economice şi al integrării instituționale a UE; existența unei baze economice moderne, a unor structuri economice performante. Puterea economică a statelor din spațiul central-european se situează la un nivel superior, în raport cu estul şi sud-estul continentului. În fostele state socialiste (Ungaria, Cehia, Polonia, Slovacia, Germania de Est), reforma a înregistrat progrese reale. Economiile Germaniei şi Austriei sunt complementare cu cele ale țărilor din Grupul de la Vişegrad. Austria, Cehia, Slovacia, Ungaria şi Polonia iau în considerare crearea unui "spațiu economic" unitar, asemănător Beneluxului.

b) Din punct de vedere ***politic***, statele din Europa Centrală sunt democrații stabile, cu economii libere, de piață. Jocul politic intern respectă regulile specifice democrațiilor occidentale şi societăților deschise. Spectrul politic este dominat de partide de orientare social-democrată, de centru şi conservatoare. Coeziunea internă a acestor state (social-politică şi organizatorică) atinge un grad sporit de materializare. Structura de ostilitate (relații de amiciție/inamiciție) evidențiază funcționarea de raporturi de alianță şi bună vecinătate. În egală măsură distribuirea puterii indică un tip de structură monopolară, în sensul că Germania se detaşează drept factor determinant de putere în regiune. Trebuie subliniat faptul că Germania a avut, alături de SUA, cuvântul hotărâtor, în ultimul timp, în admiterea Cehiei, Ungariei şi Poloniei în NATO. Deopotrivă, Berlinul are o pondere evidentă în stabilirea agendei aderării Țărilor Baltice şi statelor est-europene la UE şi NATO.

c) Din punct de vedere ***militar***, în Europa Centrală se plasează cea mai importantă putere continentală – Germania (ne referim aici la potențialul uman şi material, precum şi la asumarea de responsabilități în cadrul NATO). Pe de altă parte, în țările Grupului de la Vişegrad se desfăşoară procese de aliniere a capacităților militare la standardele NATO, în condițiile în care Cehia, Ungaria şi Polonia trebuie să-şi asume obligații specifice în cadrul alianței. În toate statele monitorizate, controlul civil democratic asupra armatei funcționează normal.

d) Din punct de vedere ***etno - cultural***, Europa Centrală etalează o pregnantă amprentă occidentală. Deşi regiunea include trei grupuri etno-culturale (germani, slavi şi unguri), valorile religioase şi culturale sunt de sorginte vest-europeană. Nu există falii culturale şi nici conflicte cultural-religioase semnificative.

4.3.2. Caracterizare a statelor din spațiul central european

AUSTRIA – stat fără ieşire maritimă.

- Locație strategică: la intersecția coridoarelor Europei Centrale cu multe trecători şi văi accesibile ale Alpilor;
- Apa curgătoare importantă: Dunărea;
- Populația e concentrată în ținuturile joase din est;
- S-a alăturat UE în 1995 şi la moneda euro în 1999;
- Creşterea economică în 2001: 1,1% ; PIB / locuitor: 25.220 $
- Efective militare disponibile: 2.091.263 (bărbați între 15 şi 49 de ani);
- Are **dispute** minore cu Cehia şi Slovenia asupra centralelor nucleare şi tratamentului aplicat minorităților vorbitoare de limbă germană după cel de-al doilea Război Mondial;
- Crima organizată: punct de trecere pentru heroina din SE Asiei şi cocaina din America de Sud spre Europa de Vest.

CEHIA – stat fără ieşire maritimă.

- Locație strategică: de-a lungul celei mai vechi şi importante direcții terestre a Europei, Poarta Moraviei fiind un coridor militar tradițional între Cîmpia Europei de Nord şi Europa Centrală dunăreană;
- Membră NATO, Cehia, se îndreaptă către integrarea în piețele mondiale, dezvoltare ce presupune atât oportunități, cât şi riscuri;
- Creşterea economică în 2001: 3,2%; PIB / locuitor: 4.920 $;
- Potențial demo-militar: 2.653.456 (barbați între 15 şi 49 de ani);
- **Dispute: -** familia regală de Lichtenstein pretinde restituirea a 1600 km² din teritoriul Cehiei, confiscați în 1918;

- individual, germanii sudeți cer restituirea proprietăților confiscate la expulzarea lor după cel de-al doilea Război Mondial;

- cu Austria, în privința centralelor nucleare şi tratamentului aplicat minorităților vorbitoare de limbă germană după cel de-al doilea Război Mondial;

- Punct important de transport pentru heroina din sud-vestul Asiei şi nod de tranziție pentru cocaina din America Latină către Europa de Vest.

ELVEȚIA – stat fără deschidere maritimă.

- Se află la intersecția Europei de Nord cu Europa de Sud, de-a lungul frontierei cu Franța în Sud şi cu Italia în Nord, dispune de cele mai mari înălțimi din Europa, cu excepția vârfului Mont Blanc;
- Independența şi neutralitatea Elveției au fost respectate de marile puteri europene, nefiind implicată în niciunul din cele două războaie mondiale;
- Creşterea economică în 2001: 1,7%; PIB / locuitor: 38.120 $;
- Potențial demo-militar: 1.849.034(bărbați între 15 şi 49 de ani).

GERMANIA – stat cu ieşire la Marea Nordului şi Marea Baltică.

- Localizare strategică: în Câmpia Europei de Nord, de-a lungul intrării în Marea Baltică.
- După unificarea din 1990, Germania a cheltuit fonduri considerabile pentru a aduce productivitatea din Est la standardele din Vest.
- În ianuarie 1999, Germania şi alte 10 state ale UE au pus bazele monedei unice europene – euro;
- Creştere economică în 2001: 0,7%; PIB / locuitor: 25.050 $;
- Potențial demo-militar: 20.851.022 (bărbați între 14 şi 49 ani);
- Sursă de precursori chimici pentru procesorii de cocaină din America de Sud, punct de transport şi consum de heroină din SV Asiei, cocaină sud americană şi droguri sintetice europene.

POLONIA – stat cu ieşire la Marea Baltică.

- Istoric, este o zonă de conflict din cauza terenului plat şi a lipsei de bariere naturale ale Câmpiei Europei de Nord;
- „Terapia de şoc” din anii ’90 a făcut ca țara să-şi transforme economia într-una din cele mai robuste din Europa Centrală, crescând speranțele pentru acceptarea în UE;
- A devenit membră NATO în 1999;
- Creştere economică în 2001: 1,0%; PIB / locuitor: 4.200 $;
- Potențial demo-militar: 10.447.931(bărbați între 15 şi 49 ani);
- Producător important de amfetamină pentru piața internațională, punct de transport pentru drogurile din Asia şi America Latină spre Europa de Vest.

SLOVACIA – stat fără ieşire maritimă.

- Slovacia şi Cehia au fost de acord să se separe paşnic la 1 ianuarie 1993;
- Factorii istorici, politici şi geografici au făcut ca Slovacia să aibă dificultăți în dezvoltarea unei piețe economice moderne;
- Creştere economică în 2001: 2,8%; PIB / locuitor: 3.700 $;
- Potențial demo-militar: 1.487.093 (bărbați între 15 şi 49 ani),
- **Dispute:** cu Ungaria asupra stăvilarului Gabicikovo/Nagymaros, caz ajuns în fața Curții Internaționale de Justiție.

UNGARIA – stat fără ieşire maritimă.

- Locație strategică: de-a lungul principalului coridor terestru între Europa de Vest şi Peninsula Balcanică, ca şi între Ucraina şi Bazinul Mediteraneean; la jumătatea coridorului strategic al Dunării;
- După colapsul URSS, Ungaria a dezvoltat şi întreținut legături politice şi economice cu Europa de Vest,
- Se alătură NATO în 1999 şi este una din primele țări luate în calcul pentru o viitoare lărgire a UE;
- Creştere economică în 2001: 4,3%; PIB / locuitor: 4.740 $;
- Potențial demo-militar: 2.573.119 (bărbați între 15 şi 49 ani);
- **Dispute:** cu Slovacia asupra stăvilarului Gabicikovo/Nagymaros, caz ajuns în fața Curții Internaționale de Justiție; controversă cu România şi ceilalți vecini, dar şi cu Consiliul Europei, privind legea statutului maghiarilor şi legitimația de maghiar acordată maghiarilor din afara granițelor Ungariei;
- Rută importantă de transport a heroinei din Asia de sud-vest şi a canabisului, punct de tranzit pentru cocaina sud americană destinată Europei de Vest; producator de precursori chimici, în special amfetamină şi metamfetamină.

Întregul grup de țări ce fac parte din spațiul Central-European împărtăşesc în esență aceleaşi valori democratice, aproximativ aceleaşi tradiții culturale şi religioase, cu excepția poate a Slovaciei, care nu s-a desprins încă total de influența răsăriteană a sistemului comunist din care a făcut parte aproape jumătate de secol.

De asemenea, putem aprecia că acestea practică, în prezent, politici democratice occidentale, cu puține excepții, cum a fost cazul Austriei, o dată cu venirea la putere (pe căi democratice, prin alegeri libere) a partidului radical naționalist al lui Haider, precum şi al Slovaciei, cu reminiscențe ale mentalităților autoritar-comuniste susținute, în special, de partidul fostului premier Meciar, aflat în prezent în ascensiune pe tabloul partidelor politice slovace cu şanse la viitoarele alegeri.

În ceea ce priveşte Germania, şi în general aproape întreaga Europă Occidentală, se resimte o revigorare a partidelor de dreapta (WCD în Germania), nefiind exclusă revenirea lor la putere.

Cele trei ţări foste comuniste (Polonia, R. Cehă, Ungaria) se bucură de multă audienţă şi încredere în Occident şi în sânul comunităţii Central-Europene, considerându-se că sistemul lor de valori democratice este suficient de consolidat, rulându-se la conducerea politică a acestora, într-o succesiune aproape firească, dreapta şi stânga politică.

Din punct de vedere economico-social, acestea se află în topul trecerii de la economia de tip totalitar la economia de piaţă, ceea ce le-a deschis practic toate porţile, atât spre NATO (1997), cât şi spre UE, posibil, în 2002.

Elveţia va rămâne, probabil, cu statutul său de neutralitate, dar una activă şi cu stabilitatea politică, economică şi socială ce o caracterizează.

Din acest „*ansamblu*" al ţărilor Central-Europene, problematic rămâne statutul Slovaciei, depinzând numai de ea dacă va fi sau nu acceptată în clubul ţărilor occidentale.

Germania rămâne aliatul principal al SUA din acest areal şi, în acelaşi timp, aproape în mod tradiţional, partenerul principal al Rusiei în evoluţiile politico-economice şi de securitate ale întregului continent, nu numai ale grupului de state analizat.

Ţările Europei Centrale constituie nucleul principal al unificării, pe o treaptă superioară, a Europei, având în acest sens în frunte Germania, alături de Franţa, Spania şi Italia – ţări importante, dar din alte areale ale Europei. R. Cehă, Polonia şi Ungaria, poate şi Slovenia în viitor, se prezintă în continuare ca fiind statele cele mai avansate şi stabile din punct de vedere politic din Europa Centrală lărgită, alături desigur de mai vechile componente occidentale Elveţia şi Austria.

Unificarea politică, alături de cea economică şi, de dată recentă (sfârşitul anului 2000), cea financiară, prin adoptarea monedei unice – EURO -, este, poate, cel mai important eveniment declanşat la sfârşitul anului 2001 şi care se va încheia la începutul acestui an.

Pe de altă parte, unificarea politică a Europei ar putea crea o entitate de aproximativ 400 milioane de oameni, trăind sub acelaşi acoperiş democratic, bucurându-se de un nivel de viaţă comparabil cu cel al SUA, dar constituindu-se în acelaşi timp într-un serios concurent economic şi nu numai pentru orice altă entitate de pe mapamond. O astfel de Europă va deveni inevitabil o mare putere mondială.

Urmărind statisticile în domeniu, se confirmă faptul că „*proba de foc*" a monedei unice EURO a fost trecută cu succes, în special în Germania – principala putere economico-financiară a Europei Centrale -, dar şi în celelalte state aparţinând UE sau în curs de integrare în aceasta. În acest fel Europa Centrală devine realmente unul din pionii de stabilitate, securitate şi cooperare în Europa şi în lume şi, în acelaşi, timp, un cap de pod geopolitic stabil care va grupa în jurul său întreg arealul european. Realitatea, la această dată, este că Europa Centrală şi în general Europa Occidentală este deja o piaţă comună economică şi financiară, dar nu este încă o entitate politică şi de securitate comună şi independentă, rămânând încă tributară în bună măsură marelui ei aliat, SUA. În acest sens, stau mărturie crizele din fosta Iugoslavie – Bosnia şi Kosovo –, în care Europa, deşi responsabilă în bună măsură de cele întâmplate acolo, a fost nevoită să solicite şi să accepte o rezolvare americană.

Revenind în perimetrul spaţial al Europei Centrale, facem aprecierea că, în mod cert, Germania reunificată a devenit pivotul geopolitic al acestui areal şi al întregii Europe, prima putere economică a acesteia şi, în acelaşi timp, o putere cel puţin

parțial mondială, continuând să-şi consolideze acest statut odată cu derularea favorabilă a proceselor de unificare politică şi economică a Europei.

În acelaşi timp, pe planul securității europene, implicarea militară a Germaniei în premieră în fosta Iugoslavie şi, atât cât a fost, în conflictul din Afghanistan semnifică mutații de esență în acest plan al integrării, în primul rând pentru Germania, dar şi pentru spațiul de referință al Europei Centrale.

Starea de securitate în complexul regional central-european se caracterizează prin prosperitate şi integrare economică, stabilitate socială, integrare politică şi lipsă de conflicte majore etno-culturale. Tendința fundamentală de integrare europeană şi euro-atlantică se va accentua în anii 2002-2004, ca şi tendința de sporire a influenței Germaniei pe plan regional şi continental.

4.3.3. Vulnerabilități

- Din punct de vedere ***economico-social***, Europa Centrală dezvăluie următoarele „slăbiciuni": disfuncționalități asociate introducerii monedei unice europene; reducerea ritmului de creştere economică în Germania şi ca efect sporirea deficitului bugetar, ce se apropie de limita de 3%, cu greu permisă de UE; efecte secundare negative reieşite din aplicarea reformei în țările Grupului de la Vişegrad; tensiunile rezultate din alinierea Cehiei, Slovaciei, Ungariei şi Poloniei la instituțiile şi politicile UE (de exemplu, recentul avertisment înaintat de vest-europeni Poloniei şi Ungariei, în legătură cu strategiile agrare ale guvernelor de la Varşovia şi Budapesta); concurența dintre statele foste socialiste pentru atragerea de resurse de asistență din UE; dependența de sursele externe de energie; decalajele de dezvoltare economică dintre Germania, Austria şi Elveția şi Grupul de la Vişegrad; accentuarea fenomenului extinderii şomajului, cu repercusiuni negative în plan politic etc.

- Din punct de vedere ***politic***, actuala stabilitate a regimurilor democratice din regiune ascunde totuşi vulnerabilități pe termen mediu şi lung, de felul: ascensiunii partidelor şi mişcărilor politice extremiste, xenofobe şi antisemite în Ungaria şi în Austria; tensiunilor dintre Cehia şi Austria, provocate de funcționarea centralei atomo-electrice de la Temelin sau dintre Ungaria, Slovacia şi România, determinate de adoptarea Legii statutului maghiarilor; tensiuni mai vechi ies sporadic la suprafață şi în cazul relațiilor dintre Austria şi Italia sau dintre Germania, Cehia (Zona Sudeților) şi Polonia (Silezia). Concomitent, tensiuni politice se manifestă între Germania şi alte puteri vest-europene, în raport cu proiectarea viitorului UE, după modelul federalist sau după cel al „Europei de națiuni" (francez). În aceeaşi categorie a vulnerabilităților politice, se pot înregistra şi: temerea conducerii poloneze că o apropiere vertiginoasă şi aprofundată germano-rusă se poate solda cu împingerea Poloniei într-o poziție internațională nefavorabilă; de altfel, persistă o mai veche suspiciune, în Cehia şi Polonia, în legătură cu „aspirațiile istorice" ale Germaniei de a controla direct Europa Centrală; tendințele Grupului de la Vişegrad de a se manifesta ca un „pol de putere regională" interesat pe de o parte să concureze polul german de putere, pe de altă parte să atragă cât mai multe resurse alocate de UE în detrimentul altor candidați la extinderea Uniunii în Europa de Est şi de Sud-Est. Nu este de ignorat faptul că o serie de partide xenofobe şi ultra conservatoare au cucerit puterea în Ungaria, Austria, Bavaria, Italia. Se poate contura astfel, un dezechilibru între nordul democratic al Europei Centrale şi sudul său ultraconservator, situație ce poate pune în discuție inclusiv procesul de integrare europeană. Şi în Slovacia, creşterea popularității stângii naționaliste sporeşte neliniştea comunității europene.

- Din punct de vedere ***militar***, complexul de securitate central-european rămâne pe mai departe vulnerabil în fața unor amenințări din estul şi sud-estul continentului. Frontiera externă a NATO este „deschisă" pe clasica „direcție strategică poloneză".

În acelaşi timp, puterea militară a Germaniei trădează rămâneri serioase în urmă în domeniile alocaţiilor bugetare, forţelor speciale, mijloacelor moderne de luptă (I.T), concepţiei moderne de luptă etc. Concomitent, armatele Grupului de la Vişegrad, recent acceptate în cadrul NATO, au dezamăgit din punct de vedere al capacităţii de a se adapta prompt şi eficient la standardele alianţei. În plus, în unele ţări – precum Cehia – între factorii politici de putere şi militari , au apărut frecvente tensiuni, provocate de aplicarea măsurilor de reformă a armatei şi reconversie a industriei de război. O altă vulnerabilitate a sistemului regional de securitate rezidă în contribuţia sa mediocră – cu excepţia Germaniei – la susţinerea politicilor de securitate ale UE şi NATO în Balcani şi a luptei internaţionale împotriva terorismului.

- Din punct de vedere ***etno - cultural*** se menţin tensiuni de „tradiţie istorică" între: unguri-slovaci, austrieci-germani-cehi, cehi-germani, germani-polonezi. Se manifestă anumite răbufniri xenofobe şi antisemite în Ungaria, Austria, Cehia, Germania şi Polonia. Se conturează chiar – după cum am subliniat anterior – crearea unui „nucleu dur", extremist, xenofob, antisemit ce ar cuprinde Ungaria, Austria, Bavaria. Această tendinţă se opune modelului cultural democratic şi multietnic promovat de UE şi SUA.

Concluzie. Pe termen scurt, vulnerabilităţile din interiorul Europei Centrale nu reprezintă o ameninţare gravă pentru stabilitatea şi securitatea în regiune şi nici la nivelul UE şi NATO. Pe termen mediu şi lung, însă, aceste vulnerabilităţi se pot transforma în „ameninţări interne" în spaţiul sus-menţionat; asemenea „ameninţări interne" sunt capabile să inducă „direcţii periculoase" în procesele de integrare europeană. De pildă: o accentuare a dezechilibrelor economice, şi nu numai, între Germania şi celelalte ţări din Europa Centrală, va impune aproape automat refacerea într-o formulă nouă, a vechiului „spaţiu economic german", evoluţie ce ar duce treptat la încetarea proceselor de dezvoltare politică şi de extindere a UE, posibil la scindarea Uniunii în sisteme regionale concurente.

Din analiza spaţiului central european şi a raporturilor sale cu vecinătatea apropiată, cu restul continentului, cu Asia şi cu celelate continente, se desprinde concluzia că şi în Europa Centrală se vor menţine, pentru perioada următoare, o serie de vulnerabilităţi de natură internă şi externă.

Interne

Principalele vulnerabilităţi interne nesesizate sau nerezolvate la timp se pot transforma pe termen mediu şi lung în autentice ameninţări la adresa stabilităţii şi securităţii în Europa Centrală:

- dezechilibrele de putere economică, politică şi militară dintre Germania şi vecinii ei;
- consecinţele sociale ale unor reforme economice dure şi rapide în fostele state socialiste;
- tensiunile etno-culturale rezultate din reactualizarea unor conflicte interetnice (germani-slavi, unguri-slavi) şi din renaşterea unor ideologii şi mişcări politice xenofobe, antidemocratice şi antisemite.

Externe

Vulnerabilităţile externe se manifestă, îndeosebi, faţă de: terorismul internaţional, migraţiile ilegale, traficul de droguri şi carne vie, acţiunile internaţionale de tip mafiot (dezvoltarea reţelelor „mafiei ruse", „mafiei ucrainene" sau „triadelor" chineze) etc. Pentru compensarea acestor vulnerabilităţi, statele din Europa Centrală au iniţiat şi dezvoltat relaţii bilaterale şi multilaterale în vederea: adoptării unei legislaţii

adecvate şi creării unor mecanisme moderne de combatere a terorismului şi crimei organizate; susținerii efortului NATO şi UE de luptă contra terorismului internațional; sprijinirii politicilor comunitare în planurile politicii externe, construcției identității europene de apărare, reformării politiciilor şi instituțiilor comunitare; constituirii în sistemul UE, a unor forțe armate şi de poliție cu misiunea securizării frontierelor.

Eşecul politicilor şi acțiunilor de extindere a UE sau slăbirea atenției şi asistenței economice şi manageriale pe care comunitatea o acordă Cehiei, Ungariei, Slovaciei şi Poloniei constituie o vulnerabilitate de care trebuie să se țină seama; într-o astfel de ipoteză, spațiul analizat ar redeveni, în cunoscuta lui tradiție istorică, arenă de confruntare politică şi economică între principalele puteri europene, cu sau fără implicarea SUA. O dinamică negativă a securității internaționale în Europa Centrală s-ar resimți acut în Europa de Est, neocolind nici România.

Cu toate că între SUA şi Federația Rusă şi între NATO şi Federația Rusă şi Ucraina s-au stabilit, după 1990, multiple relații de colaborare efectivă, vulnerabilitatea militară a Occidentului – şi îndeosebi a Europei Centrale – se menține la cote care nu pot fi ignorate. Arsenalele militare cele mai redutabile şi grupările de forțe armate ale Rusiei continuă să fie dislocate preponderent la vest de Ural, având capacitatea de a deveni operative într-un interval scurt de timp. Totodată, posibilele focare de criză politico-militară din Țările Baltice şi din Transnistria, situația din Belarus – unde democrația nu s-a instalat solid în stat şi societate - fac din „fațada răsăriteană” a Europei Centrale (implicit a NATO), un spațiu sensibil şi realmente vulnerabil. ***Din aceste motive, angajamentul SUA în Europa, şi extinderea şi consolidarea NATO şi UE sunt condiții esențiale ale stabilității şi securității în regiune.***

4.3.4. Riscuri şi amenințări

Chiar dacă, la o primă privire, Centrul Europei şi, în general, Europa Occidentală ar fi mai puțin amenințată în mod direct, comparativ cu amenințările care planează asupra altor zone ale mapamondului, în special asupra SUA, rămân totuşi numeroase probleme de acest gen printre care enumerăm:

- repercusiunile atentatelor teroriste asupra SUA din 11 septembrie 2001, care vizează într-un fel sau altul, inclusiv țările Europei Centrale, în primul rând Germania;
- amenințările teroriste directe, am putea spune specifice acestui spațiu, în special asupra Germaniei, dar şi asupra celorlalte țări, unele din ele implicate într-un trecut nu prea îndepărtat cu activități teroriste (R. Cehă) sau prin posibilitățile economico-financiare de procurare şi stocare a unor fonduri destinate acestor activități (Elveția);
- riscul activităților şi mişcărilor antiglobaliste şi, în general, al tuturor forțelor care se opun, într-un fel sau altul, unificării economico-financiare şi politice a Europei;
- migrația ilegală de populație, în special din Asia, din zone şi țări aflate în situații de crize economice şi sociale, inclusiv de la extremitatea sud-estică a Europei;
- activitățile şi acțiunile organizațiilor neofasciste (Germania), revizioniste, nostalgic comuniste (Slovacia) şi a celor radical-naționaliste (Austria);
- existența şi activitatea unor organizații radical-islamiste, ale unor structuri teroriste, unele în stare latentă, altele cel puțin parțial active, de tip Al-Qaida sau în legătură cu acestea;

- utilizarea sistemului bancar Central-European pentru spălarea de bani şi finanţarea directă sau indirectă a unor activităţi sau structuri teroriste;
- riscul proliferării unor materiale şi tehnologii militare sofisticate, posibil chiar nucleare în ţări sau zone interesate în destabilizare şi terorism;
- riscul de poluare a mediului, inclusiv cu reziduuri nucleare, chiar al unor dispute de graniţă, cum ar fi aceea privind centrala nucleară construită de R. Cehă în apropierea graniţei cu Austria;
- riscul pătrunderii în structurile de putere politică sau chiar venirea la putere a unor organizaţii politice extremiste (Austria) sau a unora nostalgic-comuniste (Slovacia), cu tot cortegiul de probleme pe care le-ar putea genera, inclusiv izolarea pe plan european sau întârzierea accederii în structurile Comunităţii Europene;
- rata ridicată a şomajului în principalele state dezvoltate economic ale Europei Centrale (cazul Germaniei, unde s-a depăşit „*pragul psihologic*” de 4 miliarde de şomeri).

Toate acestea şi altele mai puţin evidente, dar nu lipsite de importanţă naţională sau europeană, pot să genereze cu uşurinţă stări de criză care să amâne *sine-die* procesul de integrare europeană şi să afecteze starea de securitate zonală sau continentală.

4.3.5. Tendinţe în anul 2002 şi pentru anii următori

Deşi, probabil, nu se va înfăptui, în acest an, unificarea politică a Europei, apreciem că se vor face paşi semnificativi în acest sens. Dovadă ar putea fi, în primul rând, necesitatea stringentă de unitate şi, în acelaşi timp, voinţa comună a celor mai importante state ale Europei, printre acestea regăsindu-se şi Germania. Tot atât de important în acest proces este şi sprijinul efectiv al SUA pentru a depăşi situaţia prezentă şi numeroasele piedici care stau încă în calea unificării politice a Europei.

Pentru Germania rămâne, în continuare, ca o problemă importantă, de conştiinţă, loialitatea faţă de Europa, care se poate traduce în formula „*ispăşire şi securitate comună*”, ce-i aparţine lui Brzezinski, dar printr-o relaţie foarte apropiată de ceilalţi parteneri şi faţă de SUA. În acelaşi timp, Germania va cultiva în continuare, pentru a respecta deja o anumită tradiţie, dar şi pentru interesul comun al celor două state şi al Europei, relaţia ei specială cu Rusia.

Fiindcă vorbim în primul rând de liderul de necontestat al ţărilor Europei Centrale, subliniem poziţiile, oarecum particulare, dar urmărind acelaşi obiectiv – apropierea faţă de Germania – ale celor trei ţări foste socialiste (Polonia, R. Cehă, Ungaria), relaţia specială cu Germania a Austriei şi chiar a Elveţiei, ce se vor menţine ca tendinţe şi realităţi actuale şi de perspectivă. Rămâne doar ca şi Slovacia să se alinieze aceluiaşi curent şi să intre pe orbita ţărilor europene care gravitează în jurul Germaniei. Ca perspectivă apropiată, se întrevede cultivarea şi consolidarea relaţiilor de parteneriat pe toate planurile între Germania şi marea sa rivală din totdeauna – Franţa, absolut necesare procesului de unificare politică a Europei întregite, inclusiv cu statele care au fost excluse temporar din acest areal, şi desigur pe planul securităţii pe continent şi în lume în mod special.

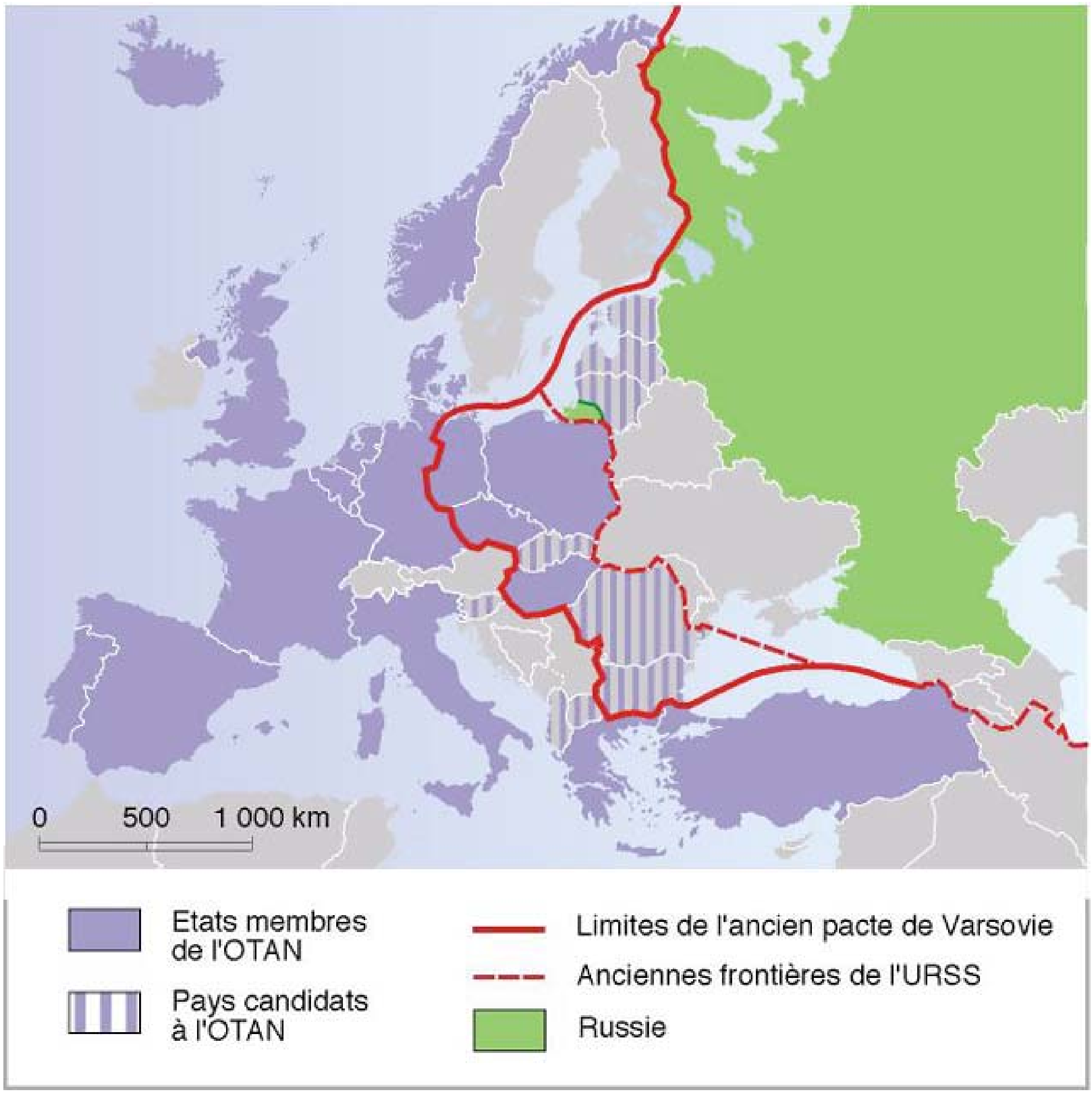
Într-un plan apropiat ca importanţă, putem sublinia lărgirea şi consolidarea procesului de reconciliere germano-polonă, cu impact geopolitc şi geostrategic, proces ce estimăm că se va amplifica şi consolida în continuare, cu rol important în stabilitatea şi securitatea continentală.

În actualele circumstanţe, axa colaborării NATO - UE constituită din Franţa-Germania-Polonia, care are în compunere două state ce fac parte din grupul Europei

Centrale, dobândeşte noi valenţe, aceasta putând deveni nucleul oricăror acorduri lărgite de securitate şi apărare europeană, care însă ar trebui să vizeze, pe viitor, Ucraina şi Rusia.

Dacă parcursul spre democraţie şi economia de piaţă al Ucrainei va avea un sens pozitiv, într-un viitor nu prea îndepărtat (2010-2015), am putea vorbi de o Ucraină a Europei Centrale, care să întărească şi să completeze axa geostrategică şi de securitate a Europei.

În acest caz, devine aproape axiomatică necesitatea ca România, aflată în prezent cel puţin cu un pas în faţa Ucrainei în îndeplinirea condiţiilor amintite, să poată să se integreze în NATO şi UE şi să se alăture grupului de state ale Europei Centrale ca factor important de integrare şi stabilitate în Europa.

Sursa: http://www.monde-diplomatique.fr/cartes/europestrat2000

4.3.6. Concluzii

Conform opiniei unor importanţi analişti geopolitici şi geostrategici, cărora ne alăturăm şi noi, obiectivul principal al Americii pentru Europa de azi şi de mâine şi,

implicit, pentru Europa Centrală, deşi sunt în prezent unele fluctuații de opinii şi chiar manifestări de ignorare a realităților în acest domeniu, rămâne unificarea Europei. Aceasta reclamă, cu necesitate, angajarea clară şi efectivă a Americii pentru înfăptuirea cu succes a acestui obiectiv în beneficiul reciproc, al progresului şi stabilității mondiale.

Trebuie luată însă în considerație şi o anumită reticență a Statelor Unite în ceea ce priveşte consolidarea unității continentului european, în situația în care centrul de greutate al politicii americane se concentrează asupra axei Irak, Iran, Coreea de Nord, combaterii terorismului mondial şi bătăliei pentru Asia.

Este totuşi greu de presupus că Europa ar putea deveni un stat-națiune, cel puțin într-un viitor apropiat, datorită persistenței diversității de tradiții naționale, etnice şi culturale; poate deveni însă o entitate cu instituții politice comune, care să slujească interesul continentului în procesul de globalizare.

Pentru moment şi pentru o perspectivă imediată, interesele statelor membre ale grupului țărilor Europei Centrale coincid aproape în totalitate cu cele ale UE şi NATO, aici evidențiindu-se din nou cel mai important reprezentant al acestuia – Germania.

O viziune pesimistă a unei Europe în stagnare, divergentă şi plină de prejudecăți, care nu poate depăşi stadiul prezent al unificării, n-ar fi nici realistă şi nici n-ar servi stabilității şi securității euroatlantice.

În contrast, o Europă unită ar putea deveni un important competitor economic şi tehnologic, chiar şi unul politic inclusiv pentru SUA, ceea ce ar putea fi un serios stimulent pentru progresul tuturor competitorilor.

Europa poate deveni o largă confederație sau o entitate multistratificată, cu un nucleu federalizat, cu o extindere mai mare decât în prezent, proces ce va prinde contur pe parcursul anului 2002 şi în anii imediat următori.

Probabil, UE va fi şi în continuare (chiar mai mult decât până acum) partenerul strategic cel mai important în probleme de politică şi securitate al SUA, iar NATO va rămâne încă veriga vitală pentru conexiunea euroatlantică chiar dacă în recentul discurs al preşedintelui Bush în fața Congresului, a fost omis (cu bună ştiință sau pur şi simplu dintr-o eroare), care nu poate fi decât regretabilă.

4.4. Spațiul Europei de Sud-Est

4.4.1. Mediul de securitate în 2001

Europa de Sud-Est alcătuieşte un complex de securitate bine individualizat, din punct de vedere geografic şi ca zonă civilizațională (preponderent ortodoxă, dar şi de interferență între spațiile catolic şi islamic). Din punct de vedere statal, spațiul este serios fragmentat (Albania, Grecia, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Turcia, Cipru, Bulgaria, Bosnia-Herțegovina, Iugoslavia, Croația, Slovenia, parțial România). În cadrul Iugoslaviei, Macedonia, Kosovo şi Voivodina dețin prerogative proprii de auto-administrare, ce tind de la caz la caz spre suveranitate. Cipru este plasat sub control internațional (ONU) şi divizat în regiuni administrative distincte - greacă şi turcă. Grecia şi Turcia fac parte din NATO; Grecia este membră a UE. Toate statele balcanice activează în cadrul OSCE şi sunt incluse în Pactul de Stabilitate din Balcani; la Inițiativa Centrală Europeană au aderat: România, Bulgaria, Macedonia, Slovenia, Albania sunt incluse în procesele de extindere UE şi NATO; Cipru şi Turcia depun eforturi pentru integrarea în UE.

În regiune acționează, de asemenea, SECI şi SEDM (Conferința miniştrilor apărării din Europa de Sud-Est). Pactul de Stabilitate recunoaşte rolul însemnat al SUA şi Rusiei în Balcani.

În Bosnia-Herțegovina şi Kosovo s-au desfăşurat forțe de poliție şi militare ONU şi NATO de menținere a păcii. Un contingent NATO de menținere a păcii (preponderent din statele UE) staționează în Macedonia.

Spațiul de securitate balcanic aşadar etalează o puternică prezență militară NATO şi nord-americană, datorată importanței sale strategice excepționale.

În momentul de față, complexul de securitate din Europa de Sud-Est-tradițională arenă de confruntare între marile puteri europene moderne (Germania, Rusia, Marea Britanie şi Franța) şi între superputerile postbelice (SUA-URSS) – trece printr-un proces profund de restructurare politică, economică şi militară. SUA şi NATO, în cadrul ONU şi OSCE şi în afara acestor instituții, controlează cele mai semnificative evoluții locale, orientate în direcțiile: prevenirii, stopării şi gestionării conflictelor armate şi politice; democratizării țărilor balcanice; dezvoltării economiilor de piață şi societății deschise; integrării în structuri regionale, europene şi euro-atlantice de securitate. Se consideră, îndeobşte că momentele critice de confruntare şi război au fost depăşite în 1999-2000, odată cu stingerea războiului local din Kosovo şi înaintarea pe calea identificării unei soluții politice pentru aşa-numita „*problemă*” a concesiunii iugoslave.

Reaprins în Macedonia, în prima jumătate a anului 2001, conflictul armat interetnic dintre minoritatea albaneză şi majoritatea slavă a fost menținut sub control NATO, UE şi OSCE. Sub acelaşi control se gestionează procesele politice din Kosovo (organizarea alegerilor din toamna anului 2001) şi Iugoslavia (medierea negocierilor dintre Serbia şi Muntenegru cu privire la viitorul Federației).

Situația concretă în spațiul sud-est european se prezintă astfel:

Albania.

- Potrivit standardelor europene – țară săracă;
- Tranziție dificilă la economia de piață;
- Economia este susținută de sumele trimise de albanezii care lucrează peste hotare (în special, în Grecia şi Italia). Aceste sume suplimentează PIB-ul şi ajută la echilibrarea deficitului comercial extern;
- Privatizarea a înregistrat succese în 2000, dar celelalte reforme nu (PIB – 10,5 miliarde dolari);
- Conflicte în interiorul Partidului Socialist (de guvernământ);

Probleme internaționale:

- Guvernul albanez protejează drepturile minorității albaneze de dincolo de frontiere;
- Majoritatea albaneză din Kosovo aspiră la independență față de Iugoslavia;
- Albanezii din Fosta Republică Iugoslavă Macedonia promovează discriminarea educațională, accesul la posturile din sectorul public, reprezentare în guvern şi în poliție.
- Albania rămâne o zonă importantă de transfer pentru opiu, haşiş şi canabis aduse din Asia de Sud-Est şi pentru cocaina transferată din America de Sud spre Europa de Vest;
- Producție limitată de opiu şi canabis;
- Organizații active de traficanți de narcotice formate din etnici albanezi.

Bosnia şi Herțegovina

- Una din cele mai sărace zone din fosta R.F. Iugoslavia;
- Deşi agricultura este în majoritate privată, fermele sunt mici şi ineficiente;

- Implementarea privatizării nu a înregistrat succese notabile;
- Reforma bancară, accelerată la începutul lui 2001, a închis toate birourile de plăți din fosta epocă comunistă;
- Primeşte sume substanțiale pentru reconstrucție şi ajutor umanitar de la comunitatea internațională;
- Banca Mondială i-a furnizat, în perioada 1990 – 2001, 860 milioane dolari şi doreşte crearea unui singur spațiu economic în Bosnia şi Herțegovina;
- Venitul pe cap de locuitor – 1260 dolari;
- Creştere de 0,3 % în 2001;
- Statul se structurează ca o confederație de entități politico-adminstrative distincte(Federația Croato-Musulmană şi Republica Srbska).

Ordinea internă şi apărarea:
- Garanții ONU, NATO, OSCE (un fel de protectorat NATO);
- Potențial demo-militar: 1.127.146 oameni.

Bulgaria
- A suferit o deturnare economică majoră de la intrarea pe piața europeană în 1996 şi 1997;
- Guvernul a stabilizat economia şi a promovat o creştere prin implementarea Consiliului Monetar, practicând politici financiare sănătoase, revigorând privatizarea şi începând reformele structurale;
- Asistență puternică din partea instituțiilor internaționale, în special, din partea FMI care i-a aprobat în 1998 aproximativ 900 milioane dolari;
- După câtiva ani agitați, economia s-a stabilizat;
- Sunt aşteptate performanțe şi pe viitor, în ciuda conflictului din Kosovo, a crizei financiare ruseşti din 1998 şi a reformelor structurale;
- Venitul pe cap de locuitor – 1510 dolari;
- Creştere de 0,5 % a bogăției naționale în 2001.

Politic:
- Guvern de coaliție, condus de fostul monarh, Simeon de Saxa-Cobourg;
- Preşedinte de orientare socialistă – Gheorghi Pârvanov;
- Interesată în susținerea majorității slave din Macedonia;
- Potențial demo-militar: 1,8 milioane oameni.

Croația
- Probleme economice ce derivă din trecutul comunist, un număr mare de refugiați şi populație dislocată (croați şi bosniaci);
- Ajutor din partea Vestului în ceea ce priveşte investițiile în turism şi industria petrolului;
- Şomaj masiv;
- Venit pe cap de locuitor – 4500 dolari în 2000;
- Creştere a bogăției naționale de 0,8 % în 2001.

Politic:
- Consolidarea regimului democratic post Tudjman.

Dispute internaționale:
- Croația şi Italia au făcut progrese în rezolvarea problemei bilaterale din timpul celui de al doilea război mondial, care vizează proprietatea şi drepturile minorităților etnice;

- Progrese în discuțiile cu Slovenia asupra definirii granițelor teritoriale, dar nu şi asupra stabilirii granițelor maritime din Golful Piran;
- Negociază cu Iugoslavia cu privire la statul Peninsulei Prevlaka, de o importanță strategică (în prezent, este sub o misiune de observatori ONU – UNMOP);
- Punct de tranzit pe ruta balcanică a heroinei din Asia de Sud-Vest către Europa de Vest.

Grecia

- Turismul – industria-cheie ce acoperă o mare parte din PIB;
- Beneficiază de ajutorul UE echivalent cu 4 % din PIB;
- Economia s-a dezvoltat în ultimii ani, ca urmare a aplicării politicilor guvernului pentru intrarea în UE şi în Uniunea Monetară şi Economică (ianuarie 2001);
- Inflația a scăzut de la 20 %, cât era în 1990, la 3,1 %, în 2000.

Probleme:

- Reducerea şomajului;
- Restructurarea economiei;
- Privatizarea câtorva întreprinderi de stat importante;
- Venitul pe cap de locuitor – 11.960 dolari în 2000;
- Creştere a bogăției naționale de 4,4 % în 2001;
- Potențial demo-militar: 2,6 milioane oameni.

Dispute internaționale:

- Cu Turcia, în Marea Egee, dispute maritime, aeriene şi teritoriale;
- Cu Turcia, în problema Ciprului;
- Cu fosta Republică Iugoslava Macedonia asupra numelui acesteia;
- Poartă către Europa pentru traficanții de canabis şi heroină din Orientul Mijlociu şi Asia de Sud-Vest. Cocaina, provenind din America de Sud, tranzitează sau este consumată în Grecia.

Iugoslavia

- Au fost ridicate toate sancțiunile de după conflictele din 1990-1999;
- Se află în primul stadiu al reformei economice;
- Lipsă cronică de electricitate.

Politic:

- Tensiuni între primul-ministru, Zoran Djindjici (reformist radical) şi preşedintele Federației Iugoslave, Vojieslav Kostunica (reformist moderat);
- Negocieri cu Muntenegru, mediate de UE, referitoare la viitorul Federației.

Dispute internaționale:

- Majoritatea albaneză din Kosovo aspiră la independență;
- Alegeri libere la sfârşitul anului 2001, în Kosovo, câştigate de moderații albanezi;
- Croația şi Iugoslavia negociază statutul Peninsulei Prevlaka;
- Acord cu Macedonia (februarie 2001) asupra stabilirii frontierelor, cu implementare în doi ani;
- Punct de transfer pentru heroina din Asia de Sud-Vest către Europa de Vest, pe ruta balcanică.

Slovenia

- Unul dintre cele mai mari PIB-uri pe cap de locuitor dintre țările cu economie în tranziție din regiune (10.070 dolari pe cap de locuitor);
- Aproximativ 45 % din economie este de stat;
- Nivelul investițiilor străine directe este cel mai mic din regiune (ca procent din PIB); probabil va trebui să lărgească aria de privatizare şi să renunțe la restricțiile asupra investițiilor străine;
- Inflația a crescut de la 6,5 % la 8,9 % în 2001 şi rămâne o problemă gravă;
- Potențial demo-militar: 523.336 oameni.

Dispute internaționale:

- Progrese în discuțiile cu Croația asupra ajustării granițelor teritoriale, dar nu şi asupra definirii graniței maritime în Golful Piran;
- Dispută minoră cu Austria asupra producerii energiei nucleare şi asupra tratamentului minorităților vorbitoare de limbă germană.

FRY Macedonia

- Absența infrastructurii, sancțiunile ONU asupra pieței iugoslave şi embargoul economic grecesc au împiedicat, până în 1996, creşterea economică;
- PIB a crescut anual până la 5 % în 2000;
- Privatizarea de succes a sprijinit rezervele țării cifrate la peste 700 milioane dolari în 2000;
- Conducerea a demonstrat ataşament față de reforma economică, schimbul liber şi integrarea regională;
- Venitul pe cap de locuitor – 1710 dolari, în 2000;
- Creştere economică 0, în 2001;
- Inflația a sărit la 11 % în 2000, în mare parte din cauza prețurilor mari la petrol;
- Potențial demo-militar: 548.173 oameni.

Politic

- Conflict armat între majoritatea slavă şi etnicii albanezi;
- Acordul de la Skopje din 13 august 2001;
- Prezența unei forțe internaționale de menținere a păcii.

Dispute internaționale:

- Cu Grecia, asupra numelui „Macedonia";
- În februarie – acord cu Iugoslavia asupra stabilirii frontierelor (stipulare: implementare în 2 ani);
- Punct important de transfer al heroinei şi haşişului din Asia de Sud-Vest spre Europa de Vest.

Turcia

- Economie dinamică, combinație între industria şi comerțul modern şi agricultura tradițională (40 % din forța de muncă);
- Creştere rapidă şi puternică a sectorului privat, deşi statul joacă încă un rol esențial în industrie, bănci, transport şi comunicații;
- Investiții străine scăzute (mai puțin de un miliard de dolari anual);
- Din iunie 1999, implementarea programului de reformă susținut de FMI; reformă socială, reorganizare bancară, accelerare a privatizării;

- Criză financiară la sfârşitul anului 2000 (scăderi drastice ale pieţei de acţiuni), recuperare rapidă cu ajutorul FMI;
- Venitul pe cap de locuitor – 3090 dolari, în 2000;
- Scădere a bogăţiei cu 16 % în 2001;
- Potenţial demo-militar: 18 milioane oameni.

Dispute internaţionale:

- Cu Grecia – dispute maritime, aeriene şi teritoriale în zona Mării Egee; problema Ciprului;
- Cu Siria şi Irak, asupra planurilor de dezvoltare hidro pe râurile Tigru şi Eufrat (barajul Atatürk);
- Disputele tradiţionale privind fostele teritorii armene;
- Situaţia de tensiune din zonele locuite de kurzi;
- Susţinerea republicilor cu populaţie turcică din fosta URSS;
- Rută de tranzit pentru heroina din Asia de Sud-Vest şi SUA (via aer, uscat şi mare);
- Organizaţii internaţionale de traficanţi turci şi iranieni operează în afara Istambulului;
- Laboratoare pentru producerea heroinei din morfină importată;
- Guvernul menţine un control strict asupra ariilor în care se cultivă legal mac pentru opium.

4.4.2. Vulnerabilităţi

Europa de Sud-Est etalează variate şi persistente **vulnerabilităţi;** de altfel, Balcanii au fost consideraţi decenii de-a rândul „*butoiul cu pulbere al Europei*”, evenimentele de după 1990 confirmând expresiva caracterizare lansată la cumpăna secolelor XIX-XX.

a. Din punct de vedere economico-social, spaţiul de securitate sud-est european, evidenţiază o serie de „*slăbiciuni de structură*”, ce decurg din: sărăcia relativă a solului şi subsolului; organizarea producţiei, repartiţiei şi schimbului după modelul „*epocii coşului de fum*” (industrii grele depăşite tehnologic astăzi); infrastructura slab dezvoltată; lipsa de capital necesar investiţilor de modernizare industrială şi de promovare a serviciilor; o piaţă relativ „*săracă*”, puţin-atractivă pentru marii investitori occidentali; persistenţa unor mentalităţi „*neocomuniste*” în numeroase zone din Albania, Grecia, Iugoslavia etc; locul important ocupat de „*economia subterană*” în dinamica economică a regiunii etc.

Acestor „*slăbiciuni organice*” li se adaugă: impactul negativ al războaielor şi conflictelor armate locale (Iugoslavia, Bosnia-Herţegovina, Kosovo, Macedonia) asupra economiilor naţionale şi a circuitelor economice regionale; unele rezultate nefavorabile obţinute în aplicarea reformelor de modernizare în fostele state socialiste; creşterea demografică vertiginoasă din anumite zone (Albania, Kosovo), în condiţiile neimplementării complete a reformelor economice şi stagnării sau chiar regresului productivităţii industriale; consecinţele proceselor de regionalizare şi mondializare economică etc.

Vulnerabilităţile economice ale Europei de Sud-Est reprezintă un serios handicap în competiţia est-europeană pentru aderare la NATO şi UE; totodată, acest **handicap economic** sporeşte dependenţa statelor analizate de marii investitori străini şi împiedică constituirea unei **baze economice solide**, absolut necesară înfăptuirii cooperării economice şi politice în plan regional. Fiind, până în 2001, un

„*generator de insecuritate economică*”, Europa de Sud-Est se cuvine să se bucure de prioritate pe agenda de lucru a UE, NATO şi OSCE.

b. Din punct de vedere politic, principala carenţă a complexului balcanic de securitate constă în incapacitatea componentelor sale (state-naţiuni, federaţii) de a preveni şi gestiona crizele locale. Foarte îngrijorător este faptul că în prezent, nu s-a încheiat procesul inaugurat în 1989-1990 de remodelare politico-teritorială a regiunii. Conflicte şi tensiuni persistă în cadrul Federaţiei Iugoslave (între Muntenegru şi Serbia), în Serbia (tendinţa de autonomie şi independenţă în Voievodina şi Kosovo), şi în Macedonia.

c. Liderii albanezi nu au abandonat definitiv proiectul creării „*Albaniei Mari*”, după cum extremiştii sârbi visează încă la o „*Serbie Mare*”. Nici la Sofia nu s-au stins ecourile sloganurilor refacerii „*Bulgariei Mari*”. Starea de inamiciţie dintre componentele sistemului - cu punctele sale de maximă intensitate din anii 1990-1999 - a transformat, în anii 1990-2000, Europa de Sud-Est în principalul „*generator de insecuritate*” de pe continent.

În egală măsură, rămânerile în urmă în domeniile asimilării sistemelor moderne de valori democratice, dezvoltarea confuză şi anemică a regimurilor democratice, reflexele autoritare ale liderilor şi societăţii, semnalele de intoleranţă politică, toate denotă fragila bază organizatorico-socială a democraţiei în Balcani. În mod concret, ţările balcanice evoluează între turbulenţă şi stabilitate relativă. Ca şi în sfera economică, în cea politică se înregistrează, aşadar, obstacole reale în calea procesului de integrare europeană şi euroatlantică în Europa de Sud-Est. Şi la nivel politic - regiunea trebuie să primească o constantă şi substanţială asistenţă din partea NATO şi UE.

d. Din punct de vedere militar, statele din Balcani nu au resursele şi mecanismele necesare gestionării şi rezolvării crizelor de amploare şi nici posibilitatea de a contracara, prin forţe proprii agresiuni externe.

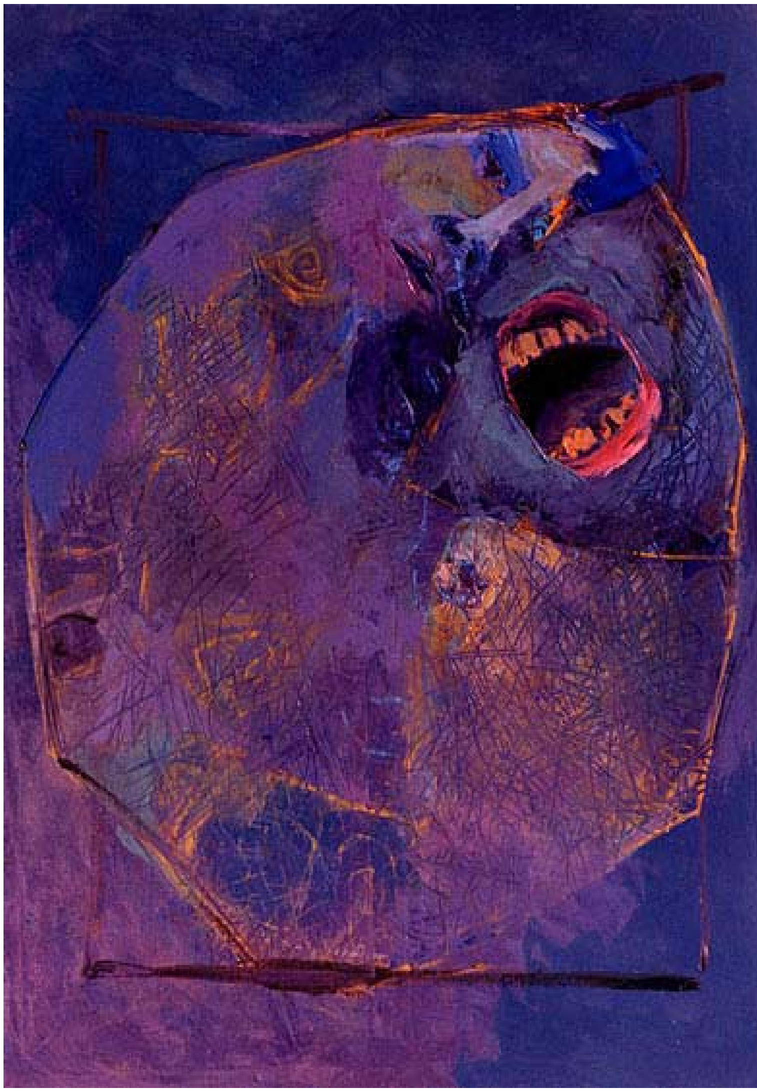
În cuprinsul regiunii, controlul asupra forţelor armate a fost, în general, obţinut cu destulă dificultate; cu toate acestea, în Turcia, Grecia, Macedonia, Iugoslavia şi Croaţia, armata deţine încă poziţii puternice în stat şi acţionează ca un redutabil grup de presiune asupra mediului politic, mai ales că societatea civilă nu oferă probe clare de activism.

Pe de altă parte, controlul autorităţilor asupra unor formaţiuni şi organizaţii paramilitare (de tip UCK sau miliţii macedonene, sârbe, bosniece etc.) nu pare pe deplin convingător; în unele cazuri, formaţiunile paramilitare s-au dovedit atât de incisive, încât au pus în dificultate forţele armate regulate şi forţele internaţionale de menţinere a păcii (conflictul din prima parte a anului 2001, din Macedonia, dintre miliţiile albaneze, susţinute din Kosovo şi Albania, armata Macedoniei şi miliţiile slave).

În ultimul timp, cu precădere după atacul terorist asupra SUA din 11 septembrie 2001, s-a descoperit existenţa unor „*nuclee*” şi reţele teroriste în Balcani, preponderent de orientare islamistă (Bosnia-Herţegovina, Kosovo, Albania). Grupări teroriste de extremă stângă operează, însă, în Grecia şi Turcia.

Gradul de instabilitate politico-militară din Europa de Sud-Est este subliniat şi de crearea în regiune a unor zone „*tradiţional*” conflictuale sau potenţial conflictuale, cu o fizionomie proprie: Tracia de Est; insulele din partea răsăriteană a bazinului Mării Egee, Cipru, Macedonia de Sud, Albania de Sud, Kosovo, Bosnia-Herţegovina, Voivodina etc. În zonele respective s-au acumulat în timp tensiuni economice, politice, militare, etno-culturale etc.

Astăzi, unele zone de acest fel par să fie „*pacificate*”, dar comportamentul lor, asemănător unor „*vulcani în adormire temporară*”, se impune să fie îndeaproape monitorizat şi supravegheat.

Lia Popescu
S.O.S. Balcanii
(1999)
ulei pe pânză
116 x 90 cm
Lucrare premiată la Salonul Internaţional de Artă de la Reşiţa, 1999.

e. Din punct de vedere etno-cultural, Europa de Sud-Est reprezintă un autentic mozaic de popoare, culturi şi religii. Raporturile de intoleranţă între componentele complexului regional sunt mai puternice decât cele de toleranţă constructivă şi cooperare. Până în 1999, conflictele interbalcanice interetnice şi interconfesionale s-au soluţionat prin recurgerea la arme şi purificare etnică (Croaţia, Serbia, Bosnia-Herţegovina, Kosovo).

Abia în 2001, în Iugoslavia post-Miloşevici şi în cursul crizei albaneze din Macedonia, s-a ajuns la o reglementare democratică, în spiritul valorilor europene de respect reciproc al identităţii etno-culturale şi cooperare politico-administrativă; în acelaşi spirit s-au relansat iniţiativele de lărgire a autonomiei locale în Voivodina şi de repunere pe temelii egalitare a raporturilor dintre Serbia şi Muntenegru. Progresele în sfera drepturilor minorităţilor sunt încă timide pe ansamblul regiunii, spaţiu în care România face notă aparte prin legislaţie şi practică politico-civică.

În aceeaşi ordine de idei, România este şi un exemplu de promovare diplomatică şi culturală a protecţiei minorităţilor sale de la sud de Dunăre, în sensul că guvernul de la Bucureşti nu înţelege să manipuleze aceste autorităţi în scopul obţinerii de avantaje în relaţiile cu statele balcanice sau pentru amplificarea şi exploatarea unor tensiuni politice locale.

O vulnerabilitate a Balcanilor – întâlnită şi în alte spaţii de securitate ale Europei – o reprezintă o **întreagă istorie** de dispute teritoriale şi de conflicte etno-culturale şi religioase.

Depăşirea handicapului unei istorii încărcate şi împovărătoare reclamă, pe lângă iniţiative, şi instrumente de ordin economic, politic şi militar. În egală măsură, se impune o intensă activitate de remodelare a concepţiilor şi mentalităţilor

oamenilor, de educație în spiritul respectării drepturilor şi libertăților civice, toleranței politice şi religioase, cooperării pe multiple direcții, conviețuirii în comun. Din păcate, şi în cazul demersului cultural-educativ, inițiativa a venit din afara societăților şi factorilor politici regionali, mai exact din direcția UE şi OSCE, instituțiile fondatoare ale Pactului de Securitate.

Concluzie: Nerezolvarea (aplanarea) tensiunilor etno-culturale din Europa de Sud-Est prin întronarea valorilor democratice moderne şi colaborare între state, într-un interval mediu de timp, se va solda cu amplificarea poziției Balcanilor de spațiu de insecuritate. Coroborarea efectelor vulnerabilităților economico-sociale, politice, militare şi etno-culturale ar conduce către definirea în continuare a Europei de Sud-Est ca spațiu de insecuritate internă; în 2001 gradul de insecuritate internă al regiunii s-a păstrat între limite „*gestionabile*", cu observația că, în principal, actorii internaționali externi au avut inițiativa şi capacitatea de a localiza şi stinge conflictele. Este o caracteristică actuală a complexului de securitate balcanic, specific ce favorizează, deopotrivă, şi intervențiile destabilizatoare.

4.4.3. Amenințări

a. Interne

Vulnerabilitățile trecute în revistă anterior sunt capabile să devină tot atâtea amenințări, în situația în care acțiunea lor se face resimțită pe termen mediu şi lung, cu grade sporite de intensitate: fragilitatea sistemelor economice moderne; prelungirea proceselor de redefinire național-teritorială în Balcani, turbulența politică la nivelul mediilor interne de securitate şi la cel regional; persistența tensiunilor şi disputelor etno-culturale şi teritoriale; ritmul lent în care se edifică un sistem de securitate regională etc.

b. Externe

- Sub unghi economic, un conflict armat în Orientul Apropiat şi Mijlociu – generat de nerezolvarea crizelor din Palestina şi Golful Persic – s-ar repercuta negativ asupra dinamicii economice în Balcani; la fel, o eventuală prăbuşire financiară a Turciei ar deregla circuitele economice în curs de coagulare în interiorul Pactului de Stabilitate.
- Foarte îngrijorătoare este dependența energetică a Balcanilor de petrolul arab, de cel rusesc şi de gazele naturale transportate din Ucraina şi Rusia.
- Deopotrivă, încetarea asistenței economice internaționale în regiune (preponderent UE) ori eşecul implementării monedei unice în spațiul UE s-ar resimți acut, într-un sens negativ, în Europa de Sud-Est. Apreciem că excluderea pe termen lung a statelor din Balcani din procesele de integrare UE şi NATO, coroborată cu incapacitatea lor de a edifica un sistem regional de securitate, reprezintă principala amenințare externă în complexul de securitate analizat.
- Deosebit de periculoasă ar fi transformarea concurenței pentru influență în regiune, constatată la nivelul politicilor promovate de Occident şi Rusia în ciocnire politico-militară directă sau prin interpuşi; o premisă negativă pentru stabilitatea în Balcani ar fi deschisă şi de conturarea - pe fundalul evidențiat mai sus – a unor tensiuni între UE (Germania) şi SUA.

- Fără doar şi poate, stabilitatea în regiune poate fi grav afectată de fenomenele terorismului internaţional, de reţelele crimei organizate şi de expansiunea fundamentalismului islamic sau ortodox. Atât terorismul, cât şi fundamentalismul islamic şi crima organizată se manifestă în Balcani, tendinţele respective fiind pe moment ţinute sub control (Pactul de Stabilitate, OSCE, Strategiile antiteroriste ale UE, NATO, Grupului de la Vilnius, SECI etc.).

4.4.4. Concluzii

În ansamblu, starea de securitate în Europa de Sud-Est se prezintă, la începutul anului 2002, în condiţii „*mulţumitoare*". Există indicii că nivelul sporit de insecuritate regională din 1980-1990 este pe cale să fie depăşit. Focare de criză se menţin încă în Macedonia şi Iugoslavia, generate de: implementarea noii Constituţii care oferă avantaje politice minorităţii albaneze; redefinirea raporturilor dintre Muntenegru şi Serbia, prima vizând obţinerea independenţei reale; aceeaşi tendinţă de independenţă reală se afirma şi în Kosovo. Identificarea unei formule politice de rezolvare democratică şi durabilă a „problemei succesiunii iugoslave" va fi examenul crucial al ONU, UE, NATO şi OSCE în Balcani, în cursul anului 2002. Un faliment al politicii de negociere şi armonizare a intereselor între părţi în diferendele din Iugoslavia ar pune în discuţie toate demersurile de cooperare de natură economică, instituţională şi culturală în sud-estul Europei. Includerea României şi Bulgariei în NATO, în 2002 va consolida în mod evident securitatea şi stabilitatea regională.

4.5. Spaţiul Orientului Mijlociu şi Orientului Apropiat[3]

Indiferent de perioada de referinţă sau de poziţiile de pe care se fac analizele, Orientul Mijlociu şi Apropiat este, în mod incontestabil, unul dintre principalele focare de conflict ale lumii contemporane.

Marcat de un climat de violenţe, dispute ideologice, economice şi sociale, acest spaţiu geostrategic a suscitat (şi suscită şi în prezent) interesul diplomaţiei internaţionale. De-a lungul timpului, pornind de la ideea căutării unei soluţii pentru stabilitatea acestei regiuni, factorii de putere ai diferitelor momente istorice au subordonat Orientul Mijlociu şi Apropiat propriilor interese, de multe ori chiar neţinând cont de interesele statale, naţionale şi/sau regionale.

4.5.1. Surse de insecuritate specifice zonei

Riscuri globale:

- consecinţe ale globalizării;
- limitarea accesului la informaţii şi tehnologii importante în era globalizării şi a societăţii informaţionale;
- degradarea echilibrelor ecologice şi deteriorarea calităţii mediului înconjurător.

[3] Ţările Orientului Mijlociu şi Apropiat avute în vedere: Turcia, Egipt (din punct de vedere strategic), Israel, teritoriile palestiniene, Iran, Irak, Arabia Saudită, Iordania, Emiratele Arabe Unite, Kuweit, Oman, Yemen, Siria, Liban, Qatar, Bahrein.

Cu excepția Israelului, țările Orientului Mijlociu şi Apropiat văd globalizarea mai degrabă ca o provocare decât ca o oportunitate.

Cu toate acestea, deşi, de exemplu, posibilitatea de utilizare a Internetului este limitată la o mică parte a elitei, datorită costurilor relativ ridicate, infrastructurii nedezvoltate şi obstacolelor culturale, este posibil ca revoluția informațională şi tehnologiile de vârf să producă efecte destabilizatoare în Orientul Mijlociu şi Apropiat în sensul creşterii nivelului de aşteptări/expectanțe al populației, al intensificării disparităților şi erodării puterii de control a guvernelor din regiune asupra informației sau în modelarea opiniei publice.

În aceste condiții, se poate aprecia că atragerea investițiilor străine directe se va face cu greutate (excepție făcând sectorul energetic), în special datorită infrastructurii neadecvate, instabilității politice, predominanței sectorului/proprietății de stat, regulilor de guvernare greoaie, opace şi/sau arbitrare.

Riscuri civilizaționale:

- accentuarea divizării lumii islamice;
- dizolvarea identității culturale şi a tradițiilor;
- riscuri generate de caracteristicile societății tradiționale;
- sărăcie, inclusiv prin diminuarea resurselor de hrană;
- ciocniri între valorile occidentale şi cele islamice;
- încurajarea intoleranței şi a fundamentalismului religios.

Riscuri militare:

- persistența unor conflicte deschise sau latente;
- dispute teritoriale şi pentru resurse;
- tendința acumulării necontrolate şi destabilizatoare de forțe şi tehnică de luptă (de exemplu, dezvoltarea capacităților militare ale Iranului, Irakului, Siriei / vezi şi relațiile Rusia-Iran);
- proliferarea şi diseminarea necontrolată a tehnologiilor şi materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor şi altor mijloace letale neconvenționale.

Riscuri asimetrice:

- terorism;
- trafic transfrontalier de armament, muniții, materiale radioactive şi strategice, droguri, persoane etc.;
- crimă organizată.

Alte riscuri:

- fluxuri migratorii (problema refugiaților palestinieni din Liban);
- explozia demografică (majoritatea statelor din regiune au o rată anuală de creştere de 3,1%, ceea ce determină greutăți economice; găsirea cu greutate a unui loc de muncă, problemă dublată şi de slăbiciunile sistemelor educaționale, astfel că populația va fi mai numeroasă, mai săracă şi mai deziluzionată, excepție făcând țările mari exportatoare de petrol, ale căror bugete vor fi suficiente rezolvării acestor probleme);
- problema resurselor de apă;
- problema resurselor petroliere şi apariția altor surse de energie.

4.5.2. Caracteristici, realități, tendințe actuale

Pentru o mai bună înțelegere a dinamicii actuale a Spațiului Orientului Mijlociu şi Apropiat, propunem o abordare a principalelor probleme, şi anume:

A) **Problema kurdă**:

Prezența în Asia de Vest a triburilor kurde se pierde în istorie, în ultimele secole aceste populații fiind împărțite la frontierele dintre Turcia, Irak, Iran şi Siria. La jumătatea secolului al XX-lea, kurzii numărau aproximativ 30 de milioane de indivizi, cea mai mare parte trăind în Turcia (16 milioane), Iran (8 milioane) şi Irak (4 milioane) şi, probabil, 200.000 în republicile ex-sovietice.

Campania teroristă a PKK pare să fi fost lansată în anul 1985, atacurile nefiind efectuate numai asupra obiectivelor turceşti (ținte predilecte: forțele guvernamentale de securitate din Turcia şi obiectivele turceşti din Europa Occidentală), ci şi împotriva intereselor străine în Turcia.

PKK include mai multe fracțiuni: *Frontul de Eliberare Națională a Kurdistanului* (ENRK), *Aripa de Răzbunare Metropolitană*, *Armata de Eliberare a Poporului din Kurdistan* (ARGK) şi este finanțat, în parte, din „taxe revoluționare“ solicitate de la populația kurdă şi din activitățile de distribuire a heroinei în întreaga lume.

Datorită faptului că Siria sprijină funcționarea PKK şi a altor organizații teroriste pe teritoriul său, între Turcia şi Siria există diferende destul de grave.

În timpul Războiului din Golf din 1991, americanii au sperat că şiiții şi kurzii din Irak se vor revolta împotriva lui Saddam Hussein, însă Turcia s-a opus independenței sau autonomiei kurzilor de oriunde ar fi ei, iar Arabia Saudită s-a opus în aceeaşi măsură acordării autonomiei sau independenței şiiților.

Se poate aprecia că Turcia, ca țară membră NATO, se opune unei acțiuni militare a Alianței care să aibă ca țintă Irakul şi, implicit, preşedintele Saddam Hussein (reprezentant al Partidului Baas), deoarece opoziția irakiană ar putea ajunge la putere, iar kurzii ar putea profita de acest moment pentru a-şi proclama statul independent Kurdistan. Turcia procedează astfel întrucât are grave probleme cu terorismul kurd şi cu stabilitatea în zonele locuite de aceştia. Conflictul este foarte grav, de durată, şi nu va putea fi soluționat prin forță.

Procesul de disidență crescândă a populației kurde în dorința creării unui stat independent - Kurdistan - la interferența frontierelor cu Iranul, Irakul, Siria şi Caucazul, are toate motivele să-i neliniştească pe strategii americani, care urmăresc să se bazeze în această regiune a lumii pe stabilitatea Turciei.

B) **Problema palestiniană**

Problema palestiniană îşi are originea în conflictul ce s-a soldat cu formarea statului Israel (1949), consecințele acestei acțiuni fiind: violență, terorism, refugiați etc. Situația de atunci s-a perpetuat şi s-a agravat, pe de o parte, datorită politicii identitariste şi intolerante a Israelului, care doreşte să-şi consolideze entitatea teritorială, puterea şi securitatea proprie, şi, pe de altă parte, datorită palestinienilor care, pentru a-şi reconstitui statul, nu se dau în lături de la nici un fel de mijloace.

Ei nu consideră acțiunile împotriva Israelienilor acte teroriste, ci acțiuni eroice, necesare, întrucât nu dispun de alte mijloace. Dimpotrivă, ei consideră că Israelul practică un terorism de stat împotriva populației palestiniene. Iar această calificare

are o puternică susținere în lumea arabă, care, în majoritate, este solidară cu poporul palestinian.

Filosofiile fiind foarte diferite în perceperea şi calificarea acțiunilor, este foarte greu de găsit şi aplicat o soluție politică viabilă. De aici nu se deduce însă că o astfel de soluție nu există.

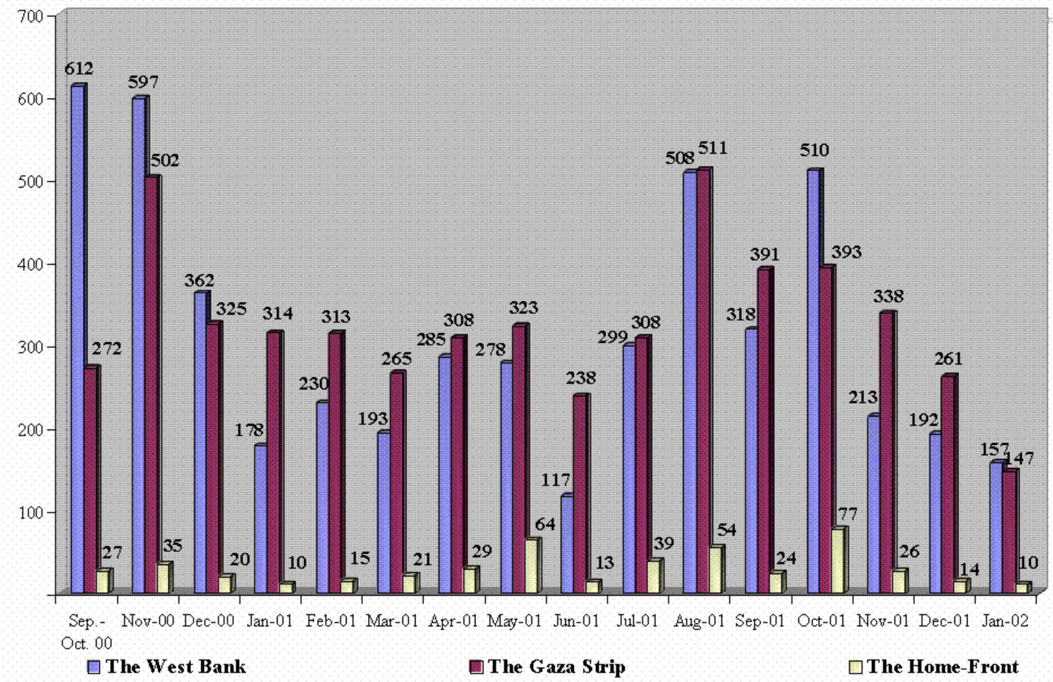
Actele teroriste atestă persistența disputelor etnico-religioase în zona palestiniană şi, implicit, formele cronice de violență în care acestea se pot manifesta.

Acțiuni teroriste în Iudea şi Samaritea (West Bank/ Malul de Vest) şi în Fâşia Gaza de la semnarea Înțelegerii de la Cairo (4 mai 1994)

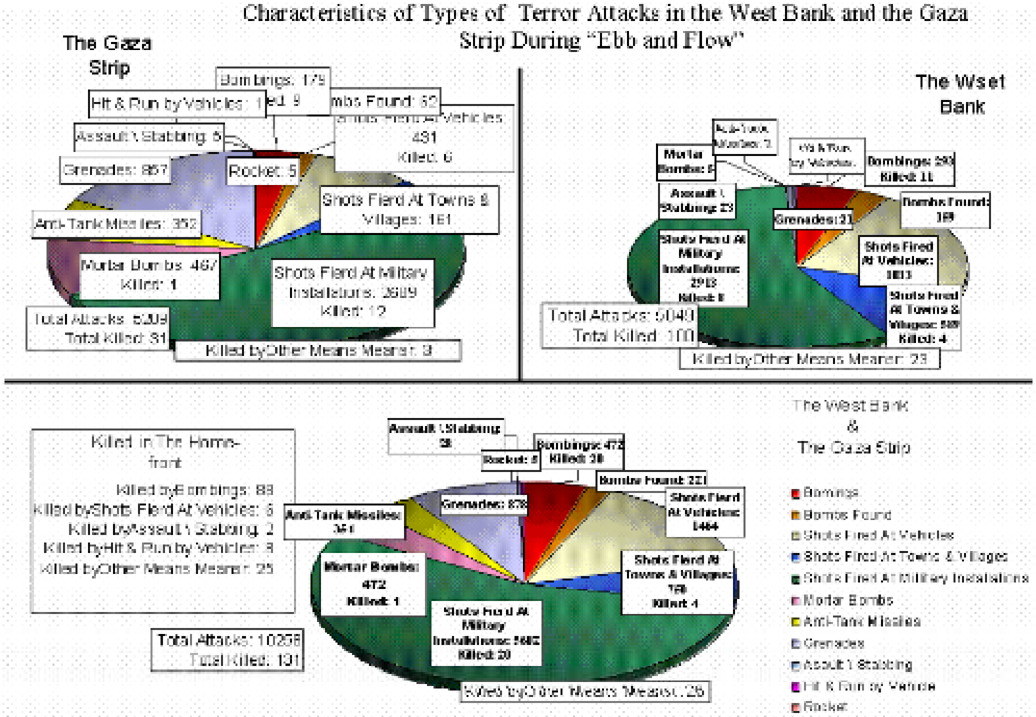
11 august 1999/IDF

Terrorist Activity	**Judea and Samaria**	**Gaza Strip**
IDF soldiers killed	19	25
IDF soldiers wounded	432	228
Israeli civilians killed	31	3
Israeli civilians wounded	386	58
Molotov cocktails	1298	67
Shootings	235	189
Cases of arson	66	3
Explosive devices	125	58
Fragmentation grenades	40	6
Stabbings	185	15

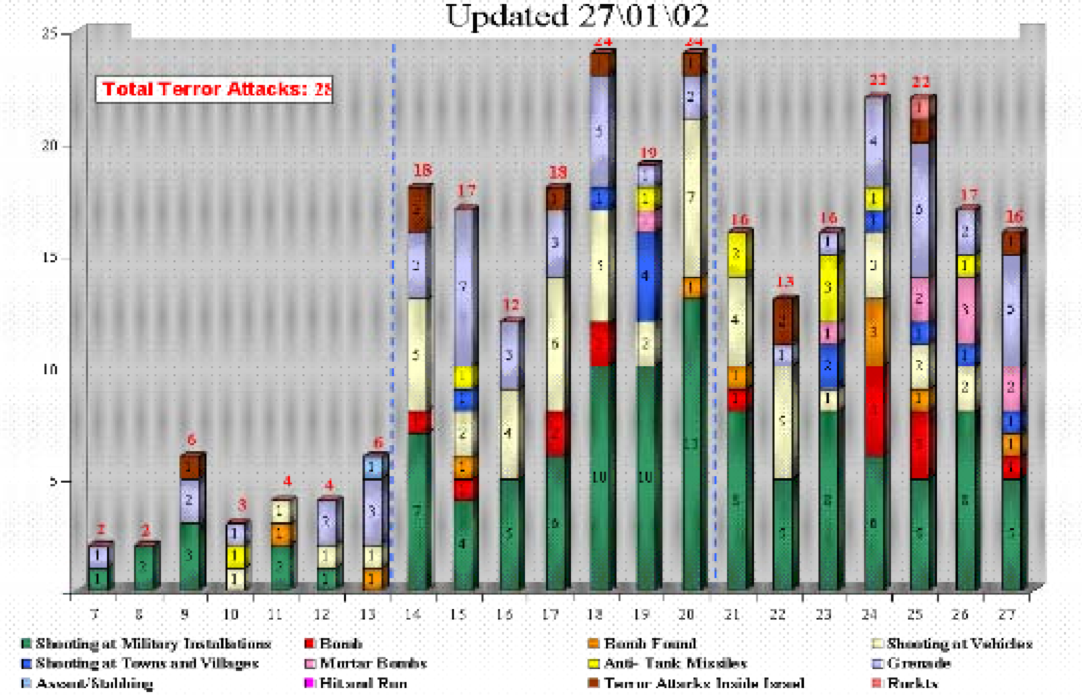
Terror Attacks (Shots Fired, Bombings, Grenades, Assauld \ Stabbing, Hit & Ru Vehicle) - from the beginning of "Ebb & Flow" Updated 27\01\02

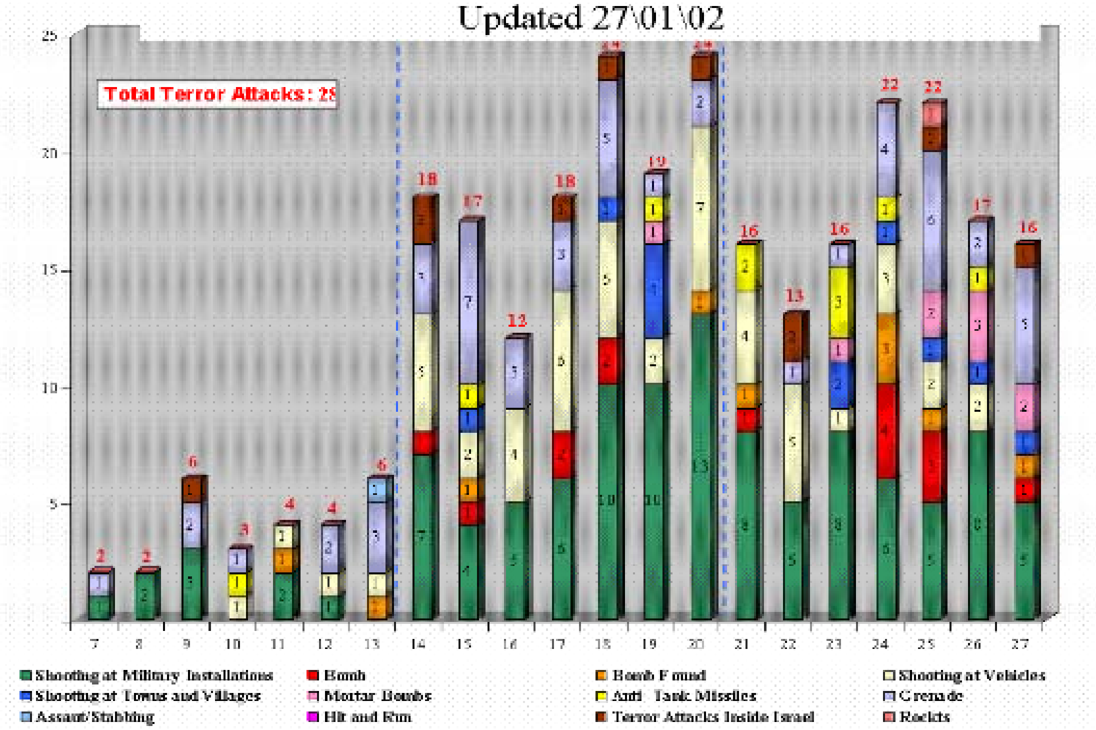
Characteristics of Types of Terror Attacks in the West Bank and the Gaza Strip During "Ebb and Flow"

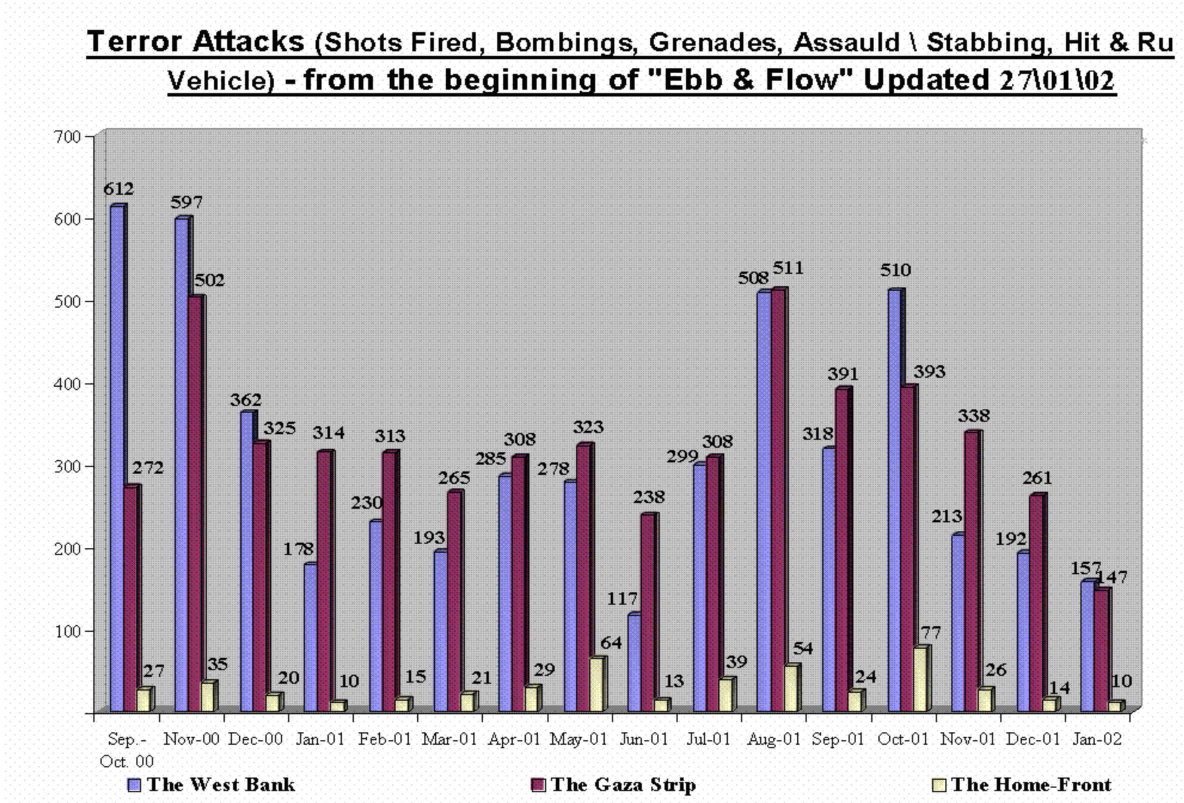

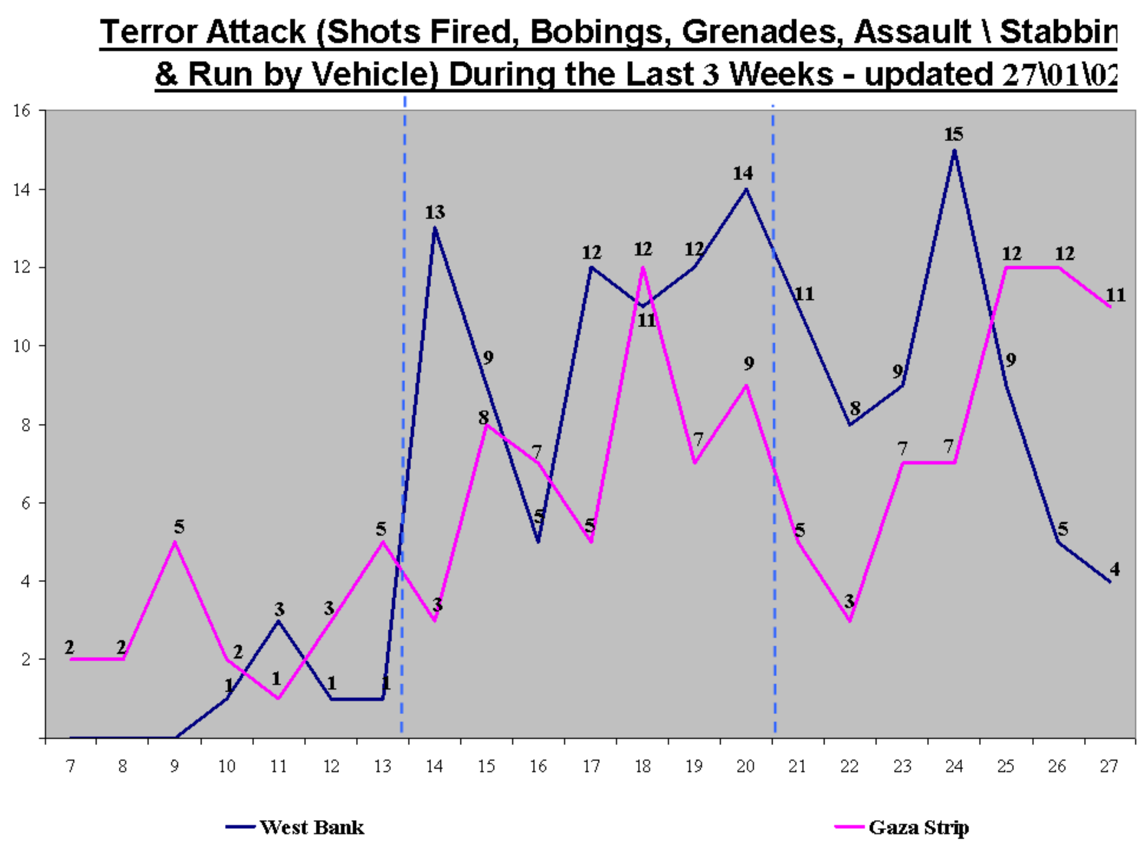
Terror Attacks Division During "Ebb and Flow" - Updated 27\01\02

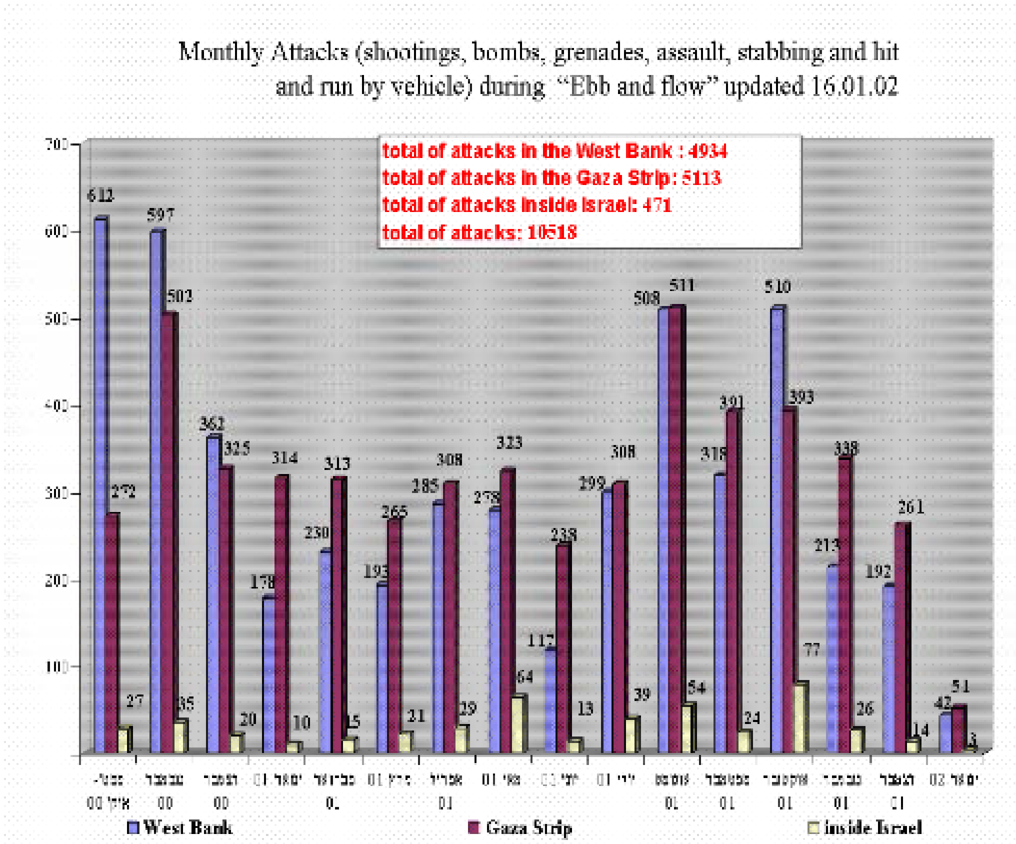

Terror Attacks Division During the Past Three Weeks - Updated 27\01\02

Terror Attacks (Shots Fired, Bombings, Grenades, Assauld \ Stabbing, Hit & Ru
Vehicle) - from the beginning of "Ebb & Flow" Updated 27\01\02
Sep.- Oct. 00
Nov-00
Dec-00
Jan-01
Feb-01
Mar-01
Apr-01
May-01
Jun-01
Jul-01
Aug-01
Sep-01
Oct-01
Nov-01
Dec-01
Jan-02
The West Bank
The Gaza Strip
The Home-Front

Terror Attack (Shots Fired, Bobings, Grenades, Assault \ Stabbin
& Run by Vehicle) During the Last 3 Weeks - updated 27\01\02
West Bank
Gaza Strip

□□□□□□□

De asemenea, exprimările şi manifestările fundamentalismului islamic palestinian (Hamas, Hezbollahul palestinian, Jihadul Islamic etc.) afectează în mod negativ tentativele politice de stabilizare a situației tensionate în plan regional, în anul 2001 înregistrându-se 5353 de atacuri armate aupra personalului IDF (Israel Defence Forces) şi asupra civililor israelieni, 1215 de civili şi 531 de militari fiind răniți.

C) **Problema libaneză**

Invadarea Libanului de către Israel (06.06.1982)[4] a avut o serie de consecințe, dintre care cele mai importante sunt:

- forțele islamiste din Liban, în special cele din rândul şiiților ce fuseseră oprimați şi reprimați o lungă perioadă de timp, au prins rădăcini adânci;
- situația haotică şi războiul civil au permis revoluționarilor islamici din Iran să-şi stabilească un bastion şi să-şi creeze un grup radical - Hezbollah-ul libanez (Partidul lui Dumnezeu/Allah, considerat ca o grupare teroristă de Departamentul de Stat al SUA) - care constituie şi în prezent o forță deloc neglijabilă în Libanul de Sud;
- diferende teritoriale perpetuate de la intervenția Israelului şi existența unor granițe nestabilite şi nerecunoscute oficial;
- problema refugiaților palestinieni pe teritoriul Libanului, ceea ce confirmă riscul referitor la mişcări migratorii importante, datorate conflictelor.

[4] Invazia israeliană a fost decizia guvernului condus de Menahem Begin, cu scopul de a distruge bazele Organizației pentru Eliberarea Palestinei din sudul Libanului; operațiunea s-a numit „Pace pentru Galileea“ şi viza o incursiune limitată în teritoriul libanez.

D) **Problema apei**

De-a lungul timpului, resursele de apă au constituit motive de tensiune. Până în prezent însă nici o dispută legată de împărțirea şi modul de utilizare a rețelelor hidrografice nu a degenerat într-un conflict deschis între state, ci lipsa resurselor necesare de apă determină adesea înțelegeri şi cooperare în privința împărțirii acestor resurse. Astfel, Israelul este direct interesat de împărțirea apelor râului Iordan, controlul aprovizionării cu apă fiind vital pentru o națiune a cărei populație şi ale cărei activități se dezvoltă destul de repede.

Un alt exemplu relevant în acest sens este cazul Turciei, care, prin construirea unor noi baraje la Atatürk, ca şi prin proiectele de irigații necesare agriculturii, va afecta situația resurselor hidrografice din Siria şi Irak, problemă dublată de creşterea numărului populației acestor două țări în viitorul apropiat (rata anuală de creştere a populației fiind de 3,1%).

Deoarece unele țări se vor confrunta din ce în ce mai acut cu lipsa resuselor de apă, între momentul actual şi mijlocul deceniului următor, riscul unor conflicte determinate de acest subiect va creşte substanțial, fiind o importantă provocare la care vor trebui să răspundă guvernele din regiune.

4.5.3. Cooperare regională, relații, interese în 2001

Relațiile dintre F. Rusă şi Iran
(în contextul sporirii capacităților militare ale Iranului)

Pentru Teheran, Federația Rusă reprezintă o şansă de a micşora decalajul militar dintre Iran şi vecinii săi, astfel că în perioada 1989-1999 Iranul a importat armament rusesc în valoare de peste 5 miliarde de dolari (3 submarine din clasa kilo cumpărate de iranieni de la ruşi reprezintă singurele submarine deținute de vreun stat din regiunea Golfului Persic).

Analiştii americani sunt de părere că, în prezent, republica islamistă este mai instabilă ca niciodată de la crearea sa (în urma revoluției din 1979). Liderii religioşi ultraconservatori duc o luptă surdă cu reformiştii care îl susțin pe preşedintele Khatami; adevarata putere aflându-se în mâinile ayatollahului Khamenei şi a apropi-aților acestuia (care propovăduiesc “războiul sfânt şi “exportul de revoluții“).

Dacă situația internă a Iranului este destul de îngrijorătoare, cea externă este un adevărat „butoi cu pulbere“: în ciuda armistițiului, nimeni nu a uitat încă devas-tatorul război cu Irakul (1980-1988).

Iranul are şi alte dispute teritoriale de rezolvat cu Emiratele Arabe Unite (situate pe partea opusă a Golfului Persic față de Iran), iar relațiile cu Turcia sunt tensionate, pe de o parte, datorită sprijinului acordat de Teheran kurzilor şi, pe de altă parte, din cauza legăturilor militare dintre Guvernul de la Ankara şi Israel.

Conflictul din Orientul Mijlociu nu a făcut decât să tensioneze şi mai mult o situație deja destul de încordată, astfel că, în decembrie 2000, ministrul iranian al apărării (Ali Shamkhani) a declarat că țara sa va riposta într-o manieră „surprin-zătoare şi neaşteptată“ în cazul în care Israelul ar ataca Siria şi/sau Libanul.

Proiecte militare iraniene:

- construirea şi testarea unei serii de rachete (dintre care cele mai noi — Shahab-3 — au o rază de acțiune de 1200 de Km, ce pot ajunge cu uşurință până în Israel sau până la bazele americane din Arabia Saudită);
- ignorând avertismentele trimise de Israel guvernelor ocidentale (conform cărora Iranul este pe cale să producă armament nuclear), F. Rusă a acceptat

finalizarea singurei centrale nucleare iraniene (situată la Buşehr) şi, mai mult, Iranul a comandat (la Moscova) şi construirea unui al doilea reactor nuclear. Acesta constituie un motiv în plus de îngrijorare pentru americani, cu toate că atât F. Rusă, cât şi Iranul au insistat, explicând că tehnologia utilizată la centrala nucleară din Buşehr nu poate fi folosită în scopuri militare.

Liga Statelor Arabe (Liga Arabă)

Summit-ul din 2001 al Ligii Arabe, desfăşurat la Amman (27-28 martie) s-a concentrat asupra situației din teritoriile palestiniene, raporturile dintre Irak şi Kuweit (încercându-se şi obținerea unei rezoluții privind aceste raporturi) şi politica noului prim-ministru israelian Ariel Sharon. În cadrul summit-ului, Bagdadul a reuşit să convingă liderii arabi de necesitatea ridicării embargoului (considerat de arabi, la presiunea lui Saddam Hussein, ca fiind „lipsit de fundament“) impus acestei țări de SUA.

Declarația finală prevede susținerea „cauzei palestiniene de către țările arabe“ şi „dreptul palestinienilor de a continua lupta împotriva ocupației“, precum şi „tot sprijinul şi ajutorul posibil pentru a fi capabili să-şi recapete integral drepturile şi să-şi declare independența statului pe pământul lor național, cu Ierusalimul drept capitală“ (Abdullah, regele Iordaniei). De asemenea, liderii arabi au convenit să susțină cererea palestiniană referitoare la trimiterea de observatori internaționali în teritorii (măsură respinsă categoric de Israel).

Consiliul de Cooperare al Golfului (CCG)[5]

- a fost stabilit în anul 1981 ca alianț politică şi economică să devină mai activă după insuccesul suferit în apărarea Kuweit-ului (la invazia irakiană din 1990);
- principalul partener economic este Uniunea Europeană;
- statele CCG sunt printre cele mai mari importatoare de armamente, iar în anul 2000 au semnat un acord referitor la crearea unei forțe militare comune (de până la 25.000 de militari);
- pentru a-şi asigura securitatea împotriva mai puternicelor Iran şi Irak, țările CCG se bazează şi depind, în mare măsură, de ajutorul/suportul SUA şi al Marii Britanii;
- în cadrul *Reuniunii CCG din 30-31 decembrie 2001*, s-au stabilit măsuri privind uniunea economică şi constituirea unui bloc economic puternic în regiunea Golfului Persic (de exemplu, semnarea acordurilor privind taxele vamale comune, pentru o piață şi o monedă unică), precum şi înființarea unui consiliu suprem de apărare, cu rolul de a controla modul de implementare a pactului de apărare comună prin care statele semnatare se angajează să apere oricare stat membru în cazul unei amenințări externe;
- încă din 1986 CCG avea la dispoziție o forță de aproximativ 5.000 de militari (Hafr Al-Batn, NE-ul Arabiei Saudite, la frontiera cu Irak-ul), în prezent dorindu-se creşterea forțelor comune de apărare în vederea constituirii unei brigăzi mecanizate (cu efective de până la 20.000 de militari);
- deşi unul dintre cele mai sărace state din Golful Persic[6], Yemenul este considerat un candidat îndreptățit la integrarea treptată în cadrul Consiliului, date fiind următoarele argumente:

---

[5]Statele membre CCG: Arabia Saudită, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Kuweit, Oman, Qatar.

1. *poziția geografică şi geopolitică* (este singurul stat din Peninsula Arabică, cu excepția Irak-ului, neintegrat în CCG);

2. *poziția geostrategică* (delimitează către Est strâmtoarea Bab el Mandeb, dintre Golful Aden şi Marea Roşie);

3. contextul intern şi internațional:

- relațiile dintre cele două componente yemenite: Yemenul de Nord şi Yemenul de Sud, ca şi lupta între clanuri pentru accedere la putere ;
- atentatul asupra navei USS Cole petrecut în Golful Aden, dublat de faptul că Yemenul era considerat, în raportul din anul 2001 al Departamentului de Stat american, drept stat terorist şi dorind depăşirea acestui statut;
- formarea coaliției internaționale antiteroriste sub egida ONU (şi implicit cu dorința SUA);
- în condițiile noii colaborări (de după 11 septembrie 2001) dintre Yemen şi SUA (agreement privind lupta împotriva terorismului);

- în condițiile în care la granița încă nestabilită oficial între Arabia Saudită şi Yemenul Unit există celule comasate ale rețelei teroriste Al-Qaida;
- acceptarea prezenței unor trupe americane pe teritoriul yemenit;
- relațiile istorice cu țările membre şi scopul declarat al CCG - *dezvoltarea şi prosperitatea regională;*
- sprijinirea de către SUA a unui pol de putere regional după modelul democratic american în zona Peninsulei Arabice (pentru contracararea tendințelor izolaționiste şi, totodată expansioniste, pe motive religioase ale Iranului şi Irakului) *a determinat Yemenul să-şi anunțe candidatura la integrarea în cadrul Consiliului de Cooperare al Golfului;*
- CCG s-a opus anexării de către Iran a trei insule cu suprafață redusă dar cu importanță strategică, acestea aparținând în prezent Emiratelor Arabe Unite;
- statele membre CCG sprijină demersurile lui Yasser Arafat, culpabilizând Israelul pentru escaladarea violenței în teritoriile ocupate; conflict de interese între faptul că sunt arabi musulmani şi faptul că democrațiile Occidentale au sprijinit dezvoltarea acestui organism pe plan militar şi economic (colaborarea foarte bună cu UE);
- liderii statelor membre CCG se pronunță pentru reluarea dialogului şi cooperării dintre ONU şi Irak în privința ridicării sancțiunilor economice, ceea ce ar explica faptul că un atac american asupra Irakului ar putea conduce la slăbirea, chiar destrămarea coaliției antiteroriste inițiată de SUA şi NATO (în urma atacurilor teroriste de la 11.09.2001), prin decizia acestora de a părăsi fragila coaliție.

4.5.4. Concluzii

În ceea ce priveşte conflictul principal din această regiune – cel dintre Israel şi Autoritatea Palestiniană (cu implicații majore asupra celorlalte probleme regionale) victoria lui Ariel Sharon (liderul aripii drepte a partidului Likud) în alegerile din februarie 2001(în urma înfrângerii candidatului laburist Ehud Barak), chiar în mijlocul

[6] Inflația economică din anul 2000 a fost de 104%, iar rata de alfabetizare de 44%, 24% la femei şi 63% la bărbați. Conform unui studiu recent, numărul locuitorilor din Yemen a crescut de la 14,9 milioane în 1994 la 18,5 la sfârşitul anului 2000, cu o rată de creştere de 3,5%. În aceste condiții, se prevede ca Yemen-ul să aibă 36 milioane de locuitori în 2020 (această creştere a populației generând o serie de probleme, mai ales în domeniul aprovizionării cu apă, cărora guvernul va fi nevoit să le facă față)..

celei de-a doua Intifade palestiniene, constituie o schimbare în încercările de negociere referitoare la conflictul dintre Autoritatea Palestiniană şi Israel, date fiind următoarele argumente:

- Sharon consideră că asigurarea securităţii Israelului poate fi realizată doar prin măsuri care să acorde cât mai multe drepturi politice şi teritoriale evreilor şi cât mai puţine palestinienilor;
- planul urmărit de Sharon se bazează pe următoarele premise: considerarea Acordului de la Oslo (1993) ca pe un dezastru pentru Israel şi faptul că Yasser Arafat nu este şi nici nu ar fi fost vreodată un partener viabil în procesul de negocieri (acesta nefiind reprezentativ, în viziunea israeliană, pentru populaţia palestiniană şi fiind neputincios în eforturile de stopare a acţiunilor teroriste ale grupărilor Hamas, Jihadul Islamic etc.), deşi Israelul nu are o alternativă viabilă pentru înlocuirea acestuia în cazul în care ar dori continuarea negocierilor.

Se poate aprecia că guvernul israelian urmăreşte scăderea popularităţii lui Arafat în rândul palestinienilor, fapt ce ar fi de folos punerii în aplicare a planului conform căruia West Bank şi Fâşia Gaza să fie împărţite în cantoane (prin încheierea unor înţelegeri separate cu palestinienii care sunt majoritari în aceste zone).

De asemenea, victoria lui G.W. Bush în alegerile prezidenţiale din SUA a dus la o implicare mai activă a Casei Albe în procesul de pace dintre israelieni şi palestinieni, preşedintele american susţinând în octombrie 2001 crearea unui stat palestinian.

În aceste condiţii, este greu de imaginat că acest conflict va fi rezolvat în viitorul apropiat, continuând să fie o sursă majoră de incertitudine şi risc în regiune.

Pe de altă parte, din punct de vedere al creşterii economice, în anul 2001, Orientul Mijlociu şi Apropiat nu a înregistrat decât un procentaj de 0,8% faţă de anul 2000. Creşteri economice de peste 5% au cunoscut doar Oman şi Qatar, în timp ce Iran, Irak, Yemen, Bahrein şi Iordania au avut o creştere economică între 3,1 şi 5%, iar Arabia Saudită, Siria, Egipt, Emiratele Arabe Unite, Liban, Kuweit şi Israel – sub 3%. Singura ţară aflată în importantă recesiune economică în anul 2001 a fost Turcia.

În ceea ce priveşte punerea în practică a programelor de reformă structurală din regiune, Iordania, Arabia Saudită, Siria, Oman şi Kuweit au fost mai active în acest domeniu.

Complexitatea situaţiei etnice (determinată de opoziţia dintre turci, iranieni şi arabi), ***religioase*** (prezenţa evreilor în Israel, a musulmanilor divizaţi în sunniţi, şiiţi, şi wahabiţi, precum şi alaoiţi şi druzi în Liban, Siria, Irak, Egipt şi teritoriile palestiniene), ***importanţa moştenirilor istorice*** (Imperiul Otoman, influenţă franceză şi britanică), ***influenţa F. Ruse şi SUA*** (în prezent), ***prezenţe hidrocarburilor***, ca şi alţi factori (politici, sociali, geografici, geostrategici) ***oferă evoluţii diverse, pe multiple planuri, cu multiple strategii, în care alianţele, sistemele de alianţe, aşezările şi reaşezările acestora sunt întotdeauna posibile,*** motiv pentru care apreciem că această regiune va continua să rămână şi în 2002 „fierbinte”.

5. MODELUL DE RĂZBOI AL ANULUI 2001

Şi în anul 2001 s-au menţinut cel puţin trei tipuri de războaie care par să caracterizeze începutul de mileniu. Ele se prezintă ca treceri la limită în procesul de restructurări parţiale specifice stării de haos şi încercări de a instaura, pe anumite

criterii, acceptate de unii şi respinse de alții, a unei noi ordini mondiale. Aceste tipuri de războaie sunt:

- războiul etnic;
- războiul terorist (care poate fi considerat ripostă asimetrică);
- războiul disproporționat (care este tot un tip de ripostă asimetrică).

• **Războiul de tip etnic** s-a menținut în spațiul ex-iugoslav (acțiunea grupărilor înarmate de etnici albanezi din Macedonia), în Israel (acțiunile asimetrice, considerate uneori teroriste, ale palestinienilor şi riposta armată clasică a israelienilor), acțiunile din Timorul de Est, cele din Cecenia şi acțiunile unor organizații teroriste ale islamiştilor musulmani cu sediul în Pakistan asupra Parlamentului indian, care au provocat, ca reacție promptă, desfăşurarea unor unități şi mari unități indiene în Caşmir, la granița cu Pakistanul, şi a unor forțe pakistaneze, schimburi de focuri şi crearea pericolului unui război între cele două țări nucleare (care, odată declanşat, ar putea fi escaladat şi scăpat de sub control, dacă nu s-ar fi intervenit prompt - vizita secretarului de stat american în India).

• **Războiul terorist** al anului 2001 constă în însumarea unor acțiuni-limită, extrem de violente, desfăşurate de indivizi sau grupuri de indivizi patronați de organizații, grupări şi rețele teroriste, înapoia cărora se află mari interese politice, etnice, religioase şi care sunt alimentate şi susținute de extremism politic şi religios şi fanatism. Acest război de tip terorist a vizat şi în 2001 îndeosebi Statele Unite ale Americii şi Israelul. Se poate deci afirma că un astfel de război a fost declanşat îndeosebi împotriva acestor două țări şi, în parte, împotriva aliaților lor.

Principalele acțiuni de acest tip au fost cele ale grupărilor teroriste palestiniene împotriva Israelului şi atacurile din 11 septembrie, atribuite rețelei teroriste Al Qaida, împotriva Statelor Unite, soldate cu aproape 6000 de victime, avarierea clădirii Pentagonului şi distrugerea celor două gemene – *simbolul lumii civilizate, centrul financiar al lumii* – din complexul World Trade Center. Cu toate că războiul terorist din 2001 a vizat viața, ființa umană şi simboluri ale civilizației, acesta nu a fost şi nu este un război civilizațional de tipul celui preconizat de Huntington, ci unul răzbunător, primitiv împotriva principalilor susținători ai noii ordini mondiale.

Acest tip de război a necesitat, pe de o parte, o ripostă intempestivă, imediată, necesară, dar nu pregătită îndeajuns, şi, pe de altă parte, cerința de a organiza un sistem global, mondial de combatere a acestui fenomen şi de protecție a vieții şi a sistemelor de valori.

Războiul de tip terorist reprezintă o provocare de tip asimetric la începutul mileniului trei şi impune elaborarea unor politici şi strategii coerente de contracarare, acționându-se nu numai asupra structurilor şi efectelor, ci şi asupra cauzelor.

• **Războiul disproporționat** continuă să fie o ripostă în spectrul a ceea ce americanii numesc „*conflict de joasă intensitate*”, care angajează doar o parte din forțele şi mijloacele țării sau coaliției care duce un astfel de război la care adversarul nu poate riposta. Războiul disproporționat este un război non-contact, de impunere a unui anumit tip de compartiment. În ultimii 12 ani au avut loc patru asemenea războaie. Este vorba de războiul dus de Statele Unite şi coaliția antiirakiană împotriva Irakului, de războiul dus de NATO împotriva Iugoslaviei, de războiul Federației Ruse împotriva rebelilor ceceni şi de războiul antiterorist al SUA împotriva Afganistanului şi rețelei Al Qaida. Fiecare a avut însă un alt obiectiv, deşi maniera strategică a fost aceeaşi. Războiul împotriva Irakului a vizat limitarea puterii acestei țări şi punerea sub control a zonei Orientului Mijlociu, care este o zonă tensionată datorită bătăliei mondiale pentru resurse energetice. Războiul împotriva Iugoslaviei a

fost unul de impunere a păcii, iar cel din Cecenia este un război de punere sub control a unei „provincii rebele". Războiul declanşat de SUA împotriva talibanilor reprezintă doar o etapă - imediată, intempestivă şi disuasivă – împotriva terorismului şi a avut în obiectiv înlăturarea războiului talibanilor, distrugerea rețelelor teroriste Al Qaida şi a bazelor de pregătire a teroriştilor şi capturarea lui Ben Laden şi a colaboratorilor săi. În acelaşi timp, acest război a vizat şi descurajarea tensiunilor din regiune, punerea sub control a zonei şi, eventual, realizarea unui nou cap de pod foarte util în anii următori în bătălia pentru Asia.

6. MEDIUL STRATEGIC DE SECURITATE ÎN ZONA DE INTERES PENTRU ROMÂNIA

Considerăm că zona de interes strategic nemijlocit pentru România cuprinde Balcanii, Câmpia Panoniei cu culoarul strategic al Dunării mijlocii şi inferioare, spațiul Mării Negre, Caucazul şi spațiul Republicii Moldova şi, în parte, al Ucrainei, mai ales al Ucrainei subcarpatice.

O primă constatare care se desprinde de aici este aceea că zona la care ne referim nu este unitară, ci, dimpotrivă, extrem de diversificată, de fragmentată şi de tensionată. Fiecare dintre cele cinci mari unități teritoriale – Balcanii, Dunărea Mijlocie cu Câmpia Panoniei, Marea Neagră, Caucazul şi spațiul Republicii Moldova cu cel al Ucrainei subcarpatice – îşi are o anume identitate, caracteristici specifice şi un anume rol strategic şi geostrategic.

Balcanii reprezintă o zonă de falie şi, în acelaşi timp de confluență dinamică între civilizații (în mod deosebit, între culturi, mentalități şi religii), unde se mai confruntă şi azi între ei ortodoxii, catolicii şi musulmanii, marcată dramatic de războiul din fostul spațiu federativ iugoslav şi amenințată de diferendele dintre Grecia şi Turcia. Zona este una extrem de fierbinte. De aceea, în anul 2001, după încheierea bombardamentelor NATO asupra Iugoslaviei şi începutul dezarmării guerilelor albaneze din Macedonia şi punerea zonei sub control internațional, dar şi în viitor, Balcanii vor constitui o prioritate pentru Uniunea Europeană.

Câmpia Panoniei a fost punctul final major unde s-au epuizat energiile de mişcare a Estului către Vest şi primul aliniament al „misiunii imediate" îndeplinite a Vestului către Est, ceea ce se exprimă într-o anume reconfigurare a spațiului central-european şi în modul în care este receptată Ungaria în mediul european de securitate.

Marea Neagră revine la condiția ei de falie fluidă între Nord şi Sud, de cale de comunicație între Occident şi Orient, popas şi raion de regrupare pe vechiul Drum al Mătăsii, care, probabil, în următorii ani va deveni un drum al petrolului caspic.

Caucazul, zonă de falie şi imperiu al hidrocarburilor caspice, este iarăşi inflamat, țările de aici căutându-şi o nouă identitate, sub presiunea puternică a Rusiei, a Turciei şi, în parte, a islamismului şi lumii musulmane.

Spațiul Republicii Moldova, mai ales în zona nistreană, a fost şi a rămas conflictual, încărcat de tensiuni majore şi de influențe remanente. El reprezintă un cap de pod aflat sub influența Rusiei, mai exact o insulă care, pentru Federația Rusă, poate avea o anumită importanță în exercitarea supravegherii şi controlului intrării în marile culoare strategice.

Concret, în anul 2001, deşi focul a fost într-un fel potolit, jarul încă mai arde în Macedonia, în regiunea transnistreană a Republicii Moldova şi în Caucaz. O aparentă linişte este doar în Ungaria. Înapoia acesteia se ascund însă obiective şi acțiuni care ar putea afecta grav stabilitatea statelor din zonă, în special pe cea României, Ucrainei, Sloveniei şi Iugoslaviei. Constituirea şi forțarea notei pentru a obține o legitimitate, o aprobare sau măcar o trecere cu vederea a acțiunii cu impact

politic şi strategic denumită „legitimaţia de maghiar“, la care se adaugă presiunile autonomiste, sugestiile făcute de unele grupuri de intelectuali de regionalizare a teritoriului românesc, în general, politica faptului împlinit, practicată de Ungaria (sau de anumite cercuri din această ţară sau din cadrul diasporei) pot avea efecte nedorite în anii următori în ceea ce priveşte stabilitatea şi siguranţa internă a statelor din zonă.

Conştiente de tensiunile, riscurile şi ameninţările care caracterizează aceste spaţii, statele din zonă au ca obiectiv strategic integrarea în NATO şi în Uniunea Europeană, consolidarea cooperării şi relaţiilor de bună vecinătate şi rezolvarea pe cale amiabilă a neînţelegerilor şi diferendelor existente.

România nu se află într-o ambianţă favorabilă. Conducerea de la Chişinău pare ostilă României şi unităţii românilor, Ucraina pune mari probleme în ceea ce priveşte platoul continental al Mării Negre, Ungaria, deşi cooperează bine cu conducerea de la Bucureşti, îşi urmăreşte obiectivele sale care nu concordă în totalitate cu cele ale României, Iugoslavia are nevoie de timp pentru a redeveni un bun partener şi un prieten adevărat al ţării noastre, iar Bulgaria se confruntă cu propriile probleme, orientându-se tot mai mult către partenerii ei tradiţionali. Sugestia făcută de Germania de a se realiza o uniune sud-est europeană nu a fost agreată de Franţa, iar zona balcanică se află încă într-un proces de identificare a modalităţilor de punere reală în operă a Pactului de Stabilitate.

Singura soluţie viabilă pentru estomparea şi chiar anihilarea definitivă a riscurilor şi tensiunilor balcanice este consolidarea substanţială a Uniunii Europene şi a NATO, ridicarea economică rapidă a zonei şi integrarea ei completă în complexul european.

În zona balcanică există un număr foarte mare de organizaţii regionale, menite să faciliteze dialogul, să configureze şi să pună în aplicare o strategie comună de integrare euro-atlantică şi europeană şi să realizeze o unitate deplină a statelor, o bună cooperare între acestea şi o interoperabilitate, în sistem NATO, între forţele armate. Această tendinţă se va accentua, iar Uniunea Europeană, în anul 2002, concomitent cu consolidarea politicii sale comune de securitate şi apărare, va continua să sprijine masiv zona.

Integrarea României şi Bulgariei în NATO ar duce nu numai la consolidarea flancului sud-estic al Alianţei, ci şi la un control eficient şi benefic asupra acestui spaţiu de confluenţe şi la aplicarea, în spaţiul Carpaţilor şi Mării Negre, a noului concept strategic al Alianţei, ceea ce ar determina detensionarea pe termen lung a zonei.

7. TENDINŢE

1. Procesul de reelaborare a politicilor şi strategiilor de securitate şi, legat de acestea, de reconfigurare a spaţiilor de interes strategic se va accentua în următorii ani, concomitent cu conturarea mai clară a centrilor de putere, a sferelor de colaborare şi de influenţare şi a raporturilor dintre marile puteri, precum şi a relaţiilor acestora cu organismele şi instituţiile internaţionale.
2. Noua poziţie a Statelor Unite ale Americii de superputere mondială solitară, care s-a hotărât să conducă războiul antiterorist şi chiar să acţioneze de una singură, mărindu-şi în acest sens bugetul militar, pune în umbră, cel puţin în această etapă, relaţia NATO şi mută centrul de greutate al efortului strategic în zona asiatică.

3. O astfel de situaţia ar putea influenţa în sens negativ procesul extinderii (SUA dovedind o mare receptivitate la poziţia Rusiei) sau în sens pozitiv, lăsându-se prin aceasta o mai mare libertate iniţiativei europene, îndeosebi Germaniei.

4. Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au schimbat complet direcţia de efort a Statelor Unite care se simt obligate să treacă la acţiuni de foarte mare amploare pentru securitatea propriei naţiuni, ieşirea din recesiunea economică şi rezolvarea problemelor interne, cum ar fi cele ale sistemului educaţional. America nu îşi mai propune să facă faţă unor riscuri şi ameninţări, ci să devină atât de puternică încât să lovească orice inamic, oricine ar fi şi oriunde s-ar afla. Aşa ceva nu a mai existat până azi pe globul pământesc. Statele Unite au însă potenţialul necesar pentru a realiza, cel puţin în următorii ani, un astfel de obiectiv.

5. Totuşi, americanii, deşi au în vedere şi eventualitatea unor ample acţiuni solitare, cultivă şi vor cultiva şi în continuare politica şi strategia alianţelor şi parteneriatelor strategice. În acest sens, sunt posibile următoarele grupări şi regrupări de forţe şi acţiuni cu impact strategic:

a. Consolidarea relaţiei euro-atlantice prin reconfigurarea temeinică, în sensul punerii în operă, a politicii europene comune de securitate şi apărare (PECSD), realizându-se, chiar mai rapid decât s-a prevăzut iniţial, Forţa de Reacţie Rapidă europeană şi întărirea Alianţei cu noi membri între care, în mod normal, ar trebui să fie şi România.

b. Crearea unui pol euro-atlantic de putere cu funcţii şi valenţe mondiale, care va continua să joace un rol foarte important în mondializarea economiei şi a informaţiei şi în gestionarea crizelor. În anii viitori, se va accentua probabil relaţia de parteneriat strategic real între Statele Unite şi Uniunea Europeană, prin creşterea competenţelor, funcţiilor, responsabilităţilor, puterii economice şi militare a partenerului european. Europa este în ascensiune, iar rolul ei strategic va creşte în viitor.

c. Ieşirea mai frecventă şi mai accentuată a Uniunii Europene, ca entitate strategică, din zona continentală şi participarea ei efectivă la bătălia pentru Asia şi, în general, pentru resurse. Este posibil ca, în viitor, influenţa europeană să crească îndeosebi în Asia Centrală, în nordul Africii şi în Orientul Apropiat.

d. Rezolvarea în continuare a situaţiei politice, etnice şi economice din zona Balcanilor şi chiar din cea a Mării Negre nu se va putea realiza fără participarea Uniunii Europene.

e. În noile condiţii ale creşterii forţate şi intempestive a puterii militare americane (a fost propus Congresului un buget de aproape 400 de miliarde de dolari, cel mai mare din ultimii 20 de ani, după cum subliniază preşedintele american), decalajele dintre America şi partenerul european vor creşte foarte mult, Europa neputând face faţă unor astfel de cheltuieli (bugetul militar american este cât al următoarelor 25 de state luate la un loc) şi, probabil, nefiind nici foarte interesată (întrucât nu se simte ameninţată şi având alte probleme de rezolvat). O astfel de situaţie rezultată din divergenţa unora dintre priorităţile şi chiar dintre obiectivelor politice fundamentale ale Europei Occidentale şi ale Statelor Unite ar putea duce la o altfel de definire a conceptului strategic de securitate european şi, în consecinţă, la diminuarea drastică a rolului şi importanţei NATO, America nemaifiind dispusă să suporte aproape în întregime cheltuielile Alianţei. Acest

lucru este stimulat şi de parteneriatul strategic cu Rusia, de o politică americană foarte atentă faţă de China şi de India.

6. Şi în anii următori, situaţia politică şi strategică din Orientul Apropiat va continua să fie deosebit de tensionată datorită, în principal, incompatibilităţii dintre politica Autorităţii Palestiniene şi politica Israelului, acţiunilor kurzilor din Turcia, din Iran şi Irak, lipsei apei şi multiplicării actelor de terorism, trafic de droguri şi crimă organizată. Orientul Mijlociu va continua să se afle sub control american, iar situaţia să se menţină relativ stabilizată, adică fără posibilitatea declanşării unui conflict major.

7. Deşi în bătălia pentru petrolul caspic există deja doi mari câştigători – Statele Unite şi Rusia - , iar Turcia, pe teritoriul căreia se construieşte conducta Baku-Ceyhan, este una din beneficiarele acestei tranzacţii, confruntarea se va continua, îndeosebi în spaţiul cecen (în general, în cel caucazian), iar Iranul va fi în continuare nemulţumit de soluţia aleasă, precum şi de faptul căp a fost desemnat ca inamic, şi îşi va spori capacitatea nucleară şi chiar teroristă.

8. Va continua să crească puterea economică, militară şi culturală a Chinei şi rolul ei în zonă. Deşi tensiunile între China şi Taiwan nu vor fi rezolvate în viitorul apropiat, în Taiwan se vor manifesta, în anul 2002 şi în anul 2003, tot mai mult tendinţele de reunificare cu continentul, în pofida creşterii influenţei americane în zonă.

9. India îşi va consolida statutul de mare putere regională, iar tensiunile din zona Kaşmirului se vor accentua. Oricând este posibil ca între India şi Pakistan să izbucnească un război convenţional, foarte crud şi de lungă durată, care nu va putea fi soluţionat prin intervenţia altor mari puteri. Nu poate fi exclusă nici escaladarea tensiunilor şi folosirea *in extremis*, cel puţin tactic, a armei nucleare. Zona Kaşmirului va continua să fie, mai mult decât cea kurdă, una dintre cele mai periculoase regiuni conflictuale de pe planetă. Totuşi, interesul american în zonă şi desemnarea „axei răului“ ca trecând prin apropiere ar putea ameliora conflictul India – Pakistan, în favoarea coalizării regionale (cu sprijin masiv american) a forţelor în vederea punerii sub observaţie strategică a Coreii de Nord şi Iranului.

10. Rolul Federaţiei Ruse va spori, în soluţionarea unor probleme de securitate şi de combatere a terorismului prin parteneriatul special cu NATO, OSCE, adâncirea parteneriatului cu SUA în Asia Centrală şi bazinul Mării Negre etc.

11. În „bătălia pentru Asia” există posibilitatea unor multiple regrupări şi combinări de forţe şi modificări spctaculoase de alianţe.

Desigur, sunt posibile şi alte combinări de ţări şi de forţe, în funcţie de evoluţia situaţiei economice din statele respective şi de interesele politice ale momentului.

Acţiunile antiteroriste împotriva talibanilor şi reţelelor Al Qaida au apropiat şi mai mult Rusia de Statele Unite şi, în pofida, unor reticenţe rămase de pe vremea războiului rece, s-ar putea ca o astfel de cooperare să influenţeze într-un mod pozitiv situaţia strategică din zona asiatică şi din cea a Balcanilor.

12. Tipul de război dominant al anilor viitori va fi războiul disproporţionat, cu componentele sale devenite deja tradiţionale: acţiunile non-contact, loviturile de la mare distanţă, operaţiunile speciale şi războiul informaţional.

13. Se vor multiplica acţiunile altele decât războiul, dar acestea nu vor fi decât paleative ale veritabilelor confruntări în lupte din ce în ce mai feroce pentru supremaţia economică şi informaţională şi putere mondială.

14. La orizontul mileniului trei, mai ales în urma proliferării acţiunilor teroriste şi a conturării războiului de tip terorist, îşi va face apariţia un nou tip de confruntare globală care corespunde metastrategiei: războiul secret generalizat, care este

un război de tip mondial total, desfăşurat continuu, în toate mediile - geostrategic, cosmic, economic, cultural, social şi informațional, la capătul căruia va rezulta o nouă ordine şi, poate, o nouă filozofie a conviețuirii.

8. CONCLUZII

1. Primul an al mileniului trei s-a încheiat cu o reacție virulentă a Statelor Unite ale Americii (care, probabil, va fi şi foarte îndelungată) la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 asupra complexului World Trade Center din New York şi clădirii Pentagonului. Coaliția antiterotistă care s-a anunțat este în curs de a se realiza. Ea s-a constituit, având la bază, pe de o parte, cerința firească a unei reacții imediate împotriva terorismului şi, pe de altă parte, impulsul de solidarizare cu Statele Unite. Dar ea este mai mult emoțională, informală şi mai puțin consolidată în jurul unei strategii coerente şi eficiente.
2. Frontul comun care s-a realizat nu este nici unitar, nici pe deplin solidar. Există mai multe puncte de vedere în ceea ce priveşte analiza fenomenului terorist, în raport de poziția geografică a fiecărui stat şi de unghiul din care se vede şi a modului în care se vede acest fenomen. Unii îi acordă conotații strategice, alții nu. Strategia antiteroristă (în măsura în care va fi elaborată o astfel de strategie) va avea ca obiectiv, după toate datele, eradicarea cauzelor şi, concomitent, a structurilor şi rețelelor internaționale şi interne. De aceea, se preconizează ca țările care adăpostesc organizații şi rețele teroriste să fie obligate să ia măsuri pentru distrugerea acestora, altminteri fiind ele însele lovite de comunitatea antiteroristă.
3. Declanşarea ofensivei împotriva terorismului nu a estompat, ci, dimpotrivă, a făcut şi mai acută lupta pentru resurse şi, mai ales, pentru controlul zonelor de importanță strategică, între care, pe primul plan, în deceniul următor, pare să fie cea a Asiei Centrale. Forțele concurente şi, totodată, cooperante într-o oarecare măsură sunt Statele Unite, Rusia, China, India, Pakistan, Iran şi, într-o oarecare măsură, Uniunea Europeană.
4. Riscurile şi amenințările cele mai periculoase, alături de cele care vin din partea terorismului internațional şi zonal, rămân cele care țin de proliferarea armelor de distrugere în masă, îndeosebi a celor nucleare şi a celor biologice.
5. Sud-Estul European şi zona Mării Negre devin o regiune de mare interes pentru Uniunea Europeană şi NATO. Probabil, în anii viitori, pentru această zonă va fi elaborată o strategie de consolidare a stabilității, prin dezvoltare economică, confluență şi cooperare între cele trei entități civilizaționale şi echilibrare a raportului de forțe militare prin integrare. De aceea, este de aşteptat ca, în zonă, să crească rolul şi importanța României, Bulgariei şi Turciei pentru consolidarea flancului sudic al Alianței şi definitivarea punerii în operă a noului concept de cooperare în zona Mării Negre.

9. CRONOLOGIA EVENIMENTELOR CU IMPACT STRATEGIC ALE ANULUI 2001

- **17 ianuarie -** Întâlnire tripartidă (Voislav Koştunița, preşedintele Iugoslaviei, Milo Djukanovici, preşedintele Muntenegrului şi Zoran Djindjici, premierul

Sloveniei) consacrată viitorului federației. Manifestații independente la Podgorița.

- **19 ianuarie -** SUA ridică sancțiunile comerciale şi financiare impuse Iugoslaviei.

- **28 ianuarie –** Iugoslavia solicită intervenția Consiliului de Securitate ONU pentru încetarea acțiunilor extremiştilor albanezi în zona de democrație dintre Serbia şi Kosovo.

- **6 februarie** – Joschka Fisher primeşte, la Paris, premul „Europeanul Anului”.

- **15-16 februarie –** Reuniune a trilateralei Bulgaria – România – Turcia la nivelul şefilor de state. Se abordează temele : extinderii UE şi NATO, combaterea în comun a crimei organizate, Pactului de Stabilitate etc.

- **22 februarie** – La Ulm, în Germania, are loc „Summitul Dunării”, reuniune ce îşi propune să dea un nou impuls cooperării în domeniul transportului feroviar de-a lungul fluviului european şi cercetării ştiințifice între cele trei state participante, Germania, Austria şi Ungaria.

- **23 februarie, Skopje –** Reuniunea şefilor de state şi guverne din Europa de Sud – Est sub egida Pactului de Stabilitate. Se dezbate: stadiul şi perspectivele cooperării economice regionale.

- **25 – 26 februarie, Priştina –** Reuniunea donatorilor pentru reconstrucția provinciei Kosovo.

- **26 februarie, Bruxelles –** reuniunea UE, NATO conducerile R.F. Iugoslavia (inclusiv Muntenegru).

- **28 februarie** – Manifestații de protest la granița dintre Austria şi Cehia, la care participă câteva mii de austrieci, împotriva de menținerea în funcție a centralei nucleare de la Temelin.
- **3 martie –** reprezentanții croaților din Bosnia – Herțegovina solicită autonomia administrativă, cu susținerea neoficială a Croației.

- **5 martie -** Macedonia cere o sesiune de urgență a Consiliului de Securitate ONU în vederea constituirii unei zone tampon la frontiera cu Kosovo; se intensifică atacuri ale extremiştilor albanezi, din Kosovo în Macedonia. Macedonia contează pe susținerea diplomatică a Rusiei şi trece la mobilizarea parțială a rezerviştilor.

- **8 martie -** NATO autorizează desfăşurarea de forțe armate iugoslave la frontiera cu Kosovo şi FYROM.

- **10 martie -** Guvernul Albaniei critică oficial poziția Macedoniei, Iugoslaviei, Greciei şi NATO în raport cu modalitățile de rezolvare a conflictului dintre albanezi şi slavi în Macedonia.

- **17 martie** – Numirea germanului Guenther Altenburg în în funcția de secretar general adjunct al NATO (pentru probleme politice – Bruxelles).

- **19-21 martie –** Conferința Preşedinților parlamentelor din Europa de Sud – Est (fără Croația şi Slovenia).

- **21 martie -** Consiliul de Securitate ONU condamnă acțiunile armate inițiate de separatiştii albanezi din Macedonia. Demonstrații ale minorității albaneze (la Priştina) în favoarea UCK.

- **21 martie** – La Viena, are loc reunirea Coordonatorilor Naționali şi a Directorilor Politici din țările membre ale Inițiativei Central Europene (ICE).

- **22 martie –** Ciocniri armate de amploare între forțele macedonene şi separatişti albanezi, în zona Tetovo.

- **27 martie** – Semnarea de către preşedinții a şapte regiuni autonome europene reprezentând 5 din cele 15 state membre ale UE (Spania, Germania, Marea Britanie, Belgia, Austria) a Declarației Politice a Regiunilor Constituționale.

- **29 martie –** Circa 7500 militari croați se separă de armata federală bosniacă, la apelul unor partide naționaliste croate.

- **1 aprilie –** Slobodan Miloşevici se predă autorităților sârbe, el este ulterior pus la dispoziția tribunalului Internațional pentru Fosta Iugoslavie.

- **2 aprilie -** Se semnează Acordul de constituire a grupului naval de Acțiune Comună în Marea Neagră (organizație de cooperare militară navală, cu participarea: României, Bulgariei, Turciei, Ucrainei şi Georgiei).

- **4 aprilie –** Alegerea comunistului Vladimir Voronin ca preşedinte al Republicii Moldova. Promoscovit, adversar declarat al emancipării românilor, va face totul pentru introducerea limbii ruse drept a doua limbă oficială în stat. Antioccidental convins, va declara, la Congresul comuniştilor moldoveni din 22.04.2001, că „*R. Moldova trebuie să fie Cuba Europei*”, să reziste ca şi aceasta „*în mijlocul prădătorilor imperialişti*”.
- Venirea lui la putere îndepărtează visul de unitate al românilor la un orizont nedefinit, conducând chiar, fapt posibil, cu sprijinul mascat al Federației Ruse, la federalizarea statului românesc de la est la Prut.

- **5 aprilie –** Conferință a miniştrilor apărării din Balcani consacrată analizării securității regionale (Albania, Bulgaria, Croația, Grecia, Italia, Iugoslvaia, Slovenia, Turcia, Suedia, Ucraina, SUA, reprezentanți UE, NATO, OSCE).

- **9 aprilie, Luxembrug** – Acord de Asociere şi Stabilizare între UE şi FYROM.

- **12 aprilie, Skopje –** Reuniunea miniştrilor de externe din Europa de Sud – Est, examinează situația din Macedonia.

- **18 aprilie, Podgorița –** Milo Djukanovici afirmă necesitatea proclamării independenței statului Muntenegru; populația este divizată în raport cu ieşirea din federația Iugoslavă.

- **22 aprilie, Muntenegru -** Victoria neconcludentă a adepților lui Milo Djukanovici în alegerile parlamentare.

- **aprilie –** Forumul de la Snagov, în cadrul căruia toate forțele politice din țară se unesc pentru proiectarea unei strategii comune mai ferme şi mai active de integrare în NATO.
- Recunoscându-se ratările de oportunități şi deschideri, promisiunile şi entuziasmul hei-rupist al anilor anteriori, se pune la cale un program care, dezvoltat, poate duce România în rândul statelor nominalizate la Praga ca noi membre ale Alianței Nord-Atlantice.

- **26 aprilie –** Declarația comisarului european pentru extindere Gűnter Verheugen, făcută în plenul Parlamentului român, potrivit căreia „*corupția este principala piedică în calea investitorilor străini*”.
- De rolul nefast al corupției pentru procesul de integrare europeană şi euroatlantică se vor convinge şi guvernanții, care declanşează, în ianuarie 2002, războiul anticorupție.

- **29 aprilie –** Reuniunea de la Bucureşti a miniştrilor mediului din țările carpato-dunărene, urmată, la **30 aprilie,** de întâlnirea la nivel înalt pe probleme de mediu şi dezvoltare durabilă în țările central şi est-europene, care adoptă o Declarație comună privind problemele din regiune, element care să urgenteze intrarea în Uniunea Europeană.
- Ideea generoasă a unei politici coerente în domeniu, a dezvoltării transportului fluvial şi potențialului turistic, a unor proiecte semnificative de mediu şi dezvoltare durabilă, are puțini sorți de izbândă fără sprijinul concret al statelor occidentale.

- **4 mai -** Forța Multinațională de Pace în Sud – Estul Europei (FMPSEE) devine operațională.

- **13 mai -** Guvern de unitate națională (cu miniştrii albanezi) în Macedonia.

- **13 mai -** Guvern de unitate națională (cu miniştrii albanezi) în Macedonia.

- **24 mai, Viena -** Acord pentru împărțirea bunurilor Fostei Republici Federative Iugoslavia între statele succesoare.

- **26 – 27 mai –** reuniunea de fondare a Clubului Politic Balcanic (30 foşti şefi de stat).

- **28 mai, Sofia -** Cea de-a doua Conferință privind procesul de aderare la NATO a țărilor candidate.

- **mai –** Accederea lui Traian Băsescu la şefia Partidului Democrat, parte a procesului vizibil în 2001 – de schimbare a generației de lideri politici: Năstase

în locul lui Iliescu la Partidul Social Democrat, Stoica în locul lui Quintus la Partidul Național Liberal ş.a.m.d.

- **1 iunie** – La Varşovia, are loc prima reuniune a miniştrilor de finanțe francez, german şi polonez, organizată în cadrul Triunghiului de la Weiman, forum de dialog neoficial la nivel înalt pe probleme politice, culturale şi economice, inițiat în 1991.

- **6 iunie** – La înițiativa ministrului austriac de externe, Benita Ferrero-Waldner, Austria şi 5 țări central-europene - Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia şi Ungaria – au lansat la Viena un „parteneriat regional" ce preconizează crearea unei „comunități de interese" a țărilor din Europa Centrală şi de Est după modelul Beneluxului.

- **8 iunie, Verbania şi Strasa –** Cea de-a VIII-a reuniune a şefilor de state din Europa Centrală şi de Est.

- **14 iunie –** Vizita lordului George Robertson în Macedonia, în contextul intensificării luptelor dintre gherilele albaneze şi armată, în zonele Kumanovo şi Tetovo.

- **15 – 16 iunie –** Preşedintele SUA, George W. Bush participă la summitul UE – SUA şi se întâlneşte cu preşedintele Rusiei V. Putin (în Slovenia, 15 iunie).

- **16 iunie -** Vizita preşedintelui V. Putin în Iugoslavia şi Slovenia.

- **17 iunie -** Victoria Mişcării Naționale Simeon al II-lea în alegerile legislative din Bulgaria.

- **26 iunie, Burxelles –** Consiliul Permanent al NATO şi Comitetul Politic şi de Securitate al UE cheamă la dialog părțile în conflict în Macedonia.

- **iunie –** Reuniunea de la Gőteborg a celor 15 şefi de state şi guverne ai Uniunii Europene, care a fixat data primirii de noi membri în 2004 şi a promis ajutor concret României şi Bulgariei pentru recuperarea întârzierii pe care acestea o au față de ceilalți candidați la aderare.

- **iunie –** Adoptarea, la Budapesta, de către Parlamentul Ungariei, a Legii privind statutul maghiarilor din țările vecine Ungariei (mai puțin Austria).
- Introducerea, prin această lege, de la 1 ianuarie 2002, a legitimației de maghiar este apreciată ca o acțiune discriminatorie pentru cetățenii de altă naționalitate şi un îndemn la trecerea, prin declarație, în rândul naționalității favorizate şi vicierea rezultatelor recensămintelor viitoare.
- Memorandumul semnat la 22 decembrie de premierii român şi ungar anulează efectele discriminatorii ale Legii Statutului maghiarilor pe teritoriul țării noastre.

- **8 iulie -** Partidul Socialist câştigă alegerile legislative din Albania.

- **17 iulie, Chişinău –** Conferința internațională privind combaterea corupției şi a crimei organizate sub egida Pactului pentru Stabilitate în Europa de Sud – Est (SPAI).

- **18 iulie, Roma -** reuniunea neoficială a Grupului de contact pentru Fosta iugoslavie (miniştrii de externe ai SUA, Marii Britanii, Germaniei, Franței, Italiei şi Rusiei) destinată examinării situației politice din Balcani.
- **24 iulie -** Vizita preşedintelui George W. Bush la bazele militare NATO şi SUA din Kosovo.

- **5 august –** O delegație UE – Ucraina în zona Ohrid pentru medierea negocierilor dintre rebelii albanezi şi armatamacedoneană.

- **13 august –** Vizita secretarului general NATO, lordul George Robertson. Semnarea Acordului de pace de la Skopje pentru rezolvarea crizei din Macedonia prin: dezarmarea gherilei albaneze şi democratizarea Constituției Macedoniei. O forță NATO va supraveghea încetarea focului şi dezarmarea rebelilor. Demonstrații violente ale majorității slave (Skopje) împotriva Acordului.

- **14 august -** Vizita primului-ministru Adrian Năstase în Bulgaria.

- **24 – 26 august –** KFOR arestează 500 extremişti albanezi din Kosovo.

- **24 august –** Preşedintele Rusiei V. Putin îşi exprimă scepticismul față de Acordul de la Skopje. Ucraina furnizează mijloace grele de luptă armatei Macedoniei.

- **25 august, Tihanz (Ungaria) -** grupul de la Vişegrad întrunit într-o reuniune a miniştrilor de externe se pronunța pentru sprijinirea aderării Țărilor baltice, Sloveniei la NATO (fără România şi Bulgaria).

- **24 – 25 august –** Rusia propune o „Conferință internațională” pentru securitate în Balcani. Macedonia caută să obțină sprijin diplomatic în Rusia, Belarus şi Ucraina.

- **27 august -** Se declanşează Operația „Essential Harvest” (3500 militari NATO) de colectare a armamentului gherilelor albaneze din Macedonia.

- **30 august -** Social creştinii germani propun un proiect de creare a unei Uniuni federative a Statelor din Europa de Sud – Est. Germania susține şi edificarea unei „Piețe Comune” Balcanice.

- **31 august -** România preia preşedinția Comitetului de Coordonare al Reuniunii Miniştrilor Apărării din Sud – Estul Europei şi a Comitetului Politico – Militar al Forței Multinaționale de Pace din Sud – Estul Europei.

- **10 septembrie -** ONU anulează ultimele sancțiuni împotriva Iugoslaviei.

- **15 septembrie -** Guvernul Macedoniei solicită prelungirea mandatului forței internaționale după 26 septembrie.

- **11 septembrie –** Atacurile teroriste asupra complexului World Trade center şi Pentagonului, moment care marchează o escaladarea a terorismului şi

trasformarea lui într-un război îndeosebi împotriva Stetelor Unite şi Occidentului european, dar şi a altor ţări, împotriva civilizației actuale şi ordinii mondiale.

- **13 septembrie** – Cancelarul federal german, Gerhard Schroeder, poartă convorbiri telefonice cu regele Abdulah al II-lea al Iordaniei şi cu preşedintele egiptean, Hosni Mubarak, pentru a primi confirmarea sprijinului acordat în vederea stabilirii unui front comun cu SUA împotriva terorismului.

- **17 septembrie, Bruxelles –** Conferința Parlamentară privind Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud – Est.

- **19 septembrie** – Întrevedere, la Berlin, a cancelarului german Gerhard Schroeder cu premierul britanic Tony Blair. Aceştia pledează pentru acordarea de sprijin SUA.

- **23 septembrie** – Alegeri legislative în Polonia. Misiunea de a forma guvernul îi revine lui Leszek Miller, liderul Alianței Stângii Democratice / SLD, opoziția ex-comunistă.

- **26 septembrie, Bruxelles -** NATO aprobă operația militară NATO în Macedonia, „Amber Fox" – de protecție a observatorilor civili internaționali de supraveghere a Acordului de la Skopje, din 13 august.

- **5 octombrie, Sofia -** Summitul Grupului de la Vilnius (candidate la UE şi NATO din Europa) la nivelul şefilor de stat şi de guverne, în prezența secretarului general NATO, George Robertson. Se adoptă o **Declarație de solidaritate** cu acțiunile antiteroriste internaționale şi un plan de combatere a crimei organizate şi corupției.
- **25 octombrie -** Conferința donatorilor în cadrul Pactului de Stabilitate din Europa de Sud – Est. Coordonatorul Pactului, Bodo Hombach atrage atenția cu edificarea unei cooperări politico – economice în Balcani devine o premisă a aderării la UE. Se vor aloca regiunii investiții de 4,6 miliarde dolari, în următorii 6 ani.
    - Bucureşti . Conferința internațională **Rolul NATO în securitatea Mării Negre** (participarea: reprezentanți NATO, OSCE, UE, parlamentari etc.).

- **26 octombrie** – Forumul economic internațional de la Lvov (Ucraina) sub genericul „Prin intermediul euroregiunilor – spre o Europă unită" – Moldova, România, Polonia, Ungaria, Slovacia şi Banca Mondială, Comisia europeană, BERD etc.

- **27 octombrie** – Turneul cancelarului german Gerhard Schroeder în Pakistan, India, China, şi Rusia destinat revigorării alianței contra terorismului şi găsirii unei soluții politice conflictului din Afganistan (27 oct.-4 nov.)

- **31 octombrie** – Oficialitățile de la Budapesta (Ungaria) decid intrarea în vigoare, de la 1 ianuarie 2002, a legii privind statutul minorităților maghiare din țările învecinate Ungariei

- **6 noiembrie** – Conferința Internațională privind Combaterea terorismului, la Varşovia (Polonia) la care participă preşedinții: Albaniei, Bosniei, Bulgariei, Macedoniei, Cehiei, Estoniei, Lituaniei, Letoniei, Iugoslaviei, Republicii Moldova, României, Slovaciei, Sloveniei, Ungariei şi Ucrainei. Este adoptat un *Plan de acțiune privind combaterea terorismului* şi o *declarație comună* prin care statele semnatare se angajează să sprijine acțiunile împotriva terorismului organizate de către ONU, OSCE, Consiliul Europei şi NATO.

- **7 noiembrie** – Guvernul Germaniei aprobă punerea la dispoziția SUA a 3900 de soldați germani din cadrul forțelor speciale ale armatei, ca răspuns la o cerere avansată de administrația de la Washington

- **8 noiembrie, Washington –** Camera Reprezentanților SUA votează o rezoluție de extindere NATO şi acordă în acest scop 55 milioane dolari statelor candidate din Europa de Est (inclusiv România).

- **11 – 18 noiembrie –** Victoria socialistului Gheorghe Pârvanov în cursul alegerilor prezidențiale din Bulgaria.

- **13 noiembrie, Bruxelles –** Raportul anual cu privire la extinderea UE; procesul propriu-zis de integrare a celor 12 state din Europa va fi inaugurat în 2004; România şi Bulgaria sunt întârziate în procesul de negociere cu UE.

- **17 noiembrie -** Alegeri democratice parlamentare în Kosovo. Victorie a ligii Democratice conduse de moderatul Ibrahim Rugova.
    - Clubul statelor creditoare de la Paris reduce la jumătate datoria externă a Iugoslaviei, cifrată la 4,5 miliarde dolari.

- **19 noiembrie –** Ciocniri armate între rebelii albanezi şi armată în Macedonia
    - Parlamentul aprobă noua constituire a Macedoniei (18 noiembrie).
    - UE respinge cererea lui Ibrahim Rugova de a se acorda independență provinciei Kosovo.
    - Franța şi Germania susțin, în cadrul UE, aderarea României şi Bulgariei în 2004. Majoritatea se pronunță pentru respectarea graficului din 1999.

- **23 noiembrie -** Comisarul european pentru extindere, G. Verheugen declară că România şi Bulgaria vor adera la UE după 2004.
    - Bulgaria propune ca România şi Bulgaria să fie integrate politic în UE în 2004 şi ulterior economic.

- **23 noiembrie** – Întrevederea dintre cancelarul german Gerhard Schroeder şi preşedintele Franței Jacque Chirac, la care participă şi primul ministru francez, Lionel Jospin, la Nantes (Franța). Convorbirile se desfăşoară pe tema rolului Europei, a situației din Afganistan şi a rolului Franței şi Germaniei în campania împotriva terorismului internațional.

- **27 noiembrie –** Javier Solana, înaltul reprezentant al UE pentru politică externă şi de securitate comună mediază la belgrad Priştina, convorbirile

sârbo – macedonene pe tema viitorului Federației. UE agreează o „uniune de state independente".

- **3 – 4 decembrie, Bucureşti -** Reuniune OSCE la nivel de miniştri de Externe, în prezența secretarului de stat al SUA şi a ministrului izraelian de Externe. Se abordează Planul Comun de Acțiune împotriva Terorismului.

- **4 decembrie -** Vizita secretarului de stat al SUA, Colin Powell în Turcia; se abordează problemele statului viitor al Ciprului şi apărarea europeană. Convorbiri intercomunitare în Cipru în perspectiva aderării la UE şi retragerii trupelor turceşti.

- **7 - 8 decembrie -** Vizita preşedintelui Jaques Chirac la Belgrad şi Zagreb.
    - Vizita preşedintelui rus Vladimir Putin în Grecia. Discursul rostit la Universitatea din Atena: Rusia consideră absolut necesară rezolvarea problemelor balcanice într-un cadru larg internațional şi eliminarea „protectoarelor" din regiune (NATO, UE, ONU).

- **10-11 decembrie** – Turneul secretarului de stat american Colin Powell în Germania, Franța şi Marea Britanie, dedicat războiului din Afganistan.

- **17 decembrie -** Javier Solana mediază discuțiile asupra viitorului Iugoslaviei.V. Kostunița se opune modificării în sens confederativ a Constituției.

- **Începutul anului 2002 -** Raport al Organizației Internaționale pentru Migrațiune: Balcanii au un rol cheie în „comerțul de carne vie".

- **14 ianuarie 2002 – „**Agenția Reuters": 7 state vor adera la NATO în noiembrie 2002 şi 16 state la UE.

- **19 – 20 ianuarie 2002 -** principalele agenții internaționale de presă: Bilanțuri economice parțiale pentru Europa de Sud – Est: Albania traversează o gravă criză energetică (necesar din import de 14 milioane KW); Slovenia are un nivel de trai aproximativ de 6 ori mai mare decât Serbia (700 dolari/lună, 600 – Croația, 150 – Serbia); Bulgaria înregistrează o rată alarmantă a şomajului (17 – 18 %); Macedonia, deşi dependentă de ajutor economic occidental, îşi întăreşte legăturile politice cu Ucraina şi Rusia. Influență politică şi culturală contestată a Rusiei în Grecia, Bulgaria, Serbia, Macedonia (slavă); influența clară a mediilor de afaceri şi politice germane în Slovenia, Croația, Muntenegru, Bosnia-Herțegovina; influență pregnantă politică a SUA în Albania, Kosovo, zonele albaneze din Macedonia şi Muntenegru, Grecia, Turcia.